

BEYAZ NOKTA® VAKFI

*Dünün çocuklarına, bugünün büyüklerine...
Bugünün çocuklarına, yarının büyüklerine...
Yıllardır denizi tarif ediyoruz. Yüzmeyi bilen, gösteren yok.
Acıktıkça balık veriyoruz. Tutmayı bilen, gösteren yok.
Kısacası, yıllardır bir 'ezber belledik' gidiyoruz.*

*Ama artık
'EZBERSİZ EĞİTİM'
diyoruz.*

*Şimdiki ve gelecekteki kuşaklara yüzmeyi ve balık tutmayı
öğretmenin nedenlerinin ve nasıllarının tartışıldığı*

SEMPOZYUM KİTAPÇIĞI

EZBERSİZ EĞİTİM SEMPOZYUMU

15 MART 1997

Lütfü Kırdar Uluslararası Kongre ve Sergi Sarayı

371.37
BEY
1997

371.37
BEY
1997

K1131/1

EĞİTİM VE EZBER

3 G GİRİŞİM GÜCÜNÜ GELİŞTİRME VAKFI

Eğitim ve öğretim, bir ülkenin geleceğini şekillendiren en önemli güçtür. Kuşkusuz doğal ve ekonomik kaynaklar, dış güç merkezleri bu oluşumda etkili olur, ancak mevcut kaynakların ne kadar verimli değerlendirileceği, dış etkilerin nasıl karşılanacağını belirlemesi ancak ve ancak o ülke insanının eğitimine bağlıdır.

Ülkemizde yıllardır uğraşılmasına rağmen yeterli bir eğitim sistemi hala kurulamamıştır. Otuzbeş sene evvel Ankara Fen Lisesi Kuruluşa Komitesince kaleme alınan Rapordaki şu sözlere bir göz atalım.

"... Çok çetin politik, sosyal ve ekonomik meseleleri çözmek zorunda olan zamanımız ve bu arada bilhassa hızla kalkınma ihtiyacında bulunan memleketimiz her zamandan fazla üstün kabiliyetli önderlere muhtaçtır. Bu, ekonomik ve sosyal kalkınmamız kadar milli savunmamız ve millet olarak varolmamızla da sıkı sıkıya ilgilidir.

... Kurulacak olan okulla diğer okullar arasındaki yegane fark, yaratıcı çalışmalar, teşebbüs kabiliyeti tenkidi düşünme, sosyal intibak ve sorumluluk mivherleri etrafında toplanmalı, bedeni, zihni, hissi, sosyal ve kültürel gelişmeler arasında sıhhatli bir denge sağlanmalıdır..."

Yıllar önce, farkına vardığımız halde neden aynı sorunları hala tartışıyoruz.?

Bizce nedeni, ezber'in öğrenmenin yerine geçmesidir.

Ezber, nedenleri bilinmeden bellenen, hafızada tutulan simgeler yığıdır. İnsan beyninin çöp kutusuna (düzensiz bir ardiyeye) dönüştürülmesidir. İnsanımızın beynini ezberle köreltip, sonra da insanımızın neden hayali sorunlarla uğraşıp, temel sorunları fark edemeyeceğini merak ediyoruz.

Eğitim, doğrudan yaşamı şekillendiren bir olaydır. Halbuki bugün eğitimcilerimize, ekonomi, sağlık veya trafik ile ilgilerini sorarsak, "biz öğretmeniz, ne alakamız var" cevabını alırız. Bir ülkenin gelecekteki iş adamını, doktorunu, politikacısını ve tarımcısını yetiştiren öğretmen ve eğitimciler nasıl bunların dışında olabilir? Böyle olduğu takdirde, sonuç, onbeş milyona yakın çocuğumuzun büyük bir kısmını, yaşamdan ve birbirinden kopuk veri ve bilgilerle hayata başlatmamız demektir.

Örnek olarak bakarsak, trafik kazalarının en büyük nedeni, trafik kurallarını anlamadan ezberlememizdir. Hızın, araç lastiğinin, hava koşullarının, araç ağırlığının, fren performansının ilişkilerini beyninde kuramayan beyinler daha uzun süre düz yolda araçlara takla attırmaya devam edeceklerdir. Ta ki, insanımız ezberden kurtulup, anlamaya, öğrenmeye, öğrendiğini kullanıp, yeni bilgiler üretmeye başlayınca kadar.

Eğitim ailede başlar; çocuk ilkokula başladığında karakter oluşumunun yüzde sekenti tamamlanmış demektir. O yüzden ailenin çocuğa yaklaşımı, en az, eğitim ve öğretim kurumları kadar önemlidir. Çocuğun yaratıcılığı, merak duygusu aile tarafından bastırılmaktadır. Uslu çocuk yaratma ile başlayan çocuğu kişiliksizleştirme, öğrenim yıllarında, kolejlere ve üniversiteye hazırlama kursları adındaki ezber bombardımanı ile doruğa yükselmektedir.

Sonuçta, kafaları birbirinden kopuk veri ve bilgilerle doldurulmuş, iş hayatı hakkında hiç bir gerçek bilgisi olmayan gençleri, geleceklerini ve geleceğimizi kurmaları için hayata başlatıyoruz.

Fedekarca çalışan öğretmen ve eğitimcilerimize, her yıl eğitime maddi ve manevi katkıda bulunmaya çalışan hayırseverlere binlerce teşekkür borçluyuz. Ancak öğretmenlerimizin maddi olarak zor durumda olmaları, altyapı yetersizlikleri iyi şeyler yapmaya en-

gel olmamalıdır. Mevcut şartlarda bile çok şey yapılabilir. Hayatta hiç kullanmayacakları ve sınavdan sonra unutulacak veri ve bilgilerle çocukların beynini doldurmak onları robotlaştırdığı gibi geleceğimizi de karartmaktadır. Öğretmenlerimiz, çocukların kitaplarda bulabilecekleri bilgileri onlara ezberleteceklerine onlara öğrenmeyi ve öğrendiklerini gerek birbirleri ile gerekse de hayatla olan bağlantılarını kurmak için kullanabilmeyi benimsetebilirlerse onbeş milyon gencimizin yaratıcı ve girişimci özelliklerini canlandırabiliriz. İşte o zaman Türkiye çağdaş bir ülke olma yolunun taşlarını döşemeye başlayabilir. Yoksa, otuz yıl sonra da aynı sorunları tartışmaya devam ederiz.

Bu önemli konuyu gündeme taşıyan Beyaz Nokta Vakfına ve onun değerli Başkanı Sayın Tınaz Titez'e teşekkür ve saygılarımızı sunarız.

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİNDE NEDEN AKTİF TIP EĞİTİMİNE GEÇİŞ ÇALIŞMALARI YAPILIYOR ?

**Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi
Tıp Eğitimini Geliştirme Komitesi adına;**

**Prof. Dr. E. ALICI, Doç.Dr. N. ATABEY, Doç.Dr. S. GİDENER,
Doç.Dr. İ. ŞEMİN**

Birçok ülkede Tıp Eğitiminde bir değişiklik yapılması gerektiği farkedilmiş ve yöntem tartışmaları ve uygulamaları başlamıştır. Bu değişime yol açan temel nedenlerin en önemlilerinden biri; Tıp alanındaki hızlı bilgi birikimine ayak uydurma güçlüğüdür. Bu durum göz önüne alındığında, bu kadar hızlı değişim bilgilerin ne kadarının ve nasıl öğretileceği konusunda bir arayışın ortaya çıkması son derece doğaldır. Bilim statik değil dinamik bir sürece girdiği için çoğu yerde halen uygulanan klasik eğitimin aksine 2000'li yılların eğitiminde dinamik olmak zorunluluğu göz ardı edilemez. Tıp bilimindeki hızlı gelişmeye paralel olarak tıp bilgilerinin yarılanma ömrünün 5 yıl olduğu göz önüne alınırsa, klasik tıp eğitiminde öğrencinin 1.yılda edindiği güncel bilgi, hastaya uygulanması gereken 6. yılda çoğunlukla eskimiş olabilmektedir. Dolayısıyla ana çözüm, kendi kendine sürekli eğitimini devam ettirerek bilgisini yenileyebilen hekimler yetiştirmektir.

İkincisi klasik sistemde fragmanlar halinde verilen bilgiyi kendiliğinden sentez, analiz ve entegre etmesi beklenen öğrenci düşünmeden sınav için ezberlediği kısa süre içinde unutmaktadır. Buna dayanarak öğrencinin edindiği bilgileri sentez, analiz ve entegre etme becerilerini geliştiren bilgiyi kendisine maledebildiği bir sisteme gereksinim vardır.

Üçüncüsü, öğrenciye aktarılan bilgiler meslek hayatına başladıktan sonra karşılaşacağı bütün sorunları çözmede yeterli olmamaktadır. Konferanslar şeklinde anlatılan bilgi, özellikle temel bilimlerde, en iyi biçimde sunulsa bile sağlık sorunları ile entegre edilemediği takdirde entegre edilememekte, herhangi bir sorunun çözümünde kullanılamamaktadır, neden ve niçin öğrenildiği anlaşılamadığından kalıcı da olmamaktadır. Ayrıca verilen bilgi toplumun sağlık gereksinimlerini karşılamaya yönelik olarak planlanmadığından, toplumsal sağlık problemlerine yaklaşım ve çözüm yetersizliğine neden olmaktadır. Bu noktayı biraz detaylamak gerekirse; mezun olan hekimlerin %90'ı pratisyen hekim olarak sağlık ocaklarında çalışmak durumundadırlar. Bu nedenle, tıp eğitimi verilen mekanları hastaneler ile kısıtlamayıp sağlık hizmeti veren referans merkezi konumundaki Üniversite hastaneleri içinde topluma dayalı bir tıp eğitiminden ve var olan, yaşayan sağlık sisteminden çok uzakta bir eğitim almaktadır. Bu da mezuniyet sonrasında yeni mezun hekimlerin çalışma ortamlarında ciddi sıkıntılar çekmelerine neden olmaktadır. Beklentilerinin çok ötesinde zor şartlarda ve daha önemlisi hazırlıksız yakalanan hekimlerde zaten eksik olan motivasyon giderek yok olmakta, bu kısır döngü hem sağlık hizmetlerine olumsuz yansımakta hem de bireysel anlamda doyumsuz, mutsuz ve karamsar hekimlerin giderek artmasına neden olmaktadır.

Dördüncüsü, sağlık hizmetinin dağılımında ve toplumun hekimden beklentilerinde zamanla değişiklik olmuştur. Birinci basamak sağlık hizmetinde görev yapan hekimler sadece bireysel tedavi hizmeti değil, beraberinde toplum sağlığını geliştirecek koruyucu hiz-

metleri de sunabilmelidir. Buna ek olarak sağlık eğitimi, sağlık yönetimi, epidemiyoloji gibi toplum sağlığı ile yakından ilgili alanlarda bilgi sahibi olmalıdır. Yani sadece bireye yönelik sağlık problemlerini değil, topluma yönelik olarak sağlığı koruma ve yükseltme yetilerini de kazanmış olmalıdır. Klasik eğitim sisteminde sadece son yılda kısa bir staj aşamasında bu tip verilen bir eğitimin sürekliliği de olmadığından yeterliliği olmamaktadır.

Beşincisi klasik eğitim sisteminde öğrencinin hekim-hasta, hekim-hasta yakını ve hekim-hekim iletişim becerilerini olumlu yönde geliştirecek özel bir eğitim yapılmamaktadır. Özellikle hastayla gerekli yakınlığı ve güven ilişkisini kurma, hastayı bir biopsikososyal varlık olarak değerlendirebilme becerisi kazanmaya yönelik herhangi bir eğitim almayan hekimin hastaya yaklaşımı bireysel farklılıklar göstermektedir.

Altıncısı "Herhangi bir ülkede tıp eğitimi için en üstün standart yerel gereksinimleri en iyi karşılayan eğitimidir" felsefesi unutulmadan tıp eğitim müfredatları toplumun öncelikli sağlık problemlerine ağırlık vererek hazırlanmalıdır.

Bütün bu noktalar gözden geçirildiğinde tıp eğitim sisteminde ve müfredat programında köklü değişiklikler yapılması gereği nedeni ile, tıp eğitimini değerlendirmek için bir araya gelen Dünya Tıp Eğitimi Birliği Ağustos 1988'de yayınladıkları Edinburg Deklerasyonu ile geleceği sorgulayan, sorunları zebilen ve mesleki uygulamalarına kendi bilgilerini aktarabilen hekimler yetiştirmek için mezuniyet öncesi eğitimde aşağıda önerilen değişiklikler konusunda fikir birliğine varmışlardır.

1. Tıp eğitiminde öncelikler belirlenmelidir.

* Tıp eğitiminin bilimsel içeriği, sağlık hizmeti ve pratik hekimliğe yönelik hazırlanmalıdır,

* Bilimsel eğitim ve hizmet entegre edilmeli, öğrencinin eğitimi süresince edindiği bilimsel düşünce yöntemini sağlık hizmetine taşıması amaçlanmalı,

* Tıp Fakülteleri Tıp eğitiminin yaşam boyu devam edecek bir süreç olduğunun bilincinde eğitim metodlarını ve olanaklarını bilen, kullanabilen mezunlar vermeli,

* Tıp ğrencileri etkin birer ekip elemanı olarak yetiştirilmeli, sadece bireye yönelik değil, topluma yönelik hizmet de verecek şekilde yetiştirilmelidir.

2. Tıp fakülteleri için eğitim stratejileri

* Halen yaygın olan pasif eğitimden çok, kendi kendine öğrenmeye yönelik ve probleme dayalı eğitim metodlarından geniş ölçüde faydalanılmalıdır,

* Öğretim yeleri, konularındaki uzmanlıklarının yanısıra birer eğitimci olarak da yetiştirilmeli, bilimsel araştırma ve klinik çalışmalarının yanısıra eğiticilikleri açısından da değerlendirilip ödüllendirilmelidir,* Tıp eğitimi veren mekanlar hastanelerle sınırlanmayıp, sağlık hizmeti veren tüm birimlere yayılmalıdır.

3. Destek kaynaklar

* Öğretim yesi/ğrenci oranı en az 1/5 olmalıdır. Kaliteli bir Tıp eğitimi sağlanması için gerekli destek personel hazır bulunmalıdır,

* sistem içinde Tıp Fakülteleri ile diğer ilgili sağlık kuruluşları arasında işbirliği ve bilgi alışverişi sağlanmalıdır.

4. Öğrenci alım politikaları ve sağlık işgücü

- * Öğrenci alım politikası ulusal gereksinimler doğrultusunda düzenlenmelidir,
- * Öğrenci kabulünde akademik başarı dışında göz önüne alınması gereken kriterler belirlenmelidir,
- * Sistematik olarak değerlendirilmelidir.

5. Eğitimsel bağlantılar

- * Temel, mezuniyet sonrası ve sürekli eğitim aşamalarındaki kopukluklar giderilmeli ve bu fazlar arasında entegrasyon sağlanmalıdır,
- * Müfredat değişen öncelikler ve bilimsel verilere göre sık sık gözden geçirilip yenilenmelidir,
- * Verilmesi amaçlanan bilgi ve beceriler ile gerçek hekimlik pratiği arasındaki uyumsuzluklar giderilmelidir,
- * Sürekli Tıp eğitimi kurumsallaştırılmalı ve meslek hayatı boyunca tüm hekimlerin bu sürece dahil olması sağlanmalıdır,

- * Ulaşılması güç yerlerdeki hekimlere yönelik uzaktan eğitim programları oluşturulmalıdır.

6. Tıp eğitiminin ulusal sağlık sistemine entegrasyonu

- * Tıp eğitimi olabildiğince mezuniyet sonrası hekimlerin görev yapacağı kurum ve kuruluşlara yayılmalıdır,
- * Var olan sağlık sistemi ile uyumlu olmalıdır,
- * Üniversiteler toplum sağlığını geliştirmeye yönelik çalışmalar yapma sorumluluğunun bilincinde olmalıdır.

7. Tıp fakülteleri sosyal kuruluşlardır.

Bütün bunların ışığı altında bugünlerde Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesinde 2000'li yılların hekimlerini yetiştirmek için Tıp eğitiminde aktif eğitime geçme kararı alınmış ve çalışmalar yoğun olarak başlamıştır.

Üstlendiğimiz bu görevin sorumluluğunun farkındayız ve kararımızdan dolayı kıvançlı ve gururluyuz.

NEDEN YENİ BİR EĞİTİM ?

Dr. Erdal Atabek

1. Ezberci Eğitimin sonu geldi mi?

Türkiye uzun bir süredir 'ezbere dayalı eğitim'e yönelik eleştirileri tartışıyor. Çeşitli platformlarda eğitimciler ve öğrenciler 'ezberci eğitim'in olumsuzluklarını öne sürüyor, eğitim sisteminde köklü değişiklikler yapılmasını belirtiyorlar. Ancak bu süreç, 'ezberci eğitim'in eğitim kurumlarında da, eğitimcilerin davranışlarında da değişiklik yapılması yönünde bir gelişme göstermiyor. Günümüzde okul öncesi eğitimde de (anaokullarında), ilkökul eğitiminde de, orta öğretim kurumlarında da 'ezberci eğitim' sürüp gidiyor. Bu eğitim modelinin bütün eleştirilere dayanıklı olmasının, kurallarının ve uygulamalarının sürmesinin nedenleri nelerdir? Öncelikle bunu anlamak gerekiyor. Çünkü bu konuda doğru bir tanı konamazsa durumu değiştirmenin ne denli güç olacağı da ortadadır.

1.1. Ezberci Eğitim kolaylıklar sunuyor.

Nelerin bilinmesi gerektiğini belirleyen, belirlenen bilgilerin nasıl öğrenilmesi gerektiğini belirten, öğretim işini öğretmenin yetkisine veren, öğrenim işini öğrencinin sorumluluğuna bırakan, bilgi kalıplarını sınavla ölçen, başarı ve başarısızlığı sınavla belirleyen, ezberci öğrenim hangi kolaylıkları sağlıyor?

1.2. Eğitimdeki rolleri kesinleştiriyor.

Öğretmen rolü belirleniyor. Öğretmen, dersi anlatan, ödevler veren, sınavlar yapan, başarı ve başarısızlığı saptayan yetkilidir.

Öğrenci rolü de belirleniyor. Öğrenci dersi dinleyen, söylenenleri yapan, itaat eden, derslerini çalışan, sınavlarda başarı kazanması gereken yetkisizdir.

Rollerin böyle belirlenmiş olması davranış beklentilerini de kesinleştiriyor. Kurallar ve ölçüler bu çerçevenin içinde netleşiyor. Bu durumda her rolün sahibinden beklenen davranış sistemi, o rolün tanımına uygun davranmaktır. Bu da değerlendirmeleri kolaylaştırıyor, çünkü bu roller statiktir ve herhangi bir değişikliği kabul etmiyor.

1.3. Öğrenci sayısını sınırlandırmıyor.

Ezberci eğitim 'sınıf odaklı' olduğu için, öğrenci sayısına belirli bir sınırlama getirilmesi gerekmiyor. Öğrenci sayısının azlığı sadece sınıftaki disiplinin sağlanması için yararlı oluyor. Yoksa sınıfta kaç öğrenci olursa olsun, öğretmen anlatıp öğrenci dinlediği için eğitim modelinde bir değişikliğe gerek olmuyor. Bu da kalabalık sınıfları eğitimin önünde bir güçlük olmaktan çıkarıyor.

1.4. Kültürel hiyerarşiyi koruyor ve pekiştiriyor.

Ezberci eğitim modeli 'kültürel hiyerarşi'yi koruyor ve pekiştiriyor. Aile içindeki 'baba' rolünü 'öğretmen' üstleniyor. Müdür ise bu modelin süperegosunu oluşturuyor. 'Öğrenci', aile içindeki 'çocuk' rolünü devralıyor. Böylece toplum yapısı içinde yaşayan hiyerarşi okul içinde de korunuyor ve pekiştiriliyor. Geleneksel toplum yapısının güçlü bir dayanağı olan 'kültürel hiyerarşi', ezberci eğitimin de devamını sağlayan önemli bir temel oluşturuyor.

1.5. Toplumsal iletişim modelini koruyor.

Geleneksel yapıdan kaynaklanan toplumsal iletişim modelinin 'vertikal-dikey' özelliği 'ezberci eğitim' tarafından korunuyor. Öğretmen anlatıyor, öğrenci dinliyor. Öğretmen konuşuyor, öğrenci susuyor. Öğretmen yetkilidir, öğrenci yetkisiz. Öğretmen istiyor, öğrenci kabul ediyor. Böylece toplumsal iletişim modeli eğitim sistemiyle korunuyor ve pekiştiriliyor.

1.6. 'Farklı düşünceler tehlikesi' ortadan kaldırılıyor.

'Farklı düşünceler tehlikesi' hiç bir zaman dile getirilmeyen, tartışılmayan bir bilinçdışı korkuyu temsil ediyor. 'Farklı düşünceler' bir tehlike olarak kabul ediliyor ve buna yol açması olası tartışmalar, seçenek oluşturmalar, seçenekleri değerlendirmeler, seçenekler içinde seçim yapma arayışlarının yolu böylece kapatılmış oluyor. Ezberci eğitimi koruyan ve sürdüren önemli nedenlerin belki de başında bu konu geliyor. 'Farklı düşünceler tehlikesi', ezberci eğitim yoluyla önleniyor, yolu kesiliyor ve eğitim süresince gündemin dışına atılıyor.

Bu beş faktör de 'ezberci eğitim'in toplum içindeki güçlü dayanaklarını oluşturuyor. Onun için de ezberci eğitim modelinin değişmesi eğitim alanından çok daha büyük toplumsal alanlardaki değişimle bağlantılı görünüyor.

2. Neden Eleştirel Düşünce Eğitimi ?

Günümüzde yapılması gereken eğitim: Bilginin bulunup kullanılmasını öğreten, kişilik gelişimini sağlayan, Doğru davranışları yaratıp olumlayan, yeni bir eğitim modelidir.

Böyle bir eğitim modelini gerekli kılan faktörler de, toplum yapılarının değişmesi, ekonomik gereklerin değişmesi, kültürel değişimler, bilimsel-teknolojik gelişmelerdir.

2.1. Toplum yapılarının değişmesi

Tarım toplumlarının yapısı, toprağın işlenmesi, tarım ürünleri ve hayvancılıkla üretim yapılmasına bağlı olarak 'geniş aile modeli'ni yaratmıştı. Bu modelde 'birey' yoktur, birey kararları da yoktur, her şey 'aile değerleri' çerçevesinde biçimlenmiştir. Kişiler ancak aile içindeki rolleri, yetkileri, işlevleri ölçüsünde değer taşırlar. Tarım toplumlarında üretim için, pazar için, günlük hayat için o zamana kadar kazanılmış bilgilerin 'ezberlenip uygulanması' yeterlidir. Bütün sosyal roller ve iletişim modelleri 'kalıplaşmış'tır ve bunun dışına çıkılması sadece zarar verir.

Endüstri toplumları, toprağın yerine fabrikayı, köylünün yerine işçiyi ve mühendisi getirmiştir. 'Aile'nin yerini de 'birey'almiş, 'geniş aile', yerini 'çekirdek aile'ye bırakmıştır. Artık bireyler kendi kararlarını verebilmekte, kendi sorumluluklarını alabilmektedirler. Geleneksel kurallar da, dinsel dogmalar da sosyal değişime yetmemekte, tartışılarak yeni düşüncelerin toplum hayatında yer alması zorunlu olmaktadır. Bu sorumluluk da 'ezberci eğitim'in değişmesini gerekli kılmaktadır.

2.2. Ekonomik gereklerin değişimi

Köy pazarlarının yerine kasaba ve kent pazarlarının geçmesi, kendinden başka toplumlar için de üretim yapma zorunluluğu para hareketlerini, mal çeşitliliğini yaratmış, bu da başka toplumları, başka kültürleri anlama ve tanıma zorunluluğu getirmiştir. Bu değişime ezberlenmiş bilgilerle ayak uydurmak mümkün olmadığı için de yeni düşüncelere açılma zorunluluğu doğmuştur. Ayrıca üretimin yapısı sürekli değiştiği için, makineleşme

her gün yenilendiği için, ezberci eğitimin yerini eleştirel düşünce eğitiminin alması kaçınılmaz olmuştur.

2.3. Kültürel değişimler

Gene aynı değişimin bir başka yüzü, kültürel değişimler olmuştur. Başka kültürlerle alışveriş yapma, anlaşmazlıklarda savaşıma, bunların sonuçları olarak da birlikte yaşama, evlenme yoluyla ortak kültürlerin birbiri içine girmesi alışılmış düşüncelerden farklı düşünceleri de anlama ve kabul etme zorunluluğunu getirmiştir. Bu da eğitim modelinin değişmesini zorunlu kılmıştır.

2.4. Bilimsel-teknolojik gelişme

Bilimsel teknolojik gelişmeler endüstri çağını da geride bırakarak 'Bilgi Çağı'nı getirmesi sonucunda artık eski öğrenim modellerini günümüzde işe yaramaz kılmaktadır. Günümüzde bir klavye, bir ekran, bir modemle dünyanın her tarafına ulaşılmakta, haberleşme sağlanmakta, iletişim hızlanmakta, bütün bilgi kaynaklarına ulaşılmaktadır. Böyle bir değişimde 'kalıplaşmış bilgi'yi kuşaktan kuşağa aktararak ve bu aktarmaya beççilik ederek bu dinamiği yakalamak hayal bile edilemez. Artık 'eleştirel düşünce' bile yeterli olmamakta, 'yaratıcı düşünce' eğitimin temel hedefi olmaktadır. Bunu bugünden anlamamak, görmemek, kabul etmemek gelecekte -şimdilik- her on yılı bir yılda kaybetmek anlamı taşımaktadır. İlerdeki yıllar bu kayıp oranı daha da artacaktır.

3. Eleştirel Düşünce Eğitimi Nasıl Sağlanır ?

3.1. 'Eleştirel düşünce eğitimi' çocuğun doğmasıyla başlar.

0-1 yaş arasındaki bebeğin ilk yılı, onun kişilik gelişiminin en önemli yılıdır. Erik H. Erikson'un 'İnsanın sekiz çağı' çalışmasına göre bu dönemde kişilik oluşumu 'güven-güvensizlik çatışması' içinde biçimlenir. Doğduğu andan başlayarak bebeğin 'pozitif uyarılar' alması onun kişiliğini, beyin gelişimini olumlu etkiler, 'uyarı fakirliği' ya da 'negatif uyarılar alması' ise olumsuz etkilere neden olur.

1-3 yaş dönemi ise çocuk için ya 'özerklik kazanılması'na ya da 'utançla gerilemesi'ne neden olacaktır. Burada ailelerin tutumu son derece önemlidir.

3-6 yaş arası çocuğu ise kişilik gelişimini 'girişimcilik' ya da 'suçluluk' arasındaki çatışmayla kazanacaktır.

6-12 yaşlar arasındaki çocuk ise kişilik mücadelesini 'yapıcılık-yetersizlik' çatışmasıyla arayacaktır.

Eğitilmiş ve bilinçli bir aile, davranışlarıyla tutumuyla bu çocuğu 'güvenli-özerk-girişimci-yapıcı' bir kişiliğin sahibi yapacaktır. Bu konuda eğitimsiz ve bilinçsiz bir aile ise çocuğu 'güvensiz-utançla gerileyen-suçluluk duyguları içinde-yetersiz' bir kişiliğin sahibi yapacaktır.

Kendilik değeri olan, özgüven sahibi, bağımsız kişilikte bir çocuğun 'eleştirel düşünce eğitimi'ne yatkın yetişmiş olduğu açıktır. Kendilik değeri olmayan, onay bağımlısı, çevre değerlerine endeksli, özgüvensiz bir çocuğun ise 'ezberci eğitim'e yatkın olduğu açıktır.

Çocuğun ilk eğitimini veren her zaman 'aile'dir. Çocuk, sadece bilgi almakla yetişmez. Çocuğun öğrenme yolları, 'bilgi almak'tır, 'davranışlar'dır ve 'modeller'dir. Çocuk her üç yolla da 'öğrenir'. Onun için 'aile' her zaman eğitimin içinde olmalı, eğitimin bir parçası olmalıdır. Aileler kesin olarak 'çocuk yetişmesi' konusunda sürekli olarak eğitilmelidir.

3.2. Okulöncesi eğitim 'eleştirel düşünce'nin temelidir.

Kreşlerin ve çocuk yuvalarının çalışan annelerin çocuklarını güvenle bırakabildikleri yerler olduğu düşüncesi terkedilmelidir. Ana okulları çok önemli eğitim kurumlarıdır. Çocuğun bu yaşlarda bakıma olan gereksinmesi onların 'eleştirel düşünce eğitimi' almalarının önemini gölgelememelidir. Çocukların duyguları, düşünceleri, hareketleri, davranışları zenginleştirilerek, pozitif uyarılar zenginliği içinde geliştirilerek kişilik ve doğru davranışları sağlanmalıdır.

Bu dönemde de 'aileler' çocuğun eğitimi içinde yer almalı, okul ve evdeki davranışlar tutarlı bir bütün oluşturmalıdır.

Çocuğun gelişim alanları olan : Motor gelişim, duyuşsal gelişim, bilişsel gelişim, dil gelişimi, kişilik gelişimi, sosyal gelişim, bir bütün olarak 'eleştirel düşünce' ekseninde sağlanmalıdır. Böylece ortaya 'yetkin kişilik'te bir insan gelişimi çıkacaktır.

'Örgütsel davranış' teorisyeni Chris Argyris, insanın kişilik gelişiminin yedi boyutunu şöyle belirlemektedir :

Olgunlaşmış kişilik

1. Aktif olma
2. Bağımsızlık
3. Zengin davranış
4. Derin ilgiler
5. Uzun süreli perspektif
6. Bağımsız duruş
7. Kendini farketme, kontrol etme

Olgunlaşmamış kişilik

- Pasiflik
- Bağımlılık
- Az sayıda davranış
- Yüzeysel ilgiler
- Kısa süreli perspektif
- Birine bağılı duruş
- Eksik kontrol etme

Doğumundan başlayarak 'yetkin kişilik' kazanmış bir insan yetiştiremezseniz 'eleştirel düşünce eğitimi' için en önemli adımı kaybetmiş sayılırsınız. Çünkü Chris Argyris'in tanımıyla 'olgunlaşmamış insan', 'eleştirel düşünce eğitimi'nin yöntemlerine uygun davranışları göstermekte çok zorlanacaktır.

Onun için de 'eleştirel düşünce eğitimi', okul döneminden çok önce, çocuğun doğumuyla birlikte başlayacaktır ve ilk eğitimi 'aile' yapacaktır. 0-6 yaş dönemi kişilik oluşumunda çok önemlidir.

3.3. Okullarda neler yapılmalıdır?

Öncelikle eğitimin hedefleri, stratejisi, metotları, eğitimin rolü ve işlevi, öğrencinin rolü, kimliği, işlevi, eğitimde iletişim yöntemleri, ailenin eğitimdeki yeri ve işlevi tartışılmalı, yeniden belirlenmelidir.

'Eleştirel düşünce eğitimi' temel ilke olarak 'öğrenci odaklı' olmak zorundadır. Önemli olan öğrenciye ne öğretildiği değil, onun ne öğrendiğidir. Bunun ilk adımı da 'öğrencinin öğrenmesi gerekenleri neden öğrenmesi gerektiğine ilişkin düşüncesi'dir. Eğitimin ilk adımı da budur, 'motivasyon-güdüleme'.

3.3.1. Eğitimde motivasyon

Bugün ilkokula başlayan bir çocuğa 'neler öğrenmek istersin?' diye bir soru sorulmaktadır. Çocuğun 7 yaşına gelmesi onun 'okula başlaması için' yeterli bir neden sayılmakta, 'okullu olma prestiji' de nedenin ödülü olmaktadır. Ama bir çocuğa 'neleri öğrenmek istediği' sorulduğu zaman ona bir toplumsal değer verilmektedir. Olasılıkla böyle bir soruya beklenen yanıt alınamayacaktır. Ancak önemli olan, alınan yanıt değil, sorulan so-

rudur. Bir çocuğa soru sorulması, ona değer verilmesi, onun isteklerinin öğrenilmesi demektir ve bu soru sorma kendi başına bir yöntem değeri taşımaktadır.

Bütün eğitim sürecinin en önemli sorunu 'öğrencide motivasyon uyandırma'dır. 'Eleştirel düşünce eğitimi', öğrencide motivasyon yaratmayı önemser. Oysa, 'ezberci eğitim' sisteminde motivasyon aracı olarak 'korku' kullanılmaktadır. 'Tembel çocuk' sayılma korkusu, 'sevilmeme korkusu', 'ilerde parasız kalma korkusu' işlenerek öğrenci güdülenmeye çalışılmaktadır. 'Eleştirel düşünce eğitimi'nin hiçbir aşamasında 'korku' bir motivasyon aracı olamaz. Çünkü, korku, zihinsel işlemi bloke eder, durdurucu, engelleyici bir etki yapar, öğrenciyi pasifleştirir, bağımlı kılar.

3.3.2. Eğitimde öğrenciye inisiyatif tanıma

Öğrenciye soru sorma ve yanıt verme isteğine, hakkına saygı duyma 'inisiyatif geliştiricidir'. Öğrencinin 'girişim hakkı ve yetkisi' nin tanınması kendi başına geliştiricidir.

'Eleştirel düşünce eğitimi', bir bilgi aktarma yöntemini benimseyemez. Bütün eğitimin temeli 'Ne? Neden? Nasıl?' sorularına ve bunların yanıtlarının özgürce aranıp tartışılmasına dayanır. Bu da öncelikle 'soru sorma hakkı'na dayanır. Öğrenci soru sorabilmelidir. Aldığı yanıtla yetinmemeye, kendi görüşünü açıklamaya hakkı olmalıdır. Öğrencinin görüşü öğretmen tarafından onaylanmayabilir. Öğrenci, düşüncesi onaylanmasa dahi görüşünü açıklayabileceğini bilmeli, sonuçlarından sorumlu tutulmayacağına güvenmelidir. Öğrenciler bütün derslerde 'soru sorma-tartışma-eleştirme' haklarına sahip olmalı, sadece böyle tartışmaya ayrılmış özel saatler bulunmalıdır.

Öğrenciye tanınan inisiyatif sadece derslere ilişkin olmamalı, okul yönetimi ve sosyal çalışmaların tümü de öğrencilerin görüşlerinin bulunduğu, kararlara katılımın sağlandığı alanlar olmalıdır.

Bu da öğretimin demokratikleştirilmesi demektir.

3.3.3. Müfredat programları bu yönetime göre değişmelidir.

Bütün ders programları bu yönetime göre, 'Ne? Neden? Nasıl?' temelinde değiştirilmelidir. 'Bilgiyi vermek' değil, 'bilgiyi bulmak' önemli sayılmalıdır. 'Bilgiyi bulma sorumluluğu' öğrenciye ait olmalı, öğrencinin başarısı, 'bilgiyi bulmak, bilgiyi kullanmak, bilgiden yararlanmak' olarak ölçülmelidir. Bilgiyi işlemeden aktarmak ezberci öğrenime ait bir yanlıştır ve bu metotta yeri yoktur.

3.3.4 Öğretmenin rolü ve işlevi değişmelidir.

Ezberci eğitimde öğretmenin rolü olan, öğreten, denetleyen, değerlendiren yetkili' rolü yerini 'öğrenciyi keşfeden, anlayan, destekleyen, onunla paylaşan, yol gösterici rehber' rolüne bırakmalıdır. Öğretmenin yeni görevi 'öğretmek' değildir, 'öğrenme isteği yarattığı öğrencinin bilgiyi arayıp bulma, ondan yararlanma güdüsünü desteklemek, onun çabasını paylaşmak'tır. Bu yeni rol, bir rehberlik rolüdür. Artık herşeyin sorumlusu öğretmenin değildir, herşeyin sorumlusu öğrencinin kendisidir. Öğretmen yol gösterici ve uyarıcıdır.

Böyle bir rol değişimi hiyerarşik durum ve davranışları da değiştirecektir. Öğretmen otoritesini statüsüne ve yetkilerine dayandırmayacak, ancak kişiliğinden, iletişim gücünden ve paylaşım yetisinden güç alacaktır. Böylece 'korkuya dayalı biçimsel saygı' da yerini 'bilgi birikiminden, eşitlikçi davranışından, paylaşımcı desteğinden gelen gerçek saygı'ya bırakacaktır.

Öğretmen de kendisini bu rol değişiminden sorumlu sayacak, sadece üstlerine, müdüre ve müfettişlere karşı yükümlü olmak yerine öğrencileriyle kurduğu ortak bilgi üretiminden yükümlü olacaktır.

Böylece öğretmen kimliği de 'bilgi üreticisi', 'eğitim paylaşıcılığı', 'ortak yaratıcılık' olarak yeniden biçimlenecek, öğretmenlerin mesleki doyumu gerçek anlamda sağlanabilecektir.

3.3.5. 'Eleştirel düşünce eğitimi' hiyerarşiyi kaldırır.

'Eleştirel düşünce eğitimi' kültürel hiyerarşiyi, eşitlikçi bir yapıya dönüştürmeye yardımcı olur. Okuldaki rollerin eşitlikçi bir yapıya dönüşmesi, ortak bir üretim ve yaratım biçimine girmesi, toplumdaki hiyerarşinin değişmesine de katkıda bulunur. Baba ve anne rollerinin değişimi, 'arkadaş baba', 'arkadaş anne' rollerinin benimsenmesi kolaylaşır. Ancak, bu rollerin devamı halinde rol değişiminin sadece bir kurumda olması hem zordur hem de yeni çatışmaların nedeni olabilir.

3.3.6. Toplumsal iletişim modeli değişmelidir.

Geleneksel kültürden devraldığımız 'vertikal-dikey iletişim' modeli 'eleştirel düşünce eğitimi'nde değişerek 'horizontal -yatay iletişim' modeline dönüşecektir. Bu yeni iletişim modelinde 'söyleyen-dinleyen', 'isteyen-yapan', 'buyuran-buyurulan' rolleri ve bunlara ait ses ve söz kodları olmayacak, bunların yerini 'öneren-değerlendiren', 'başlatan-tamamlayan', 'soran-yanıtlayan' davranış tipleri ve bunu belirten ses söz kodları alacaktır.

Böylece eğitim alanında 'eşitlikçi iletişim' kuralları geçerli olacak, bütün ilişkilerde 'değer verme-üretme-paylaşma' temelinde sürekli bir güven yaratılmış olacaktır. Bu iletişim modeli kendi başına metot değeri taşımaktadır ve 'eleştirel düşünce eğitimi' için verimli bir ortam yaratacaktır.

3.3.7. Eğitimin hedefi 'sınav başarısı' değil, 'gelişim' olacaktır.

Bu yeni eğitim modelinin hedefi, sınavlarda başarı kazanmak olmayacaktır. Hedef, eğitimin her hedef alanında gelişme olarak belirlenecektir. Bilgiyi arayıp bulma ve işlemede gelişim, kişilik donanımında gelişim, davranışlarda olumlu gelişim. Değerlendirmeler her üç alanı da kapsayacaktır.

Bu değerlendirmeler gene öncelikle öğrencinin kendisi tarafından yapılacaktır. Öğrenci belirli parametrelere göre hazırlanan formatlarla kendisini değerlendirecektir. Sonra öğretmen tarafından değerlendirilecektir. Daha sonra, eğitimin zorunlu bir parçası olan 'Danışmanlık ve Rehberlik Servisi' uzmanları tarafından değerlendirilecektir. Bu değerlendirmeler, hepsinin bulunduğu bir toplantıda ayrı ayrı ele alınacak ve tartışmaya açık olacaktır. Burada önemli olan, öğrencinin kendine ilişkin, çevresine ilişkin, program ve hedeflere ilişkin sorumluluğu alabilmesi ve taşıyabilmesidir.

4. Eleştirel düşünce eğitimi, laik cumhuriyet temelinde özgür düşüncenin ve demokratik yapının uygar ekseninden ayrılamaz.

'Eleştirel düşünce eğitimi', kendi başına kurulup işleyecek bir sistem değildir. Bu yön-temin uygun bir toplumsal sistem içinde kurulup yaşatılması, giderek geliştirilmesi söz konusu olabilir.

Bu ortamın ilk koşulu, 'laik' olmasıdır. 'Eleştirel düşünce yöntemi' hiç bir dogmayı, hiç bir tabuyu, tartışma dışında kalacak hiç bir konuyu kabul edemez, barındıramaz, benimseyemez. Böyle olduğu zaman 'eleştirel düşünce' olamaz. Bu özelliğiyle 'dogmatik şartlanmalara' bütünüyle karşıttır. İnanç ideolojilerinin eğitimi kaçınılmaz olarak ezberci

eđitimi uygulamak zorundadır. O bakımdan da 'laik toplum dűzeni' eleřtirel dűřűnce eđitimi için zorunlu bir sistemdir.

Gene 'eleřtirel dűřűnce yűntemi', hiyerarřik yapılardan arınmıř bir 'cumhuriyet rejimi'nin ayrılmaz bir parçasıdır.

Őzgűr dűřűncenin toplumun yařayan kuralları içinde bűtűnűyle sađlanmıř olması, suç sayılmaması, tehdit altında bulunmaması, gűvenlik altında olması temel kořuldur. Őzgűr dűřűncenin geliřmediđi, gűvenle yařatılmadıđı bir ortamda 'eleřtirel dűřűnce eđitimi' kurulup iřletilemez.

'Eleřtirel dűřűnce eđitimi', ađdař demokrasilerin eđitim sistemidir. Çeřitli baskıların meřrulařtırıldıđı bir toplum sisteminde 'eleřtirel dűřűnce eđitimi' kurulup iřletilemez. űnkű, ancak demokratik sistemler 'farklı dűřűnceler'i tehlike olarak algılamaz ve űnűnű kesmez. Demokrasiye ulařmamamıř otokratik sistemler ise 'farklı dűřűnceler'i, farklı gűrűřleri, bu alandaki arayıřları, seçenek oluřturmalarını, seçenek tartıřmalarını zararlı ve suç sayar. Bu durumda 'ezberci eđitim' kaçınılmaz olur.

Bűtűn bu nedenlerden űtűrű de, 'eleřtirel dűřűnce eđitimi' sadece bir eđitim konusu deđildir, toplumun yařayan bűtűn sistemlerinin ayrılmaz bir parçasıdır.

Ancak, 21.yűzyılda varolmayı hedefleyen, gű kazanmayı amaçlayan toplumların da eđitim alanında 'eleřtirel dűřűnce eđitimi'ni uygulamaktan bařka çıkar yolları yoktur.

Bu yolla geliřen toplumlar 'űretici ve yűnetici toplumlar' olacaktır, geri kalanlar ise 'tűketiciler ve yűnetilen toplumlar' olmaya mahkum olacaklardır.

EZBERSİZ EĞİTİM SEMPOZYUMU

ÇAĞDAŞ EĞİTİMDE İLETİŞİMİN ÖNEMİ

Nüket Atalay

YÖRET Vakfı Başkanı

Çağdaş eğitimin amacı bireyin düşünme kapasitesini geliştirmek, yaratıcılığını arttırmak, varolan potansiyelini üst düzeye çıkarmak ve dolayısıyla kendini gerçekleştirmeye yardım etmek olmalıdır.

Bu amaçlara ulaşmak için nasıl bir eğitim yapılmalı sorusunu ele alalım :

Genelde öğretmen bilgi yükünü boşaltmak üzere, müfredatta bulunan bilgi, düşünce, deneyim, değerleri aktaracak, öğrenci bunları edilgen bir şekilde alacak düşüncesi yaygındır. Öğretmenle öğrencisi arasındaki dikey ilişkide doğruları bilen, kararları veren, programları yapanlar öğretmendir, yetişkindir.

Öğrencinin genç kişinin doğuştan var olan bir "algılama - sorgulama" gereksinimi vardır. Çocuklar ana dillerini, kültürlerini, edindikleri bütün bilgileri bu gereksinim doğrultusunda edinirken, yetişkinler bir aracı-yardımcı konumundadır. Çocuğun gelişmesini isteyen anne-baba veya öğretmen sadece uygun öğrenme ortamı hazırlasa, bütün sorularını cevaplasa, gereksinimlerini karşılasa, onun duygu ve düşüncelerine kulak verse, çocuğun neler gereksinimi olacağı önceden yetişkinlerce belirleniyor ve çocuklar kalıplaşan bir sistemle karşılaşılıyor, bu sisteme uyabildiği kadarıyla başarılı sayılıyor, övülüyor, ödüllendiriliyor.

"Ezberle Dayalı Eğitim" de öğrencilerin kendi bilişsel,düşünsel katkıları olmadan, onlara verilen bilgileri biriktirmeleri, yorumlamadan tekrar etmeleri, olaylar arasında var olan bağlantıları farkedemeden, neden sonuç ilişkilerini kurmaları bekleniyor. Çocuğun duyguları ile düşünsel dünyası arasında yapılan bu ayırım öğrenmeyi yaşantısal olmaktan uzaklaştırıyor. Oysa insan beyni çok karmaşık çağrışımlar yapabilen, merak eden, nedenleri araştırıp, bilgileri değerlendirebilen bir yapıya sahiptir. Gençnin bilişsel alanı ile duyuşsal alanı arasında bütünlük sağlandığında düşünceler duygulara yol açar, bu sayede yeni bağlantılar kurularak yaratıcılık gelişir, buluşlar ortaya çıkar ve öğrenme yaşantısal olur. Bunları yapabilen ve varolan potansiyelini kullanabilen öğrenci ise bu işin (bir spor yapar gibi) zevkini yaşayarak, yeteneklerini geliştirir. "Ezbersiz Eğitim" öğrencilere öğrenmeyi sevdirebilir.

"Ezbersiz Eğitim" kavramı, öğrenme sürecine, doğallık ve heyecan getiren bir yaklaşımdır. Eğitimin odağı çocuğun merak ve gereksinimleri olunca bilgiler öğrencinin kendi araştırması ve deneyimleriyle elde edilir. Öğrencilerin istek ve gereksinimlerinin ortaya çıkarılması ve onlarda merak uyandırılması, öğretmenin öğrencisi ile kuracağı "Etkili İletişim"le mümkündür. "Ezbersiz Eğitim" yoluyla "Düşünen-Uygulayan-Yaratıcı" beyinlere sahip öğrenci yetiştirmek istiyorsak, öğretmenlerin öğrencileriyle iletişimlerini geliştirmelerini istemeliyiz. Yaşı kaç olursa olsun, öğrencinin bulunduğu düş seviyesini yakalamak, onu doğru anlamak, ve bilgiyi anlayabileceği düzeye getirmek öğrencide öğrenme isteğini olumlu yönde etkiler. Böylece "öğrenme" gerçekleşir.

Öğretmenlere, anne-babalara ve çocuğun çağdaş gelişimine katkıda bulunmak isteyen bütün yetişkinlere iletişim becerileri geliştirmesine yardımcı kurslar verilmelidir. Bu kurslarda edinilen becerilerle öğretmenler öğrencileriyle yargılamadan, öğrenciyi karşısına almadan ilişki kurar, kendilerini zaman zaman öğrencinin yerine koyarak (empati kurarak) onları anlar, bilgileri öğrencinin merakını uyandıracak hale getirir,

sorunları birlikte çözer, öğrenme sevincini paylaşır. Böylece eğitimde bir ortaklık olur, eğitimi alan öğrencilerle eğitim veren öğretmenler bir ekip oluştururlar. Gençler ihtiyaç duydukları için edindikleri bilgileri, nedenlerini anlayarak, unutmayacak şekilde özümserler. “Ezbersiz Eğitim” iletişime dayalı çağdaş bir yöntemdir. Bu yöntemi kullanan öğretmenler öğrencisi ile birlikte öğrenir, birbirlerine saygı duyarlar; öğrenci ise düşüncelerini ifade olanağı bulur, merak ettiği konuları araştırır, beynin daha fazla kullanır ve kendini geliştirir.

YÜKSEKÖĞRETİMDE EZBERİN ÇEŞİTLİ NEDENLERİ VE BOYUTLARI

Yaman Barlas

Boğaziçi Üniversitesi/Endüstri Müh. Bölümü

Bebek, İstanbul

Maalesef “ezber” yükseköğretimde de yaygındır. Gerek öğrenciliğim boyunca değişik bölümlerden aldığım dersler, gerek değişik üniversitelerde/bölümlerde öğretim üyesi olarak deneyimim, gerekse değişik fakültelerde öğrencilik/öğretim üyeliği yapmış olanlardan edindiğim bilgiler, genellikle bu görüşü doğrular niteliktedir. Ezber, Tıptan Mühendisliğe; Sosyal Bilimlerden İdari Bilimlere; Hukuktan Doğa Bilimlerine kadar çeşitli alanlarda yaygındır. (Kanımca bu durum salt Türkiye için değil, birçok “çağdaş ülke için de geçerlidir.) Anlayıp öğrenmek yerine ezberlemek, sadece “bilgisiz” bir yurttaş kitlesi yaratmakla kalmayıp, daha da kötüsü, çevresine eleştirel bakamayan, sorgulayamayan; dolayısıyla kolay “kandırılabilen” bir kuşak yaratmaktadır. Kanımca, bu faktör demokrasinin gelişmemesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bir de üstelik ezbercilik üniversite düzeyinde olunca, sorun katlanmaktadır; dünyaya eleştirel bakmayı bilmeyen kişiler ülkede “yöneten” kadroları oluşturunca (gerek kamu gerek özel sektörde), ciddi bir “liderlik” sorunu doğmaktadır. Eleştirel dünya görüşünü benimsememiş yönetici, eleştiren, sorgulayan kafa yapısını istemez; hatta onu yasaklar.

Bu bildirin “bilimsel” bir iddiası yoktur. Yaklaşık 24 öğrencilik ve 14 yıllık öğretim elemanlığı deneyimime dayanan gözlemlerdir. Bildirinin amacı, Yükseköğretimde ezber sisteminin yaygın olmasının arkasındaki belli başlı nedenlere değinmektir.

Ödüllendirme Mekanizmaları

Çağımızda eğitimin temel (belki tek) ödül/ceza mekanizması “sınav ve not verme” sistemidir. Böyle olunca, öğrenci doğal olarak, en iyi öğrenecek biçimde değil, “notu en iyi şekilde alacak” şekilde çalışmaktadır. Yıllar boyu, öğrenciler bu işin ustası olmuşlardır. Ama çoğu kez, iyi anlamak, sınavda iyi not almak anlamına gelmez, hatta ikisi çelişir. “Tipik” bir sınavda iyi not almanın en “verimli” yöntemi deneyimsel olarak kanıtlanmıştır : Ezberlemek! Gerçekten “anlayarak öğrenmenin” getirileri çok uzun vadeli; öğrenci ise kısa dönemli (sınav) performansı ile ödüllendirilip cezalandırılmaktadır. İşin kötüsü, öğrencinin sınav performansları ileride iyi bir iş bulabilmesini, yüksek lisans yapabilmesini vb.’yi de doğrudan etkilemektedir. Dolayısıyla, daha uzun (orta) dönemli bakabilen öğrenciler bile, geleceklerinin doğrudan sınav sonuçlarına (notlara) bağlı olduğunu görmekte dirler.

İstihdam Mekanizmaları

Yukarıda değindiğim gibi, mezunlar işe alınırken, not ortalamaları ciddi bir rol oynamaktadır. Daha da kötüsü, iş yerleri işe alırken, “üniversitede öğrendiğinin fazla bir önemi yok” mesajını vermektedir. (Bu mesaj bazen doğrudan, çoğu kez dolaylı olarak, “sadece İngilizce bilgisine bakarak bir kimya mühendisi ya da iktisatçıyı işe alarak” verilmektedir!) Dolayısıyla, özel koşullar dışında, öğrencinin üniversitede “iyi öğrenmesinin” görünürde sağladığı bir avantaj yoktur.

Okulda Aşırı Rekabet

Yukarıdaki etkilerin bir sonucu olarak, okullar gittikçe kızışan bir rekabet ortamına dönüşmektedirler. Birçok okuldaki “curve” sistemi sonucu, “diğer öğrencilerin daha az not alması, bir öğrencinin daha iyi not alması” anlamına gelmektedir. Bir kavramı “anlamanın” çok önemli bir koşulu ise “aktif” öğrenmedir; öğrenci diğerleri ile konuşmalı, tartışmalıdır. Giderek artan rekabet ortamı ise buna izin vermemektedir. (Öğrenciler arasındaki “dayanışma” ise, genellikle “tartışıp öğrenmek” yerine birbirine “geçen yılın sorularını vermek” şeklinde kendini göstermektedir! Bu da yukardaki ödüllendirme mekanizmasının doğal sonucudur.)

Pedagojik Yöntem

Derslerde kullanılan pedagojik yöntemin bizzat kendisi, “ezberi” cesaretlendirmektedir. Öğretmen çoğu kez birçok kavramı, bilgiyi, yöntemi ardarda sıralamakta, öğrencilerin anlayıp anlamadıklarına bakmamaktadır. Sınıfta çoğu kez tartışma, soru sorma, asgari düzeyde kalmaktadır. İşin ilginç, en çalışkan (“en iyi?”) öğretmenler bazen bu yanlışa daha çok düşmektedirler. Daha “fazla bilgi aktarmak” (“müfredatta geri kalmamak”) endişesi içinde, çalışkan öğretmen, vakit kaybetmemek için, soruları çabuk geçiştirmek hatta hiç almamak zorundadır. Oysa bir kavramı “anlamak” kolay değildir; sabır gerektirir, özel bir pedagojik çaba gerektirir. Öğretmenin pedagojik yöntemi (ezber tehlikesini) önemsememesi, kendisinin de büyük olasılıkla aynı tür “ezbere dayalı” bir eğitimden gelip, onu kanıksamış olmasındandır.

Aşırı Kalabalık Sınıflar

Özel bazı dersler hariç, genel olarak kalabalık sınıflarda verilen derslerin gerçek öğrenmeyi, anlamayı sağlaması çok zordur. Yukarda sözü edilen “öğrencinin katılması, soru sorması” gibi öğrenmenin çok önemli süreçleri, kalabalık sınıflarda olanaksızdır. Kalabalık sınıflar öğrenciyi öğrenme sürecinden, onun zevkünden koparır. Kalabalık sınıfların sınavları da ezbere en uygun olanıdır. Ayrıntılı, uzun soru sormak pratik olmadığından, böyle sınavları “geçmek” için ezberlemek en verimli yöntemidir.

“Daha Fazlası Daha İyidir” Yanılgısı

Öğrenciye daha fazla miktarda/çeşitte bilgi aktarmanın, öğrencinin daha fazla şey öğrendiği anlamına geldiği gibi bir yanılgı hakimdir. Gerçekte ise, aktarılan bilgi, miktar/çeşit olarak bir düzeyin üstüne çıktığında, öğrenmek anlamında olanaksızlaşır; yeri ni ister istemez ezbere bırakır. Bu yanılgı pratikte iki türlü kendini göstermektedir: i-Bir ders kapsamı içinde ne kadar fazla/çeşitli konu işlenirse, dersin o kadar fazla şey öğrettiği; ii- Bir bölüm/fakültede, öğrenci ne kadar fazla sayıda ders alırsa, programın o kadar iyi olduğu. Gerçekte ise, bir düzeyin üzerinde “bilgi bombardımanına” tutulan öğrencinin, anlamaya, öğrenmeye vakti kalmaz. Burada, doğal olarak öğrencinin üzerindeki “zaman kısıtı” da önemli bir rol oynar. Kısa bir zaman aralığında, çok sayıda dersi ve her dersin içinde çok sayıda/çeşitli kavramı, bilgiyi, yöntemi gören öğrencinin tüm bunları hazmetmeye, anlamaya zamanı yoktur. Değişik dersler, kavram ve bilgiler arasındaki ilişkileri göremez; hepsini tek tek, kopuk kopuk ezberler. Oysa, gerçekten öğrenmenin çok temel bir ögesi, birbirinden kopuk olguları/bilgileri ezberlemek değil, bunlar arasındaki ilişkileri anlayıp, birinden diğerine geçebilme, gerekeni yerinde kullanabilme ve doğru yorumlayabilme gibi yetilere hakim olmaktır. Asıl üzerinde durulması gereken, öğrenilenin niceliği değil niteliği olmalıdır. Bu ise zor, zaman ve sabır gerektiren bir süreçtir. Bilimsel merakı olan öğrencilerin en tipik şikayeti, dersler ve bir ders içindeki konular arasındaki ilişkileri, anlayamadıklarıdır.

Öğrenci ve Öğretmenlerin Geçmiş Koşulları

Üniversitede ezber olmasının doğal bir nedeni de, öğrencilerin yıllar boyu ezberlemeye alışmış olmalarıdır. İlkokul ve ortaokulda zaten var olan ezber sistemi, özel okullara/Anadolu liselerine ve nihayet üniversiteye giriş sınavlarının doğrudan ezberle dayalı sistemiyle iyice pekişir. Öğrenci üniversiteye geldiğinde, "başarının yolu ezberlemektir" mesajı artık iyice yer etmiştir. Buna koşut olarak, öğretmenler de-istisnalar dışında - ezberle dayalı bir sistemde yetişmişlerdir. Dolayısıyla, üniversiteye gelindiğinde, öğrencisi ve öğretmeniyle ezberle dayalı eğitim sistemlerine koşullanmış bir kadronun, birdenbire "yaratıcı" eğitime geçmesi zaten mucize olurdu.

Sonuç

Yukarıda sayılan çeşitli faktörlerden görüldüğü gibi, yükseköğretimde ezber çok boyutlu, karmaşık bir sorundur. Ezberin "tedavisi" için, bu ve bunun gibi faktörlerin tümü gözönüne alınmalıdır. Ayrıca, tüm bu faktörler de etkileşim içindedir; bugünkü üniversiteye giriş sınavı varken, liselerde ezber sorunu halledilemez; önce liselerin sorunu halledilmeden ve bugünkü istihdam anlayışı da değişmeden üniversitede ezber sorunu düzelemez; istihdam anlayışının değişmesi için de ülkede hakim olan eğitim anlayışının değişmesi gerekmektedir. Kısaca, eğitim reformu bir bütüncül (sistemik) sorundur. Birçok faktör, birçok kısır döngünün birbiriyle içiçe geçmesi sonucu bugünkü sorunlu noktaya gelmiştir. Sorunun bir sistem olarak ele alınıp analiz edilmesi ile, çözüme yönelik bazı çalışmalar başlayabilir. (ABD ve Avrupa'da böyle "sistemik" birtakım pilot çalışmalar başlamıştır.) Ve son olarak, çözüm şansı bu ülkenin eğitim/öğretimi gerçekten ne kadar önemseydiğine bağlıdır. Ülke, birçok ciddi sorunun eğitimden kaynaklandığını, eğitimin belki de en önemli uzun dönemli yatırım olduğunu gördüğü zaman, eğitime gerekli kaynak ayırımını yapacaktır. Gerekli kaynak ayırımı ve eğitim yatırımları tabii ki otomatik olarak eğitim sistemimizi düzeltmeyecektir; "gerekli" bir koşuldur ama yeterli değildir. Amaç, ezber dozunun zamanla ve sürekli olarak azaltılması olmalıdır. Tamamen kalkması ise kanımca bir ütopyadır, ama birçok ütopya gibi son derece önemli ve yararlıdır.

ÇAĞDAŞ VE DEMOKRATİK EĞİTİM

Prof. Dr. H. Nihat Bilgen

AİBÜ Eğitim Fakültesi Dekanı

Beyaz Nokta Vakfı'nın, eğitim sistemimizi ve süreçlerini sorgulamak amacıyla düzenlediği EZBERSİZ EĞİTİM sempozyumunu olumlu bir girişim olarak niteliyor ve düzenleyenleri kutluyorum.

Albert Einstein'ın söylediği gibi, "bugünkü eğitimde kutsal merakı boğup yok etmek üzere hiç bir mucize eksik değildir." Tüm yapı ve davranışlarıyla okul, bu mucizelerin sergilendiği bir MÜZE'dir. Bu müzenin geleneksel davranışlarından biri de ezberdir. Ezber, algının bilgi düzeyinde belleğe kaydedilmesidir.

Kuşkusuz "ezber" bir öğrenme biçimidir. Bloom'un taksonomisinde "bilgi düzeyi" olarak adlandırdığı bu öğrenme biçimi bilişsel sürecin ilk basamağını oluşturur. Her insanın bildiğinin önemli bir kısmı, bilgi düzeyindedir; yani, ezberdir. Taksonomi'nin diğer basamakları olan kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme düzeylerinde öğrenme (Bloom, 1961), öğrencinin öğrenme gücü, hazırbulunuşluğu (readiness), bedensel ve psikolojik durumu ile öğrenim yaşantısının nicelik ve niteliğine bağlıdır.

Yeni doğan çocuğun ilk öğrenmeleri, bilişsel yapıda geçmiş yaşantılara dayalı öğrenmeler olması nedeniyle öğrenileni anlamlandırma imkanı bulunmadığından ezber niteliğindedir. Bebeğin ilk öğrenmeleri, annesinin göğsü, kokusu, sıcaklığı, sesi ve yüzüdür. Çocuk giderek fiziksel ve sosyal çevresini öğrenir. Sokakları ezberler.

Öğrenme sürecinde; uyaran (stimulus) ışık hızı (300.000km/sn) ile gelen görsel algı ile ses hızı (344 m/sn) ile gelen işitsel algı, objelerin uzaklıklarına ve uyaranlarının algı öncesi hızlarına bağlı olmaksızın, bilişsel alanda işlenir ve bazıları uzun süreli bellekte kaydedilir. Bu kayıtların bir kısmı bilgi düzeyinde bir kısmı da kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme düzeyinde olur. Koklama, tatma ve dokunma duygularına ilişkin algılarda da durum aynıdır.

Hangi uyaranın, kimin belleğinde, hangi düzeyde kaydedileceği belli değildir. Çünkü bu, çok değişkenli bir süreçtir. Bu değişkenlerden biri ve en önemlisi bireyin belleğindeki önceki kayıtlardır. Bu kayıtlar herkeste ayrı olduğu için, yeni kaydın anlamlandırılması konusunda da herkeste ayrı sonuçlar doğurur.

Öğrenmenin ezber olup-olmaması, bireyin çevresi ile etkileşiminde yer alan üretim faktörlerinin (öğrenci, öğretmen, program, araç-gereç, eğitim ortamı, yönetim, çevre) nicelik ve niteliği ile bağlıdır. İnsan, genetik donanımının elverdiği bütün davranışları, uygun üretim faktörleri bileşiminde, istenen düzeyde öğrenebilir. Bu, herşeyden önce, bir program ve yöntem meselesidir. Eğitim hedeflerinin düzenlenmesi ve hedef davranışlarda tam öğrenme sağlanması, bu bağlamda bir örnektir.

Ayrıca bazı konuların ezberlenmesi zorunluluğu da vardır. Örneğin, çarpım tablosu ilkokulda ezberlenir ve kullanılır. Bu tablo, daha sonra, hatta ileri yaşlarda bile, ezberin hatırlanması yöntemleriyle kullanılır. Yani 7 kere 9 kaç ederi hatırlayamadığımız zaman 7 kere 7 = 49, 7 kere 8 = 56, 7 kere 9 = 63 diye hesaplayarak sonucu buluruz. İlkokul çağında bu tablonun daha üst düzeyde davranışa dönüştürülmesi çocuğun olgunluk düzeyi ile bağdaşmayabilir veya öğrenme çok zaman alır.

Matematik gibi soyut düşünme yeteneği ile ilgili alanlarda öğrenilenlerin anlamına ulaşma isteği, eğitim hedeflerinde tercihler sorunudur. Aslında öğrenilen her objenin içeriği tabana indikçe, sonsuza doğru genişleyen, piramidal bir yapı gösterir. Tepedeki bir

isim tabanda bir derya olabilir. Eğitim hedefleri, “ne öğrenilecek” ve “ne kadar öğrenilecek” sorularına cevap verirken, sınırsız sayı ve büyüklükteki bu piramitlerin bazen sadece ismini, bazen de önemli bir kısmını kullanır. Böylece, orta kısmından alınan bir kesit, piramidin tepesinden bakan için çok geniş, tabanından bakan için de çok dar bir görüntü verebilir.

Aslında, eğitimin gerçek bir bilim olabilmesi için çok uzun bir yol katetmesi gerekmektedir. Ancak, sorun buradadır ve çözüm için bu yol katedilmelidir.

Bunun için; eğitimle ilgili kuramların, kuralların ve kavramların bilimsel veriler haline getirilerek sistematik bir biçimde bilim evrenine sunulması gerekir. Gerçekten bilim evrenimizde, eğitim alanında meydana gelen olayları açıklayabilecek, yorumlara imkan verecek ve önümüzü aydınlatacak kuramlar yoktur.

Örneğin, eğitim uygulamalarını yönlendirecek, çağdaş, açık ve kesin bir insan görüşü yoktur.

Geleneksel ve çağdaş insan görüşlerinin çeşitli ve bazen birbiriyle çelişen değerlerine eğitim uygulamamızda rastlamak mümkündür. Örneğin, bir yandan “eğitim herkesin hakkıdır” (İnsan Hakları E.B. Md.26) derken; öte yandan yönetmeliklere, öğrencinin eğitimine son verebilecek maddeler konulabilmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’na “kimseye işkence ve eziyet yapılamaz, kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.” (Anayasa Md.17) hükmünü koyarken, öte yandan eğitim kurumlarında bile bu kurallarla bağdaşmayan uygulamalar yapılabilmektedir.

Eğitimde, “ne yapılırsa ne olur”u açıklayacak kurallar yoktur. Örneğin, ödevini yapmayan çocuğu döven öğretmen; bu davranışı ile çocuğu eğittiğini düşünür ve ona ödevin yapılması gerektiğini öğrettiği kanısındadır. Oysa çocuk o dayak sonucu korkaklık, yalancılık, sahtekarlık gibi davranışlar öğrenebilir; veya en azından, ödev yapma davranışı KERHEN anlayışı ile eşleşir.

Eğitimi bilimleştirecek ve her konuda alanın ihtiyaçlarını karşılayabilecek sayı ve nitelikte kavramların geliştirilmesi ve içeriklerinin tanımlanması yapılamamıştır. Bizim okulumuzda “öğretim var da eğitim yok” anlayışı bu eksikliğin tipik örneklerinden biridir.

Bana göre, bu sempozyumun en değerli yanı; performansı değil, amacıdır. Ancak bu amacın gerçekleştirilmesi, çok sayıda ve büyüklükte bilimsel araştırma gerektirmektedir. Oysa 20.yüzyılın son yıllarını tek rakamlı yüzyılların kafa yapısıyla yaşıyor olmamız, bu bağlamda çok büyük bir engel oluşturmaktadır. ABD İkinci Rönesansı yaşarken, bizim hala Birinci Rönesans’ın bilişsel alanına bilimsel nitelikleri ile girememiş olmamız, bu konuda en önemli engellerden biridir.

Kuşkusuz bu talihsizliğin tek sebebi çocuklarımıza ailede, okulda ve toplumda verilen eğitimin geleneksel yapı ve davranışlarıdır. İnsanlarımızın bir Alman, bir Japon veya bir Amerikalıdan biyolojik bakımdan hiçbir farkı yoktur. Aramızdaki gelişmişlik farkı öğrendiklerimizden kaynaklanmaktadır.

Aslında sorun, çocuklarımızın öğrendiklerinin önemli bir kısmını ezberliyor olmalarında değil, onların dersleri, ezberlemek zorunda bırakılmalarında. Çünkü, çocuk istemediği halde, zorlanarak ezberlemekte ve doğal uyarana eşlik eden koşullu uyaran genellikle dayak, kötü söz, zayıf not yaptırımına dayalı korku duygusu olmaktadır. Bu sebeple de ezber düşünme sürecinde işe yaramadığı gibi kolayca da unutulabilmektedir. Oysa, bir aktör de rolünü kelime kelime ezberler ve sahnede tekrar eder. Ancak aktör ezberlediği cümleleri, anlamlarını kendine göre yaşayarak tekrar eder. Bunun için de öğrendiklerini yıllar yılı unutmaz ve onlardan yararlanarak yeni düşünceleri üretebilir. Şüphesiz insanın en önemli özelliği düşünebilir olmasıdır. Düşünme sürecinde insan; öğrendikleri arasında ilişki kurarak, öğrendiği prensip ve olguları kullanmak suretiyle yeni fenomenleri açıklayarak ve hipotezler geliştirerek öğrenmiş olduğu tüm bilgilerle

geleceğe dönük tahminler yaparak ve hayal kurarak düşünür.(Taba,1967). Bu süreçte, bireyin çevresinden algıladığı ve organizmada şifrelediği, tüm kayıtlar kullanılabilir.

Düşünce, düşünme sürecinin ürünüdür. Yeni doğan bebeğin düşünme özgürlüğü sonsuz, düşünce üretme olanağı sıfırdır. Çünkü bebek, düşünmesini sınırlayacak ya da yönlendirecek hiç bir öğrenme yapmamıştır. Bu durumda bebeğin beyni programlanmamış, soft ware'i olmayan yeni bir bilgisayar makinesi gibidir. Kendisiyle uyumlu hangi programı uygularsanız o doğrultuda işlevini yapmaya başlar.

İnsan, öğrenmediklerini düşünebilir. Fakat, öğrenmedikleri ile düşünemez. İnsanın bu bağımlılığı belki bir gün, bilgisayara bağlanan informasyon kaynakları gibi bir bağlantıyla aşılarak, düşünme sürecine akıl almaz eklemeler yapabilir. Ancak, bugün için, bilişsel alandaki kayıtlara bağımlılığın düşünme özgürlüğüne koyduğu sınırlarda gerçekçi olmak zorundayız. Yani, bilmediklerimizle düşünmemiz mümkün olmadığına göre, bildiklerimizin oluşturduğu bağımlılığa rağmen bilinmeyenleri düşünebilme olasılığını sağladığımız düşünerek, öğrenmeye devam etmek zorundayız.

Şüphesiz düşünme olanağına sahip olmak ile düşünme özgürlüğü ters orantılıdır. Birinci çoğaldıkça ikinci azalır. Düşünme özgürlüğü, hapishane avlusunda serbestçe dolaşma özgürlüğü gibi, bireyin bilişsel alandaki (Conitive Domain) potansiyeli ile sınırlıdır.

Düşünme özgürlüğü-düşünme olanağı çelişkisi, insan olgusunun temel değişkenlerinden biri olarak eğitim sürecinin en önemli sorunudur. Pragmatik bir yaklaşımla denilebilir ki, düşünme sürecinde getirisi yüksek, düşünme özgürlüğünü az kısıtlayan öğrenmelerin eğitim konusu yapılması yolları bulunmalıdır. Düşünme özgürlüğünü yok eden yöntemlerin başında ezbercilik gelir. Çünkü ezber, öğrenciyi sadece tekrar etme olanağı sağlar, düşünce üretiminde kullanılamaz.

Düşünme sürecinin nitelik ve niceliği ile bağımlı oluşu gerçeğine, insan zihninin optimizasyonu açısından bakmakta yarar vardır. Çünkü, sloganların ya da paradigmalardan ezberlenerek mutlak gerçek gibi tekrar edilmesi, insan hak ve özgürlüklerinin temelendirilmesi gereken kişilik yapısında kölelik davranışları geliştirir. Plato davranışlarını kontrol eden amaçları başkasından alan insanı köle olarak tanımlamıştır (Dewey, 1975).

Ben de kendi varlığının ürünü olamamayı, başkalarının düşüncelerini ezberleyip tekrar etmeyi, başkalarının belirlediği davranışlarla tepki vermeyi, insan onuruna yakıştıramıyorum. Çünkü insan, varlıkların en şerefliisidir. İster fakir olsun ister zengin, ister güzel olsun ister çirkin, ister çöpçü olsun ister padişah, herkes aynı derecede saygı değerdir. İnsanın hamuru sevgiyle yoğrulmuştur (Bilgen, 1976).

Ezberlemenin sebep olduğu bir kötülük te insanımızı hazırcılığa alıştırmasıdır. Yeni düşünce üretmek için çaba harcamak yerine, hazır düşünceleri ezberleyip tekrar etmek kolaydır. Oysa, çağımız bilim çağıdır. Bu çağın en değerli kaynağı, bilinmeyeni arayan ve üretilmeyeni üreten bilimsel davranıştır. Bilimsel davranış ise ancak inanç, düşünce ve girişim özgürlüklerinin var olduğu ve bilime gereken değer verildiği bir ortamda gelişebilir. Aksi halde bilimin ürünü olan bilgiyi, çoğu zaman o bilgiyi üreten süreci veya bu sürecin değişkenlerini anlayamadan transfer eder, kullanmaya çalışır. Bu, bilimde taklitçilik, teknolojiye montaj sanayi demektir. Bu, dışa bağımlılıktır. Hep başkalarının peşinden gitmeye mecbur olmaktır. Bundan kurtulmak için tek çıkar yol, programı çağdaş, yapı ve davranışları demokratik, amaç ve değerleri milli olan bir eğitim uygulamasını gerçekleştirmektedir (Bilgen, 1994).

Böyle bir eğitimin kuramsal temellerini oluşturmak için hazırlanmış olan "Çağdaş ve Demokratik Eğitim Kuramı"nın 10 ilkesi aşağıda verilmiş ve bu ilkeler kısaca açıklanmıştır.

Çağdaş ve Demokratik Eğitim Kuramı

1. Eğitim herkesin hakkıdır. Hiç kimse, hiçbir sebeple, eğitim hakkından yoksun bırakılamaz :

Eğitim kurumları dil, din, ırk, cinsiyet, felsefi düşünce, zihin, beden ve çevre özürülü farkı gözetilmeksizin herkese açıktır. Herkese eşit eğitim fırsatı sağlamak devletin başta gelen görevidir. Ancak, eğitimde herkese eşit muamele yapmanın çok farklı muamele anlamına geldiği unutulmamalıdır.

Örneğin; gözleri iyi gören çocuk ile daha az gören başka bir çocuğu sınıf içinde yerleştirirken, yazı tahtasına eşit uzaklıkta oturtmak veya öğrenme hızları farklı olan çocuklara eşit öğrenme süresi tanımak, çocuklar arasında eşitsizlik yaratmak olur.

Eğitimde fırsat eşitliği; herkese, potansiyel gücünü optimum düzeyde üretime dönüştürecek nitelik ve nicelikte bir eğitim verilmesidir. Ancak, öğretilen davranışların getiri analizlerine (rate of return analysis) dayalı olarak verimli bulunmayanları için kısıtlamalar yapılabilir. Fakat bu kısıtlamalar, güçsüz olanın hayatını kazanmasını sağlayacak programları tamamlamalarını engellememelidir. Zihin ve beden özürülüler, mümkün olduğu ölçüde normal okullarda, yaşlıları ile birlikte öğrenim yapmalı ve en az hayatlarını kazanabilecek düzeyde davranışlarla donatılmalıdırlar. Çevre özürülülere çevreden gelen eksikliklerini giderecek özel bir eğitim yapılmalıdır.

2. Eğitim, öğrenci merkezli bir süreçtir. Bu süreçte her öğrenci, biyolojik, psikolojik, sosyal ve kültürel bakımdan kendine özgü bir bütündür :

Eğitim geleneğinde öğretme-öğrenme işlevi, önceleri "öğretmen merkezli" daha sonra "program merkezli" olarak algılanıp uygulanmıştır. Öğrenci "eti senin, kemiği benim" anlayışıyla okula teslim edilirdi ve herkes okuyamaz diye düşünülürdü. "Eğitim herkesin hakkıdır" ilkesi kabul edildiği zaman, öğrenci merkezli olması da doğaldır.

Bu sebeple, eğitim ortamının düzenlenmesinde " öğrenci merkezli eğitim" yaklaşımının

1. Öğrenme, bireyin çevresiyle etkileşimi sonucu organizmasında meydana gelen kalıcı iz'dir.

2. Biyolojik varlığı dışında, geçmiş yaşantılarının ürünü olan birey, haklarda ve şerefte herkesle eşit, öğrenme ve düşünme gücü sınırsız, son derece saygıdeğer bir varlıktır.

3. Etkileşim, organizma artı çevre olmak üzere iki değişkenli bir süreçtir.

4. Çevre, bireyin algılayabildiği nicelik ve nitelikte, dış ve iç, uyaranlar ortamıdır.

5. Etkileşim sürecinde organizma, farklı nicelik ve nitelikte bağımlı ve bağımsız değişkenler bütünüdür.

6. Öğrenmenin nitelik ve niceliği, etkileşim sürecinin değişkenlerinin arakesitidir.

İlkeleri özenle uygulanmalıdır.

İnsanoğlunu diğer canlılardan ayıran bir özelliği canlılığının dışında yaşamını sürdüreceği hiç bir davranışa sahip olmadan dünyaya gelmesidir. Bu özellik, onun korunması, bakımı ve eğitimi gibi işlevleri zorunlu kılmaktadır. Uygarlık tarihi içinde bu işlevler kurumlaşmışlardır. Okul bu kurumlardan biridir. Okul, çocukların eğitim ihtiyacını karşılamak amacıyla örgütlenmiş ve asırlar boyu üzerine düşen görevleri kendi anlayışına göre yaparak vazgeçilmezliğini korumuştur.

Hatta, kuruluş amacı olan, Türk Milletinin bütün fertlerini, iyi insan, iyi vatandaş ve iyi bir meslek adamı olarak yetiştirmek (Milli Eğitim Temel Kanunu) suretiyle sağlıklı, başarılı ve mutlu insanlar toplumu olmamızı sağlama yolunda yapmakta olduğu

görevlerde önemli ölçüde başarısız olmasına rağmen okullar, vazgeçilmezliğini korumaktadır.

Eğitim sistemi ELEYİCİ niteliğini inatla sürdürmektedir. İlkokula başlayan çocuklarımızdan sadece %10'u bir yüksek öğrenim kurumunu bitirebiliyor, yüzde 90'ı çeşitli kademelerde eleniyor. Çocuklarımızı sağlıklı, mutlu, başarılı insanlar olarak yetiştirsin diye kurduğumuz ve büyük paralar ödediğimiz bu kurumlar onların çok büyük bir kısmını BAŞARISIZ damgası vurarak kaderlerine terk ediyor. Çocuklarımız benlik tasarımı yıkılmış, kişiliği zedelenmiş, kendine güveni kalmamış bir durumda hayata atan bu uygulamanın hesabını kimse soramıyor. Hiç kimse, "ben okula verdiğim zaman tertemiz, sevimli, mutlu bir varlık olan çocuğumu neden bu hale getirdiniz" diye soramıyor.

3. Herkes potansiyeli oranında başarılı olabilir. Her öğrencinin her programda aynı ölçüde başarılı olması beklenemez :

Eğitim, öğrenci ve eğitim ortamı olmak üzere iki genel değişkenli bir süreçtir. Her öğrenci, biyolojik ve psikolojik varlığı ile çeşitli tür ve derecede yeterlilikler bütünüdür. Her öğrencinin sahip olduğu biyolojik yapı ve bu yapının fonksiyonları diğerininkinden farklıdır.

Başka bir deyişle, öğrenciler arasında ;

- Öğrenme gücü bakımından farklar vardır. Bazı öğrenciler, bazı konuları daha hızlı öğrenir.

- Öğrenme güdüsü (motivasyon) bakımından farklar vardır. Bazı öğrenciler bazı konuları öğrenmek için daha çok istek duyarlar. Bazı dersleri daha zevkle çalışırlar.

- Biyolojik şartlar bakımından farklar vardır. Bazı öğrenciler öğrenmek için gerekli biyolojik şartlara (açlık-toklu, yorgunluk-dinlenmişlik, sağlıklılık vb.) daha çok sahiptir.

- Psikolojik şartlar bakımından farklar vardır. Bazı öğrenciler daha dikkatli, huzurlu, korkusuz (başaramama, cezalandırılma vb.) konuya ilgili olabilir.

- Hazırbulunuşluk bakımından farklar vardır. Bazı öğrenciler anlatılan konunun daha iyi ve daha kolay anlaşılabilmesi için gereken bilgi ve becerilere önceden sahip olmuştur.

Özetle, herkesin geçmiş yaşantılarının farklı oluşu, çevrelerini algılayıp yorumlama ve tepkide bulunmalarını farklılaştırır.

İşte bu farklar, her bir öğrencinin başarısını etkiler ve farklı sonuçlar alınmasına yol açar. Bu bakımdan her öğrencinin başarısı sonuç olarak kendine göredir.

Yukarıda belirtilen sebep-sonuç ilişkileri dolayısıyla her öğrencinin her programda aynı ölçüde başarılı olması teorik olarak mümkün görülse bile, beklenmemelidir.

4. Her öğrenci kendi eğitiminden sorumlu ve eğitim programlarını (dersleri) seçmeye yetkilidir. Öğrenci dersler için değil, dersler öğrenci için vardır :

Eğitimin kavramsal çerçevesi, genel olarak insan, bilim ve değer kavramlarına ilişkin tanımların bileşkelerinden oluşur. Özetle, insan, bilim ve değerler nasıl algılanıyorsa eğitim de o doğrultuda tanımlanır.

Program açısından bakıldığında sorun, geleneksel yaklaşımla "çocuğa hangi dersleri okutacağız" sorusunun; çağdaş yaklaşımla da "öğrenci neyi öğrenecek" ve "öğrenciye öğrenecekleri nasıl öğretecek" sorularının cevaplarını bulmaktır. Bu sorulara cevap ararken geleneksel yaklaşımın her çocuk için zorunlu tuttuğu "bütün dersler gerçekten vazgeçilmez midir?" sorusu akla gelmektedir. Bu sorunun cevabı da "bu derslerin her birinin her çocuk için işlevi nedir?" sorusu ile bağlıdır.

Okul, içerisinde matematik, tarih, müzik gibi çeşitli programların yemek olarak sunulduğu self-servis bir lokantadır. Öğrenci bu lokantada istediği yemekleri seçerek kendini besleyecektir. Aşçı derslerin besin değeri, ileride ne işe yarayacağı gibi konularda öğrenciye rehberlik yapacaktır. Son söz her zaman öğrencinin olmalıdır.

5. Ölçme ve değerlendirme, her öğrencinin potansiyeli oranında yetişmesi sürecinde kullanılan araçlardan biridir.

Amaç, öğrencinin iyi yetişmesidir. Diğer bütün araçlar gibi, ölçme ve değerlendirme de öğrencinin yetişmesine hizmet ettiği ölçüde değerlidir. Değerlendirme sonuçlarının bir kelime (pekiyi, iyi, orta, zayıf vb.) veya bir rakamla (not) ifade edilmesi ölçme sonuçlarını anlamsızlaştırmaktadır. Bir tek sınıfta bile, örneğin; tarih dersinden 4 almış öğrencilerin hangi bilgileri ne düzeyde öğrenmiş veya öğrenememiş oldukları bu 4 rakamına bakılarak söylenemez. Bu sebeple not'un öğrencinin yetişmesine fazla bir katkısı olmamaktadır. Not vermek için harcanan çabalar ise çoğunlukla israftır. Ölçme ve değerlendirme öğrencinin geleceğe hazırlanmasını önleyen değil, sağlayan bir araç olmalıdır.

6. Öğrencinin program hedeflerine uygun başarıları, sınıf dışı, okul dışı ve hatta ülke dışı, nerede olursa olsun değerlendirilir.

Eğitimin amacı, her öğrenciye belli hedef davranışları belli düzeyde kazandırmaktır. Eğer öğrenci istenen davranışı herhangi bir şekilde kazanmışsa, amaç gerçekleşmiştir. Bu amacın okulda veya okul dışında gerçekleşmiş olması önemli değildir.

Önemli olan, öğrencinin tüm hayatı boyunca sağlıklı, mutlu ve başarılı olmasıdır. Eğitim, bu genel amacı gerçekleştirmesi gereken bir araçtır. Amaca hizmet etmeyen veya geleneksel kuralları sebebiyle her öğrencinin kendi potansiyeli oranında sağlıklı ve başarılı olmasını engelleyen bir uygulama eğitim değildir.

7. Tehdit ve korku yaptırımını yerine, sevgi ve saygı yaptırımını kullanılır.

Kuşkusuz, insan haklarının ilki ve en önemlisi yaşamak hakkıdır. Ancak yaşamak, sadece kişinin canlılığını korumak değildir. İnsan haysiyetine yaraşmayan bir düzeyde yaşamak, insanın yaşama hakkının gerçekleşmesi anlamına gelmez.

Eğitim süreci içinde öğrenciye sağlanan yaşama kuralları da insancıl olmalıdır. Hiç bir öğrenciye insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir ceza verilmemeli, herhangi bir muamele yapılmamalıdır. Okullar, öğrencinin mutlu, sağlıklı ve özgür bir biçimde yaşayarak kendilerini gerçekleştirdikleri yerler olmalıdır.

Klasik çağ filozoflarının gerçekleştirdiği "eğitim acı, meyvası tatlıdır" görüşü, geleneksel eğitim anlayışının çocuğa acı veren uygulamalarına haklılık sağlamışsa da, artık bu anlayış tarihe karışmalı ve eğitimin kökleri de meyvesi gibi tatlı olmalıdır. Bunun için eğitim ortamında çocuğun maddi ve manevi varlığına yönelik hiçbir tehdit unsurunun bulunmaması ve çocuğun eğitim programının hedefleri çerçevesinde, planlı bir biçimde hazırlanmış olan çevresindeki uyaranlarla etkileşiminin, psikolojik ve biyolojik alanlarda ona haz vermesi gerekir. Bu suretle öğrenme, çocuğun istemeden, zorla, korkuyla, tehditle yaptığı bir süreç olmaktan çıkar, zevkle ve isteyerek yaptığı bireysel bir işleve dönüşür.

Öğretmen-öğrenci ilişkilerinde de tehdit ve korkunun yerini sevgi ve saygı ilişkisi almalıdır. Çünkü sevgi ortamında koşullama, olumlu tutumlar oluşturur.

Öğrencinin; azarlayan, notu silah olarak kullanan, disiplin cezası veren, öğrencisini sevmeyen ve hatta döven öğretmeni sevmesi mümkün değildir.

Tehdit ve korku yaptırımlı eğitim ortamında sağlıklı bir öğrenmenin gerçekleşmesi düşünülemez.

Öğretmenlik sanatının özü, öğrencisini sevmektir.

8. Eğitim tür ve kademeleri arasında yatay ve dikey geçiş yolları açıktır :

Eğitim kurumları dil, din, ırk, cinsiyet, felsefi düşünce, zihin, beden ve çevre özürülü farkı gözetilmeksizin herkese açıktır. Eğitim tür ve kademelerine girişte her tür veya kademenin gerektirdiği şartların aranması doğaldır.

Eğitim kurumları, içine girildiği zaman bir daha çıkılamayan kapalı yapılar olmamalıdır. Demokrasi, bir yönüyle de sosyal yapı içinde yatay ve dikey geçişlerin serbest olmasıdır. Fakir, zengin olabilirse; vasıfsız işçi mühendis olabilirse, demokrasinin bu boyutu işliyor demektir. Kuşkusuz bu işleyiş; yatay ve dikey geçiş yollarının açık olmasına ve bu yollardan geçebilme fırsatlarının herkese eşit olarak verilmesine bağlıdır.

9. Eğitim insanı geleceğe hazırlar :

Eğitim, insanın biyolojik, psikolojik, sosyal ve kültürel yönleriyle kendisini tanımasını, haklarını ve sorumluluklarını öğrenmesini ve gelecekte hayatını sağlıklı mutlu ve başarılı bir biçimde yaşamasını sağlayacak davranışlarla donatılmasını amaçlar. Ancak gelecekteki her an yenidir. Bilim ve teknolojide meydana gelen hızlı değişimler yenileşmenin nicelik ve niteliğini giderek arttırmaktadır. Bu sebeple, insanı geleceğe hazırlama görevini üstlenen eğitim, herkesin gelecekte karşılaşacağı durumlarda kullanabileceği ve işine yarayacağı davranışları tahmin edip öğretmekte büyük güçlükler içine girmiştir. Artık "dün ne oldu, bugün ne oluyorsa, yarın da olacaktır" demek mümkün değildir. Eskiden olduğu gibi "mevcut disiplinlerin (derslerin) hepsini öğrencilere okutalım, neyle karşılaşılırsa karşılaşmalar, bildikleri ile başarılı olurlar" görüşü de hergün bu disiplinlerin sayılarının artması ve alanlarının genişlemesi karşısında geçerliliğini yitirmiştir.

Artık, eğitimcilerin oturup, herkesi geleceğe hazırlama görevi ile eğitim program ve uygulamaları arasında amaç-araç dengesi oluşturacak çalışmalarını yapmaları kaçınılmaz olmuştur. Bunun için eğitimin içeriği çağdaş olmalıdır. Bilim ve teknolojide meydana gelen en son yenilikler, düzeylerine göre, eğitim programlarına aksetmelidir. Önemli olan çağa uyum gücünde "kafa yapısı" geliştirmektir. Bu sebeple eğitim, algılama, öğrenme, düşünme, yapma gibi temel süreçlerin öğrenilmesine ağırlık vermelidir. Kısaca eğitim, geleceğin şartlarında başarılı olacak insanları yetiştirmelidir.

10. Eğitim kurumlarının yapı ve davranışları insan haklarına ve demokrasi ilkelerine uygun olmalıdır :

Eğitim kurumları hantal, kalın duvarlı ve çevreye kapalı sistemler olmaktan çıkarılmalı, esnek, duyarlı, açık sistemler haline dönüştürülmelidir. Bu kurumların davranışları da insan haklarına ve demokrasi ilkelerine uygun olmalıdır. Bu amaçla ve öncelikle; insan hakları en az "uygulama düzeyinde" herkese öğretilmeli ve herkes kendi haklarını koruma ve başkalarının haklarına saygı gösterme davranışını hayat tarzı haline getirmelidir.

Kuşkusuz eğitim kurumları içindeki herkes, milliyeti, yaşı, cinsiyeti, rengi, inancı ve görevi ne olursa olsun aynı derecede saygıdeğerdir. Haklarda ve şerefte herkes eşittir. İş bölümü sonucu kişilere verilen yetkiler arasındaki farklar insanlararası saygınlık farkı olarak anlaşılabilir ve uygulanamaz. Hiç kimseye insan haklarına aykırı bir davranışta bulunulamaz. herkes öğrenme özgürlüğüne sahiptir.

Demokrasi, demokrat insanlardan oluşan toplumların rejimidir. Demokrat insanlar da demokrasiyi yaşayan eğitim kurumlarında (aile, okul, toplum) yetişir. Demokrasinin eğitim

kurumlarında bir yaşam biçimi olması; okul, yönetici, öğretmen, öğrenci ve çevre arasındaki ilişkilerin insan haklarına ve demokrasi ilkelerine uygun olarak işlemleriyle mümkündür.

Bu sistemin sağlıklı bir biçimde ve tam anlamıyla işleyebilmesi için,

√ Milli Eğitim Bakanlığı'nın yönetim, yapı ve süreçlerinde,

√ Eğitim kurumlarının yapı ve davranışlarında,

√ Eğitim personelinin rollerinde,

√ Eğitim programlarında,

√ Eğitim araç ve gereçlerinde,

√ Öğrencinin rollerinde,

√ Eğitim sürecini düzenleyen kurallarda, yukarıda belirtilen ilkelere uygun değişme ve gelişme yapılması gerekmektedir.

Eğitimin görevi, çağ nüfusu içinden en iyileri seçip onları yetiştirmek değil, okuldaki her çocuğa olabileceğinin en iyisi olması için, gerekenleri yapmaktır. Bir çocuk iyi bir matematikçi olabilir, diğeri iyi bir kimyacı, tarihçi veya müzisyen, öteki de iyi bir sporcu olabilir. İyi bir piyanist olabilecek bir çocuğa örneğin matematikten geçemezsen piyanist de olamazsın demeye ve onun iyi bir piyanist olmasını engellemeye kimsenin hakkı yoktur. Çok iyi değil, orta hatta ortanın altında bir düzeyde kaporta tamircisi olup hayatını kazanacak, potansiyeli sınırlı bir çocuğa sen matematikten veya Türk Dili ve Edebiyatı dersinden geçemedin, öyleyse kaporta tamircisi de olamazsın diyerek onu okuldan atmaya kimsenin hakkı yoktur (Bilgen, 1996)

Her çocuk genellemelere sığmayacak kadar benzersiz ve saygıdeğer bir bütündür. İnsan olarak hakları vardır. Eğitim bu hakların temelidir.

Çocuklar okullar için değil, okullar çocuklar içindir.

KAYNAKÇA

Bilgen, H. Nihat "Milli Eğitim Bakanlığı Merkez Örgütünün Analizi" Ankara, 1976.

Bilgen, H. Nihat "Çağdaş ve Demokratik Eğitim" Ankara, 1994.

Bloom, Benjamins "Taxonomy of Educational Objectives" New York USA, 1961.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi

T.C. Anayasası

Dewey, John "Philosophy of Education" USA, 1975.

Milli Eğitim Temel Kanunu, 1973.

ELEKTRONİK ORTAMDA EZBERSİZ EĞİTİM :

FUTURE KIDS BİLGİSAYAR EĞİTİMİ

Seda Binbaşgil

FuturePrints A.Ş. kurucu Ortağı ve Y.K.Üyesi

Futurekids Bilgisayar Eğitimi nedir ve nerede başlamıştır ?

Futurekids, 1983 yılında, Amerika Birleşik Devletleri'nde kurulmuş olan ve dünyada 66 ülkede, 1600'den fazla merkez ve okulda bilgisayar kullanma becerilerini öğreten bir Amerikan eğitim sistemidir.

Eğitim neyi amaçlamaktadır ?- 3 yaşından başlamak üzere öncelikle çocuklara ve öğrencilere, ayrıca öğretmen ve yetişkinlere bilgisayar eğitimi veren Futurekids Sistemi, öğrencilerine bilgisayar hakimiyeti için gereken teknoloji becerilerini öğreterek, bilgisayarı, yaşamlarının her aşamasında kendilerine yardımcı bir araç olarak kullanabilmelerini sağlar. Bir Amerikan sistemi olmasına karşın, Futurekids Eğitimi, sürekli olarak yaptığı uluslararası araştırmalardan derlediği bulgular, farklı birçok ülkede yürütülen pilot projelerden aldığı geri beslemeler çerçevesinde şekillendirdiği müfredatları sayesinde, uluslararası ortamlarda sorunsuzca ve uyum içinde uygulanabilmektedir.

Felsefesi nedir ?- Futurekids Eğitimi'nin temel felsefesi, öğrenmenin ezberle dayalı değil, bizzat deneyerek/yaparak, yaratarak ve işbirliği içinde gerçekleşmesi gerektiği yönündedir.

Müfredatlar ne şekilde hazırlanır ?- İnandığı eğitim felsefesi çerçevesinde Futurekids, bilgisayarı, öğrenmeyi teşvik edici bir araç olarak konumlandırarak kapsamlı müfredatlar geliştirmiştir. Müfredatlar, her akademik yıl öncesi, en yeni teknolojik gelişmeleri, ilginç, güncel konuları ve akademik hedefleri kapsayacak şekilde, Futurekids'in ABD'de bulunan Eğitim Tasarım Grubu tarafından yenilenmektedir.

Müfredatların vurguladığı noktalar nelerdir ?

- √ Araştırarak öğrenme ve problem çözme
- √ Aktif/etkileşimli bir öğrenme yaklaşımı
- √ Tema ve projelere dayandırılan yöntemler
- √ Disiplinlerarası etkinlikler
- √ Net olarak tarif edilmiş öğrenme hedefleri

Müfredatlar hangi becerileri içermekte ve nasıl uygulanmaktadır ?

Müfredatlardaki teknoloji becerileri ; bilgisayar işletim sistemleri, bilgisayar donanımı, kelime işlem, hesap çizelgeleri, veri tabanları, masaüstü yayıncılık, grafik, multimedya, telekomünikasyon, programlama ve diğer teknoloji alanlarını içermektedir.

Futurekids'in çocuk ve öğrencilere yönelik olan müfredatı'nda anaokuldan ortaokul 3'e kadar her sınıf için 5 ünite bulunmaktadır. Üniteler, 7 haftalık bir zaman diliminde uygulanmak üzere tasarlanmış olup müfredat toplam 35 hafta sürmektedir.

Her sınıfın ilk ünitesinde öğrenciler, bir yandan yukarıda adı geçen temel teknoloji dallarıyla tanışırken, diğer yandan da bunları, fen bilimleri, sosyal bilimler, matematik ve dil bilgisi gibi akademik etkinlikler ile ilişkilendirmeyi öğrenirler.

Müfredatın 2.den 5. ye kadar olan üniteleri ise, temel teknoloji dallarından birini, bahsedilen ders etkinliklerinden biriyle birleştirirler. (Örneğin veri tabanı ile fen bilimlerini) Bunu yaparken de öğrencileri diğer teknoloji alanlarında eğitmeye devam ederler. Her ünite, birinci ve ikinci derece teknolojik ve akademik hedefler ile tarif edilmiştir, 6 ders içerir ve 7. haftada yapılan bir "öğrenci değerlendirme" projesi ile sona erer.

Yetişkin ve öğretmenlere yönelik müfredat ise, 30 ve 45 saatlik olmak üzere iki eğitim paketi seçeneği sunmakta olup, bunlar da yine yukarıda bahsedilen eğitim felsefe ve prensipleri gereğince uygulanmaktadır.

Futurekids'in elektronik ortamda gerçekleştirdiği ezbersiz eğitimde sadık kaldığı hususlar nelerdir?

. Öğrenme eğlenceli olmalıdır. Öğrencilerin öğrenme hevesleri, motive edildikleri ve öğrenecekleri konu hakkında heyecan duydukları zaman artar. Bu da tekdüze olmayan ve eğlenceli bir ortamda mümkündür. Bu şekilde öğrenmeye heveslendirilen öğrenciler, sorunları çözmek için gereksinim duydukları bilgileri nereden araştıracaklarını bilirler ve hızla değişen bir dünyaya ayak uydurmaya, hatta onu aşmaya daha yatkın olurlar.

. Eğitim, yaparak öğrenmeyi desteklemelidir. Çünkü deneyim yoluyla öğrenim, kavramsal öğrenmeyi güçlendirir. Bilgisayarlar, yaratmak, uyarlamak, değiştirmek ve denemek için en uygun araçlardır ve öğrenme sürecini hızlandırırlar. İlgi çeken güncel konulara dayalı çok yönlü projeler Futurekids müfredatlarının vazgeçilmez öğeleridir.

. Eğitim sistemi yaratıcı ifadeye olanak tanımalıdır. Bilgisayarlar, öğrencilerin kendilerini ifade etmelerine olanak sağlayan güçlü araçlardır. Müfredatlardaki uygulamalı alıştırmalar, öğrencilerin, resimler, animasyonlar, metinler, elektronik tablolar, veri tabanları, programlar yaratmalarına olanak tanır.

. Eğitim işbirliği içinde öğrenmeyi desteklemelidir. Futurekids eğitimi'nde her bilgisayar iki öğrenci paylaşmaktadır. Sistem, ekip ruhu ile yapılan ortak çalışmaların, bir yandan öğrenmeyi kolaylaştırırken, öte yandan da katılımcıların, diğerleri ile olan sosyal ilişkilerini geliştirmelerine de yardımcı olur.

. Eğitim ancak öğrencilerin duygusal olarak desteklendikleri bir ortamda gerçek amacına ulaşabilir. Bunu gerçekleştirebilmek için Futurekids, öğrenim gruplarını küçük tutar. (yaş grubuna göre 4-8 kişilik gruplar) Böylece derslerde her öğrenci kolaylıkla analiz edilebilir ve güçlü yönlerini geliştirecek, eksik yönlerinin de üstesinden gelecek şekilde sıcak, destekleyici ve rahat bir çalışma ortamı yaratılmayı çalışılır.

Türkiye'de 1994 yılında açılmaya başlayan eğitim merkezlerini sayısı bugün itibari ile İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa ve Antalya olmak üzere 5 şehirde toplam 20 adedi bulmuştur. 1996 yılında okullarda da eğitim vermeye başlayan Futurekids halen Türkiye'de 223 okulda bilgisayar eğitimi vermektedir.

EZBERSİZ EĞİTİM! AMA NASIL ?

Abbas Güçlü

Milliyet Gazetesi Köşe Yazarı

Türk Eğitim sisteminin en büyük zaaflarından biri de, maalesef ezbere dayalı eğitim sistemi.

Öğrenmeye değil de yüksek not alıp, sınıf geçmeye yönelik bugünkü eğitim sistemi, iyi bir vatandaş, kendine yeten insan ve alanında uzman meslek adamları yerine diplomalı cahiller yetiştirmektedir.

Okul içi eğitimin yok olduğu günümüz ortamında, sınavlara endeksli eğitim yüzünden, eğitimin temel hedefleri bir yana bırakılmış ve çarpık sınav yarışında neresi olduğu önemli değil, bir yeri kazanmak "hedef" haline gelmiştir.

Türk Milli Eğitiminin kağıt üzerindeki hedefleriyle, uygulamadaki hedefleri taban tabana zıttır. Bugünkü noktaya nasıl geldiği konusunda da kabahati uzaklarda aramaya gerek yok.

Kabahatli : İstisnasız hepimiziz...

Bu yüzden, eğitim sistemimizi bugünkü yanlış mecrasından kurtarma görevi de hepimize düşmektedir.

Ezberci dayalı eğitim sistemini öyle sihirli bir değnek bulup, birkaç yılda düzeltmek mümkün değildir. Samimi ve ciddi bir yaklaşımla ancak ve ancak birkaç kuşak sonra düzeltilebilir.

Ezberci eğitimin yok edilebilmesi için herşeyden önce onu yaratan ve ona yönelten ortamın yani bugünkü eğitim sorunlarının yok edilmesi gerekir. Bu da o kadar kolay değildir.

Ama imkansız da değildir...

Bu konuda neler yapılabilir ?

* Herşeyden önce hızlı nüfus artışının frenlenmesi gerekir. "Doyurabileceğin kadar" değil, "eğitebileceğin kadar" çocuk mantığının oturtulması gerekir.

* Eğitim yükünün altından, devletin tek başına kalkamayacağı gerçeği artık kabul edilmelidir. Devletin 8-10 yıllık zorunlu eğitim sonrasındaki ağırlığını kademeli olarak azaltarak, burs sistemini geliştirmek koşuluyla, yüzde 1.2 oranında olan özel öğretim kurumlarının önünü açması gerekir.

* Anne-babaların, çocuklarına bırakabilecekleri en iyi mirasın eğitim olduğu, bıkmadan usanmadan anlatılarak, eğitime para harcama alışkanlığının yaratılması gerekir.

* Okuma çağındaki çocuk ve gençlerimizden 10 Milyonu, eğitim sisteminin dışındayken, yani geleceğin anne babalarının yarısı, yarım yamalak eğitim almışken, doğru düzgün eğitim yapmak mümkün değildir...

* Eğitim çağındakiler kadar yetişkinlere yönelik eğitim sistemini de ele almadan, eğitimde başarıya ulaşmak dolayısıyla ezberci dayalı eğitimden kurtulmak mümkün değildir.

* Okullarda okutulan yüzlerce ders bir kenara itilerek sadece 8-10 derse yönelik sorular sorulan giriş sınavlarından hemen olmasa bile zaman içerisinde kurtulunmalıdır. Aynı şekilde, sınıf içi değerlendirmelerde, not tek belirleyici unsur olmaktan çıkartılmalıdır. Yani ölçme değerlendirme sistemi yeniden ele alınmalıdır.

* Ezbere dayalı eğitim sistemini yok etmenin tek yolu uygulamaya dayalı eğitim ve öğretimdir. O ise hem çok pahalı, hem de çok iyi yetişmiş bir öğretim kadrosu ister.

İşin Özeti : Ezberci eğitimden kurtulmak, lafla, vaatlerle, temennilerle değil sıkı ve özverili bir çalışmayla en erken 10-15 yılda gerçekleşir.

Eğer bu sabrımız, bu inancımız, bu disiplinimiz varsa Hodri Meydan...

ABD Başkanı Clinton, son bütçe konuşmasında "Eğer Amerika'nın 2000 yılında da dünya liderliğini sürdürmesini istiyorsak, sarılacağımız en önemli güç eğitim" dedi.

Bilgi çağına girerken, Clinton ve Napolyon'un " Para, Para, Para" dediği gibi biz de "Eğitim, Eğitim, Eğitim" diyoruz.

Ama ezbersiz olanından !!!

Ezbere Dayanmayan Eğitim Süreci Üzerine Bazı Düşünceler ve Önermeler

Prof. Bozkurt Güvenç
Cumhurbaşkanlığı Danışmanı

*Amaç zihni geliştirmektir
belleği doldurmak değil !*
Mark Twain

Sempozyum çağrısına uyarak, bu bildiri metninde "Ezbere dayanmayan veya Ezbersiz Eğitim" söylemini kullanıyorum. Ancak Sempozyum çağrısının "Ezbersiz Eğitim" gibi yaygın bir yanı sıra karşı çıkmaktan çok, doğru olandan yana bir eğitim kavramla dile getirilmesini tercih ederdim. Sempozyum çalışması sırasında doğru kavramın bulunacağını umuyorum. Bildirim şu bölümlerden oluşuyor:

- A) Önermeler veya Öncüller : "Eğitim Sorunu"nun Evrenselliği:
- B) Sorunun İşlevsel Bazı Boyutlarıyla Yeniden Tanımlanması:
- C) "Program Merkezli Öğretim" de Öğretmenin Yeri ve Görevi
- D) Çözüm Önerileri: *N'apalım, Nasıl yapalım, Nereden Başlayalım?*
- E) Metinde Geçen Başlıca Kaynaklar.

A. Önermeler ve Öncüller: Sorunun Evrenselliği

1) Eğitim Kavramı ve Süreci

Bir toplumun üyesi olarak, insanoğlunun yaparak / yaşayarak öğrendiği herşey *kültür*, kültür varlığını topluma kazandıran ve bireye aktaran süreç ise *eğitimidir*. Başka bir deyişle, kültür varlığını eğitimle kazanıyor, aktarıyor, koruyor, eğitimle insan oluyoruz. (*İnsan ve Kültür*" kuramı, Bz Güvenç 1997.)

2) Eğitimle Kazanılan Kültür Değişir

Birey, toplum ve topluluklar sahip oldukları kültürel mirasa, yaparak, yaşayarak sürekli birşeyler kattıkları için, bütünler daima değişir; değişmek zorundadır (Lange 1965:1-2). Bu süreç, eğitimin amaçlarını, muhtevasını ve yöntem ve tekniklerini etkiler ve değiştirir. Değişim, "eğitim sorunu" nun, her çağda yeni baştan tanımlanmasını gerektirir.(Bz. Kutu "Eğitim Sorunu".)

3) Eğitim Sorunu

Ezbersiz Eğitim Sempozyumu' nda önerilen ve çağrılı katılımcılardan tartışılması beklenen konu, çağımızda yaşanan *Eğitim Sorunu'nun* yeniden tanımlanması ve çözüm önerilerinin geliştirilmesidir.

4) Eğitim Sorunu'nun Çözümü

Sorunun çözümü, önümüzde bizi beklemektedir. Çünkü, bu türlü sorunların çözümü, yeni araştırma. icat ve keşiflerle değil, zaten yapılmış bulunan araştırmalardan ve ötedenberi bildiğimiz, söylediğimiz önermelerin yeniden gözden geçirilmesiyle ve birbirine eklenmesiyle bulunur. (Wittgenstein 1936?)

5) Ezbersiz Eğitim Sempozyumu

Sempozyum böyle öncüller ve varsayımlar üzerine tasarlanmıştır.

B. Eğitim Sorunu: İşlevsel Boyutların Yeniden Tanımlanması

1) *Ezbersiz Eğitim Sempozyumu*, eğitim sürecini, sanki örgün eğitim yani okul eğitimiyle sınırlamaktadır. Okuma-yazma ve sayma becerilerine dayalı bazı temel bilgiler kazandıran *örgün eğitim*, insan varoluşu açısından günümüzde artık vazgeçilmez gibi görünmekle birlikte, okuldan önce başlayan, okula paralel ve hayat boyu süren *yaygın eğitimin* küçük bir bölümünü oluşturmaktadır. Zaman ve süre açısından, 16 yıllık okul çağı ortalama hayat boyunun %25'i değil, sadece %1-2'si düzeyindedir Ancak Sempozyumun kavramsal çerçevesine sadık kalınarak, bildiri "Örgün Eğitim" (okul) sınırları içinde tutulmuştur. (Güvenç 1997:15 Bölüm.)

2) *Örgün Eğitimde "Merkezlilik" ya da "Merkezcilik"* sorunu vardır. Bilinen başlıca türleri ya da eğilimleri şöyle sıralanabilir:

- a) *Aile* (töre / gelenek) merkezli,
- b) *Toplum* (çevre) merkezli,
- c) *Okul* (öğretme) merkezli,
- d) *Öğretmen* (sınıf) merkezli,
- e) *Öğrenci* (öğrenme) merkezli,
- f) *Program* (amaç / ürün) merkezli,

gibi. Kuşkusuz, her türlü eğitimde yukarıda sıralanan merkezlerden bir kaç, hatta çoğunluğu bulunmak zorundadır. "Merkezlilik" kavramı, öncelikli, ağırlıklı veya belirleyici görünen eğilimi gösterir. Ezbersiz Eğitim Sempozyumu, günümüzde ezbere dayanan eğitimin, "öğretmen merkezli" eğitimden kaynaklandığı varsayımından hareketle, eğitimin "öğrenci merkezli" olmasını önermektedir. Eğitim sisteminin *öğrenci merkezli* olabilmesi için, eğitim programının *öğrenme merkezli* ve programı uygulayan öğretmen ve uzmanların da *öğrenci merkezli* yetişmiş olması gerekir. Öyleyse, "öğrenci merkezli" eğitim - öğretmeyi değil de - *öğrenmeyi esas olan yani "program merkezli"* eğitim anlamına gelmektedir, ya da öyle anlaşılmalıdır.

3) Program Merkezli Eğitimin Bazı Ayırıcı Özellikleri

i) *Geleneksel ve skolastik* öğretme felsefesi, önce öğretme sonra uygulama yani *teori-pratik* ayrımına dayanırdı. İnsanoğlu ne kadar çok veya iyi bilirse o kadar çok veya iyi uygulayabilirdi. Oysa bilimsel araştırmalar, insanın her öğrendiğini uygulamadığını; buna karşılık, yapıp uygulamalarını iyi öğrendiğini, kolay kolay unutmadığını ve doğru yaptığını ortaya koydu. Batı dünyasının eğitimcileri bu gerçeği gördükleri için, *teori-pratik* ayrımından sonra *teori ile pratiğin* birlikte kazanıldığı, birleştiği bir *praksis* döneminin kaçınılmazlığı üzerinde durdular. Çağdaş bir uygulama örneği Uzak-Doğu'dan geliyor. Japon uyruklu fizik öğretmeni Nakagaki :

- Tahtada görüp, kitapta okuyup, öğretmeni dinleyip izleyerek *bellemek* değil;
- Konuyu / sorunu tanıyıp tartışarak araştırmak için gerekli araç gereçleri basit malzeme ile *üretip deneyerek* öğrenmek!
- Bilim Eğitimi Programlarının bu temel ilkelere göre tasarlanıp yapılmasını, bu yaklaşımın verimli, başarılı ve kalıcı (tam) öğrenme olduğunu savunuyor. (Bkz Nakagaki 1996 :32.)

ii) *Bu yaklaşım*, sürekli değişen bilimsel verilerin aktarılması yerine,

değişmeyen (evrensel) bazı soru(n)ların sorulmasını, çocuktaki merakın canlı tutulmasını öngörüyor. Bu yöntem, öğretme-belleme yerine "*Sorun çözme*" de deniyor (Sungur 1997:6-7).

iii) *Programın omurgasını*, sürekli değişen, eskiyen ve geçerliğini yitiren yanıtlar değil, zemin-zamana dayanaklı, soru(n)lar oluşturuyor.

iv) Öğretmen merkezli, okul-sınıf-ders programlarıyla öğrencilerin birbirine benzetilemediği, yani bireysel ayrılıkların tümüyle ortadan kaldırılamadığı gerekçesiyle, öğrenmenin grup içinde topluca yapılan *bireysel bir iş* olduğu dikkate alınarak, her öğrencinin ilgi, çaba ve yeteneğine göre geliştirilmesi, ve her başarının, kendi içinde bireysel olarak değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. "*Öğrenci merkezli*" eğitimden anlaşılan, "eğitimin bireyselleştirilmesi"de denen yaklaşım, kısaca budur.

v) Okul zamanı veya okulda gerçekleştirilecek faaliyetler, ortalama hayat süresinin ancak %1-2 mertebesinde olduğuna göre,

• Herşeyi öğrenmek yerine, her öğretilen iyi öğretiliyor (tam öğrenme); çocuğa öğrenme deneyimi kazandırılıyor (Whitehead 1959:1);

• Eğitim Programı ders dışı gönüllü ve seçimlik oyun, gezi, katılım, sanat, kültür, tanıma, faaliyetleriyle çeşitlendiriliyor;

• Toplum okula taşınırken, okul programları okul dışına taşınıyor.

vi) İnsanoğlu, her yaptığından birşeyler öğrendiğine göre, bilimsel *araştırma teknikleri*, akademik tezler yazmanın bir önşartı olmaktan çıkarılıp, öğrenme-öğretme (eğitim) yöntemi olarak kullanılıyor (Stratemeyer, Phenix 1961).

vii) Bilim mantığı *tümevarım* ve *tümdengelim* kullandığına göre.

Bilim eğitiminde tümdengelmek için önceden tümevarmak zorunludur. Yasalar, kuramlar ve paradigmlar bilinmiyorsa, nasıl gelinebilir tümden.? Burada söz konusu olan bilim (lojik) eğitimidir; Mitholojik. etik / etholojik öğretimde kuşkusuz geçerli veya doğru olduğu varsayılan bir tümden gelinebilir. Skolastik dönemde din ve inanç eğitimi, tümden [Tanrı Buyruğu'ndan] gelerek yapılıyordu. Kimi lojik, etik ve dini öğretilerin, tümevarmaya çalışan bilimsel pozitivizme karşı çıkmaları bundandır. (Güvenç 1985.)

C. "Program Merkezli Eğitim"de Öğretmenin Yeri ve Rolü

Program Merkezli Eğitimde:

1) Öğretmen, bilen bir otorite, kaynak kişi değil, sorup sorgulayan, öğrencisiyle birlikte öğrenen ve öğrenmeyi özendiren -eğitimci-dir.

2) Öğretmen, bir bilim dalının uzmanı (dilci, edebiyatçı, coğrafyacı, tarihçi, felsefeci, matematikçi, ilahiyatçı da) değil, bir eğitimcidir.

3) Öğretmen, dil-matematikten ilahiyata uzanan temel bilimler

piramidinin, bütün alt katmanlarından geçmiş ve bütün bu katmanların özel dillerine aşına, bilimin bütünlüğünü kavramış kişidir (Turner 1987.)

4) Öğretmen, seçilmiş, eğitilmiş, görevlendirilmiş bir yöneticidir.

5) Öğretmen, bilimsel bilginin gücünü ve güvenilirliğini, bilim piramidinin bütünlüğünden, yani disiplinlerin özerkliğinden değil de, birbirine bağımlı oluşlarından aldığını görebilen kişidir. (Saydam)

6) Eğer piramid modeli gerekli ve geçerli ise, bilimin fen bilimlerine dayanması dolayısıyla, sosyalbilimlerin daha kolay bir "laf-bilimi" değil daha zor bir "bilim alanı" olduğunu da kabul etmek gerekir.

7) Ancak bu anlayışla yetişmiş öğretmenler, "öğrenci merkezli" bir eğitim sürecinde görev alabilir; etkili, verimli ve başarılı olabilir.

8) Eğer bu önermeler geçerli ise, öğretmenin, kendisinden beklenen hizmete uygun bir eğitim süreciyle yetiştirilmesi, yani kendisinden beklenen eğitime benzeyen kolejlerde eğitilmesi gerekir (Turner 1987).

9) Bütün öğretmenlerin, böyle yetişmiş olması gerekli veya zorunlu olmamakla birlikte, ilk, orta ve yüksek her eğitim düzeyinde, bilimin *tarihini, felsefesini, yöntemini bilen ve mantığını kavramış* bir kaç öğretmen bulunması, her öğrenciye, bu öğretmenlerden *en azından bir kaçını* tanıma fırsatı verilmesi yeterli olabilir (Güvenç 1995.)

D. N'apalım, Nasıl, Nereden Başlayalım?

1) Öyleyse, Eğitim Sorunu, yönetici, öğretmen ve öğrenciyi bir araya getiren bir program sorunudur. *Program sorunu*, izlenen programın değişen ihtiyaçlara cevap verecek düzeyde geliştirilmesi sorunudur.

2) Program öğretmen tarafından uygulandığına göre: ancak öğretmenler tarafından ölçülüp eleştirilebilir, değerlendirilip geliştirilebilir.

3) Öyleyse öğretmen, program geliştirme (*reform*) sürecine katılacak, programı değerlendirip geliştirecek bilgi ve becerilerle donatılmalı yani, öğretmen (ler) seçkin eğitimci olarak yetiştirilmeli. (Güvenç 1995.)

4) *Milli Eğitim Reformu:*

a) Hizmetiçi eğitime program geliştirme seminerleriyle başlanabilir.

b) Bu seminerlere paralel olarak öğretmen eğitimi sorunu ve öğretmen kolejleri projesi ele alınabilir. (YÖK'te, Eğitim Fakülteleri'nin yeniden örgütlenmesi projesi konuşuluyor). Tam görev zamanıdır

c) Orta öğretimde başarısını kanıtlamış seçkin ve seçilmiş bazı öğretmenler, program geliştirme sürecine katkıda bulunabilir.

5) Bu eğitimin *logo'su*, belleği bağlı öğrenci yerine açık elleri göğe doğru yükselen, aklın özgürlüğünü araştıran bir yarışma konusu olabilir.

E. Metinde Geçen / Sunuşta Anılacak Bazı Kaynaklar

- COLEMAN, J.B. 1964 *Introduction to Mathematical Sociology*. New York: Free Press.
- DURANT, WILL AND ARIEL. 1988 *Tarihten Dersler* (Çeviri). İstanbul: Cem Yayınevi.
- HAMBLIN, R.L. ET. AL. 1973 *A Mathematical Theory of Social Change*. New York: John Wiley.
- HARTMANN, NİKOLAI. 1945. "Yeni Ontoloji." *Philosophie der Nature* (den Türkçe derleme) (1950).
- GÜVENÇ, B. 1985 "Concepts of Method and Methodology Prevailing in Turkish Education." *Quality of Education: Its Future Prospects in The Turkish Educational System*. Ankara: Hacettepe University Faculty of Education, pp.146-51.
- 1995 "Teacher Education in the Twenty-First Century. A Keynote Address to the "World Conference on Teacher Education." Bz G. Karagözoğlu (ed) *Teacher Training for the Twenty First Century*. İzmir :DEÜ Üniversitesi, 1996: 284-96.
- 1997 *İnsan ve Kültür*. (7. Basım). İstanbul: Remzi.
- LANGE, O. 1965 *Wholes and Parts*. Londra Pergamon Press.
- NAKAGAKI TÖRÜ 1996 "The Hands-on Science of Teaching." *Look Japan*. December p. 32.
- PHENIX, PHILIP H. (ed) 1961 *Philosophies of Education*. New York: John Wiley and Sons.
- SUNGUR, NURAY 1997 "Çocuklar Okulda Sorun Çözmeyi Nasıl Öğreniyor?" *Bilim Teknik*, 494: 6-7.
- TURNER, G.F. 1987 "Design for a new Academy." *Dialogue*. Summer issue.
- WHITEHEAD, A. 1959 *Aims of Education*. New York: Macmillan.
- WITTGENSTEIN 1936 *Tractatus*.

21. YÜZYIL İNSANI ARAYIŞLARI

Nazım Gümüş

Eğitim Programları ve Öğretme-Öğrenme Süreçleri Uzmanı -DPT

1980'li ve 90'lı yıllarda, küresel yarışmacılık, hızlı değişim, teknolojik devrim,yeni ekonomik yaklaşımlar ile sürekli iyileşme çabalarının yol açtığı örgütsel yeniden yapılanma yönelişleri, eğitime yönelik taleplerin niteliğinde köklü değişimleri birlikte getirmiştir. Çalışmanın doğası değişmiştir artık. Çalışanların işleri için beceriler kazanacakları öğrenme biçimi ile istikrarlı ve sürekli koşulları sağlamak anlayışı, yeni işler ve koşullara hazırlanacak kişiler için yenilikleri tahmin ettirici öğrenme yöntemine olan talep sonucunda sarsılmaya başlamıştır. Buna ek olarak, yönetici yetiştirme süreçlerinde, odak noktası, yeterlilik geliştirme anlayışından yönetmeyi öğrenmeye kaymıştır. Takım ruhuyla çalışma yönetim anlayışı ile sürekli iyileştirme hedefi, insan kaynaklarını geliştirme birimlerinin, artık takım yetiştiricisi, öğrenme danışmanı, kapasite geliştiricisi ve takımla birlikte öğrenme destekleyicisi rollerini de geliştirmelerini zorunlu kılmıştır. (Dixon ve Chuchmuch, 1994). Yarışmacı büyük uluslararası şirketlerin yöneticileri, startajilerindeki varsayımlarını alt üst etmişler; geleneksel olanları, stratejilerin olduğu gibi sürdürürken, yenilikçi olanları, müşterilerinin geneldeki değerlerini saptamayı ve bu yönde yeniden yapılanmayı sürdürmüşlerdir. (Kim ve Mauborgne, 1997). Bu genel stratejinin alt öğeleri olarak, toplumlar, pisalar ve teknolojideki değişimlerin, değerlerini apaçık bir yapıya kavuşturmayı, yeni stratejiler geliştirmeyi ve yeni çalışma yolların öğrenmeyi, dolayısıyla uyumlaştırıcı girişimleri gerçekleştirmeyi hedefledikleri gözlenmektedir. Yöneticiler yalnız başlarına bunun üstesinden gelemeyeceklerinden, şirketlerinde çalışan tüm bireyleri, yeni ilişkileri geliştirebilmeleri, yeni sorunlara çözüm önerebilmeleri, zaman aşımına uğramış üretim tarzlarına yeni yollar katabilmeleri için alttan yukarı doğru bilgi akışı (feedback) olanaklarını sunmaktadırlar. (Heifetz ve Laurie, 1997).

Örneğin Fransa'da yüzlerce sanayi tesisi,- bunlar arasında Thompsons, Peugeot, SNECMA ve Hewlett-Packard da var - Feuerstein tarafından geliştirilmiş olan "Zihnin Yapısal Değişikliğe Uğratılması" kuramı çerçevesinde, çalışanlarını mesleki ortam koşullarında yeniden yetiştirme uğraşına girmişlerdir. Portekiz ve İspanya'da da gözlenen bu tür çabaların temelinde işletmelerin yeni teknolojilere geçişte çalışanlarının geleneksel anlayıştan sıyrılmaları ve bireysel gelişmelerinin sağlanması sonucunda, yeni teknolojilere uyumlarını kolaylaştırma hedefi yatmaktadır. Fransa'da yapılan bu yetiştirme çalışmaları öylesine önemli sonuçlar vermiştir ki, Fransız çalışanları ve üst düzey yöneticilerinin zeka becerilerindeki bu şaşırtıcı gelişmelerden dolayı, 1990 yılında Dr. Feuerstein, Fransa Cumhurbaşkanı tarafından onur madalyasıyla ödüllendirilmiştir. (Feuerstein, 1997).

Öte yandan, daha da gerilere giderek, 1968 yılında İtalyan işadamı Aurelio Peccei'nin önderliğinde değişik uluslardan değişik eslek önderleri ve bilim adamları ile üst düzey siyaset adamlarının katılımıyla oluşturulan Roma Kulübü çerçevesinde, bir dizi araştırma ve yönlendirme çalışması yapılmış; bunlardan "Büyümenin Sınırları" ile "Öğrenmenin Sınırları Yok" adlı raporlar, geleceğe anlamlı ışık tutmuştur. avrupalı iş çevrelerinin insan kaynaklarını geliştirmeye yönelik bu yoğun ilgilerinin bir devamı olarak 1980'li yıllarda "İnterClass" (International Corporate Learning Assosiation) adlı ve tüm ilgili taraflara açık, "öğrenen örgütler" olmalarını sağlayacak bir konsorsiyumu kurmuşlardır. Dünya Bankası ise bu konsorsiyumun etkin bir üyesidir. Öyle ki, 22-25 Haziran 1997'de Kanada'nın Toronto kentinde yapılacak olan "Kalkınma için Bilgi: Küresel Bilgi Ortaklığını Kurma" konulu küresel konferansın parasal destekçisi konumundadır. (Botkin, 1997).

Felsefe boyutunda modernizm-postmodernizm tartışmaları yapıladursun, "küresel köy" kavramı çerçevesinde, uluslararası toplumun temel niteliklerindeki hızlı değişimler, ekonomik işletmelerin yönlendirmesi ve teknolojinin bunu şiddetlendirmesiyle birlikte, toplumların geleceğini belirleyen eğitim kurumlarını da etkisi altına almaya başlamıştır. İki binli yıllara geçiş aşamasında yarışmacı, yenilikçi, yaratıcı, insan onurunun temelini verimli, ilkeli, erdemli ve dolayısıyla mutlu olmayı esas alan insan tipi nasıl yetiştirilecektir? Bu sorunun gerektiği gibi yanıtlanmasına yönelik olarak gerek iş çevreleri gerekse akademik çevreler, sürekli biçimde yeni çözüm yolları ve yaklaşımlar önermektedirler.

Daha 1979 yılında Venezuela Cumhurbaşkanı Luis Herrera Campins, Dr. Luis Alberto Machado'yu, insanlık tarihinde ilk kez olmak üzere, Zekanın Geliştirilmesinden Sorumlu Devlet Bakanı olarak atamıştır. Tüm çabalar, bilimin demokratikleştirilmesine yöneliktir artık. Barış, demokrasi ve özgürlüklerin tüm dünyada egemen olabilmesi için, her bireyin zekasının geliştirilmesi, ulusal bir amaca dönüştürülmeye çalışılmıştır. Toplum bireyleri hangi yaş ve konumda olurlarsa olsunlar, "zekaları geliştirilebilir" inancı hakimdir artık. Zira, gündemdeki konular değişir, ancak sistem kalır. İnsan zekası da, kaçınılmaz biçimde, bu değişikliklerin üstesinden gelerek yaşamını sürdürebilecek bilgilenme, yorumlama, üst düzey zihinsel değerlendirme, sonuçta anlamlandırma sistemini geliştirmek zorunda kalacaktır. (Machado, 1997).

Dr. Abbot (1997) ise, son on yıldır, İngiltere'de sürekli biçimde eğitim sistemi için reformdan söz edildiğini, ancak yeniden tasarlanmasına değinilmediğini belirtmektedir. Eğer İngiliz insanının yaratıcı, girişimci, amaca yönelik, toplumsal sorumluluğu üstlenmeye hazır ve işbirliği içinde çalışma becerisini geliştirmesi isteniyorsa, eğitimin yeniden tasarlanmasının, öncelikli bir ulusal hedef olarak düşünülmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Zira, insanlara ve toplumlarına üstünlük sağlayacak olan kaslar değil, beyinlerdir.

İşte, bu kaygılarla yenilikleri uygulamaya aktarma çabaları eşliğinde Abbot, Başbakan John Major'a bir mektup yazmıştır. Onsekiz maddede ve insan bilimlerine giren disiplinlerarası bir yaklaşımla başta insan beyni olmak üzere, yeni bilimsel bulguların ışığında eğitim için oluşturulması gereken çok boyutlu koşulları saptamıştır. Ona göre, "okullar, dinamik bir süreci başlatmalıdır; bu süreçte, öğrenciler, öğretmenleri ve kurumlarına olan bağımlılıktan gittikçe sıyrılmalı; kendi öğrenmelerine yön verebilmeleri, yaşlılarıyla birlikte çalışabilmeleri ve geniş kaynaklar ile öğrenme ortamlarını gerektiği gibi kullanabilmeleri için "güvenin aşılması" gerekmektedir. Ancak çocukluk yaşlarından başlayarak "düşünme bilgisi", "öğrenme bilgisi", "zihin/biliş bilgisi"nin nasıl geliştirileceği ve öğrenmeyi hızlandırıcı bellek destekleme stratejilerinin nasıl güçlendirileceği öğrenildiği ve buldukları ortamlarda yüreklendirildiği sürece, geleceğin uyumlu, başarılı ve yaratıcı bireyleri olmaları da kendiliğinden sağlanmış olacaktır. Ayrıca, insan yaşamının belli dönemlerinde gelişmeye açık belirli beceri yatkınlıkları, gerekli "fırsat pencereleri" açılarak ortaya çıkarılıp geliştirilmezse, daha sonraki çabalarla kazanılmaları çok güç ve pahalı olabilmektedir. Bireyler ve toplumların gizli güçlerinin daha fazla bu yoldan israf edilmemesi gerekmektedir.

Öte yandan, II. Dünya Savaşı'ndan yenilgiyle çıkan, ancak daha sonra tüm insan kaşnaklarını toplumsal ve ekonomik kalkınma seferserliğine yönelten Japonya'da 1985 yılında Japon Ulusal Eğitim Reformu Kurulu, aşağıdaki temel ilkeleri benimsemiştir. Buna göre, i) bireye daha çok saygı gösterilmeli ve temel yapı taşları üzerinde odaklanmalı; ii) düşünme ve kendini ifade etme gücü başta olmak üzere, yaratıcılık aşılmalı; iii) seçme fırsatları sunulmalı; iv) eğitim ortamları insancillaştırılmalı; v) yaşam boyu öğrenme düzenine geçilmeli; vi) uluslararası alanda yer alma çabaları yoğunlaştırılmalı ve vii) bilgi çağının gerekli yerine getirilmelidir. 1987 yılında ise, bir adım daha ileri gidilerek şu üç temel hedef saptanmıştır: I) açık ve üretken kalp ve zihinlerin, güçlü bedenlerin ve zengin yaratıcı ruhların beslenmesi; ii) özgür ve kendi geleceğini kendisi belirleyen ruhların ve toplum çıkarını gözetken karakter yapısının geliştirilmesi ve iii) uluslararası

toplumun bir üyesi olarak yaşamını sürdürebilecek biçimde, Japonların kültürlenmesi gerekir. (Kobayashi,1997)

Dünya toplumlarındaki eğitim düzenlerinde gözlenen bu tür arayışlara göz attıktan sonra sıra ülkemizdeki eğitimin içler acısı durumuna bakmaya gelmiştir. Baloğlu (1990.73)'na göre.

Türk eğitim sistemi, öğretim programları ve eğitim araçları açısından, bilim ve teknolojiye çağdaş gelişmelerin çok gerisinde kalmaktadır. Kalıplaşmış geleneksel öğretim programları ile yetersiz eğitim araçları yıllardan beri önemli değişikliğe uğramadan kullanılmaya devam etmektedir. Programlar ve eğitim araçları açısından eğitim sistemi, bilim ve teknoloji faktöründen yeterince etkilenmemiş ve Türk toplumunun değişmeye uyumu en etkili aracından yoksun kalmıştır.

Öyleyse, neler yapılmalıdır? 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı hazırlanırken, yeni bir yüzyılın eşliğinde "Türk insanı hangi temel niteliklerle donanık olmalıdır?" sorusunun yanıtı da bulunmaya çalışılmıştır. Türk insanının kazanması gereken nitelikler şöyle sıralanmıştır: I) laik, ii) evrensel, iii) cumhuriyetçi, iv) ulusal kültürü geliştirici, v)düşünme, algılama ve problem çözüme yeteneği gelişmiş, vi) yeni fikirlere açık, vii) kişisel sorumluluk duygusu gelişmiş ve viii) bilim ve teknoloji üretimine yatkın ve beceri düzeyi yüksek (DPT, 1995)

Ne var ki, 1960'lı yıllardan bu yana planlı kalkınma sürecinden geçen ülkemizde, özellikle 1975'lerden sonra hedef-gerçekleşme kopuklukları hızlanmış ve liberal ekonomik yapıya geçişle birlikte eğitim düzenine aktarılması gereken parasal kaynaklar ile öğrenci niteliklerini geliştirici yenilikçi öğretme ve öğrenme yöntemlerindeki yetersizlik ve hatta gerileme, kaygı verici boyutlara ulaşmıştır. Milli Eğitim Bakanlığının hantal bürokratik yapısında yeni düzenlemelerin yapılması öngörüldüğü halde bundan uzak kalmış; ilköğretimden ortaöğretime geçişte ilgi ve becerilerin gözönünde bulundurulması meslek okullarına yöneltilmede yetersizlik gözlenmiştir. Daha da üzüntü verici olanı ise, yüksek öğretim kurumları önündeki yığılmaya bir çözüm getirilememiş; öğrenci niteliklerindeki çarpıcı gerileme bir türlü önlenememiştir.

Öğretmen yetiştiren eğitim kurumları fakülte düzeyine çıkarılmış olmasına karşın, son yıllarda eğitim programlarında gerekli yenilikler zamanında yapılamadığından, zaman aşımına uğramış bilgi kaynakları yenilenmekten uzak kalmış ve bu koşullardaki eğitim kurumlarına gelen yeni mezun öğretmenler, öğretme-öğrenme yöntemleri ve stratejilerinde değişiklik güçlerini kendilerinde bulacakları yerde, kendileri geleneksel ezbercilik yöntemlerine uymaktan başka çare bulamaz olmuşlardır.

Sonuç olarak, gelişmiş ülkelerde toplumsal öğrenme örgütlerinin hızla yayıldığı İnternet ağları aracılığı ile eğitim kurumları tümleştirilirken, bilgi akışı doruğuna ulaşırken, şirketlerin, fabrikaların, öğrencilerin, yöneticilerin, tüm toplum bireylerinin zihinsel yapılarını irdeleyici, birleşimci, yorumlayıcı öğrenme stratejileriyle yeniden biçimlendirilen, ülkemizdeki ezberci düzenin temel hedefini yeniden belirlemek ve tümüyle yeniden tasarlayarak dinamizm kazandırmak kaçınılmaz olmaktadır. Belirli kolejler ve özel kurumların çabalarıyla belirli kitlelere ayrıcalıklı ve üstün niteliklerin kazandırılması projeleri, tüm toplum katmanlarına ve kamu okullarına yansıtılmadığı sürece, ne verimliliğin rasyonalizasyonu, optimizasyonu, ne de ezici sorunların çözümünde katılımcı, girişimci ve yaratıcı bireylerin yetiştirilmesi sözkonusu olabilir. Eğitim düzenimiz, her yaştaki bireylere, yeteneklerini geliştirici "fırsat pencereleri"ni açmalı, yaşam boyu öğrenme güdülenmesini kamçılmalı ve basılı, sözlü basın ve yayın kuruluşları başta olmak üzere, tüm olanaklarıyla, insanlarımızı "öğrenme, düşünme, kendini ifade etme ve demokratik yaşama yollarını öğretme"de daha fazla geç kalma-malıdır.

KAYNAKÇA

Abbot, J. (1997), "Report to Prime Minister John Major". 21st Century Learning Initiative. [Http://www.newhorizons.org/ofc_climajorreprt.html](http://www.newhorizons.org/ofc_climajorreprt.html).

Baloğlu, Z. (1990), Türkiye'de Eğitim: Sorunlar ve Değişime Yapısal Uyum Önerileri. İstanbul: TİSİAD

Botkin, J. (1997), "The club of Rome A Learning Organization?". Window on the Future. [Http://www.newhorizons.org/wwart_botkin.html](http://www.newhorizons.org/wwart_botkin.html).

Dixon, J. ve M. Chucmuck, (1994), "Self-Directedness in the Workplace: A Re-Examination". [Http://artsci-ccwin.concordia.ca/education/girat/SDLPB94DR3.html](http://artsci-ccwin.concordia.ca/education/girat/SDLPB94DR3.html).

DPT (1995), VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı Stratejisi (1996-2000)

Ankara:DPT Matbaası.

Feuerstein, R. (1997), "New Horizons". Creating the Future. [Http://www.newhorizons.org/crut_feuerstein.html](http://www.newhorizons.org/crut_feuerstein.html).

Heifetz, R.A. ve D.L. Laurie, (1997), "The Work of Leadership". Harvard Business Review. [Http://www.hbsp.harvard.edu;8000/groups/hbr/janfeb97/97106.html](http://www.hbsp.harvard.edu;8000/groups/hbr/janfeb97/97106.html).

Kim, Chan ve R. Mauborgne, (1997), "Value Innovation: The Strategic Logic of High Growth". Harvard Business Review. [Http://www.hbsp.harvard.edu;8000/groups/hbr/janfeb97/97108.html](http://www.hbsp.harvard.edu;8000/groups/hbr/janfeb97/97108.html).

Kobayashi, N. (1997), "The Emotional Basis of Learning". Creating the Future. [Http://www.newhorizons.org/crfut_kobayashi.html](http://www.newhorizons.org/crfut_kobayashi.html).

Machado, L.A. (1997), "Universal Goal". Creating the Futre. [Http://www.newhorizons.org/crfut_machado.html](http://www.newhorizons.org/crfut_machado.html).

EĞİTİMİN SORUNLARI VE EZBERSİZ EĞİTİM

Prof.Dr. Baki Hazer

Zonguldak Karaelmas Üniversitesi-Ereğli Eğitim Fakültesi Dekanı

Ülkemizin geleceğine yön veren gençlerimizin eğitiminin iyileştirilmesine yönelik bu sempozyumun gerçekleştirilmesi bakımından Vakıf Başkanı ve yönetimini saygıyla kutlamak istiyorum. Çok değerli konuşmacıların Türk Milli Eğitim Sistemindeki eksikleri ve çareleri detaylı olarak ortaya koyacaklarına inanıyorum. Benim vurgulamak istediğim nokta belki tekrar olabilecektir ancak tekrar da olsa burada sözünü etmeyi yararlı görüyorum.

Eğitimdeki sorunları i. Fiziksel kapasite yetersizliği, ii. Yetişmiş eleman eksikliği, iii. Bilgi kaynağı yetersizliği, iv. Programdaki aksaklıklar şeklinde sınıflandırabiliriz.

Fiziksel kapasite yetersizliğinin okul yetersizliği ve aşırı kalabalık sınıflar olduğunu vurgulamak istiyorum. Okullaşmanın ülkemizde devlet büyüklerimiz tarafından da bağışlar şeklinde hızla geliştirildiğini sevinçle görmekteyiz. Yerel yönetimlerin bu konuda daha yetkili kılınmasıyla gelişmiş ülkelerde olduğu gibi soruna çözüm getirilebilir görüşündeyim.

Yetişmiş eleman eksikliğinde hem öğretmen açığı hem de mevcut öğretmenin mesleki yeterliliği anlaşılmalıdır. Öğrenciye bilgi aktarma yeteneği ve öğrencinin kişiliğinin oluşmasına yardımcı olmada yeterli eleman yetiştirilmesinde, Eğitim Fakültelerine büyük görev ve sorumluluklar düşmektedir. Bu amaca yönelik olarak Eğitim Fakültelerinin yeniden yapılanması çalışmaları Yüksek Öğretim Kurulunun önderliğinde planlanmakta ve yürütülmektedir.

Bilgi kaynağı yetersizliğinde öğrenci ders kitabı ve yardımcı kitap eksikliği ön plana gelmektedir veya mevcut kaynakların içerikleri yeterli olmamaktadır. Ya çok kısa tutulmuştur ya da bazı konular atlanmıştır veya çağın gerisinde kalmıştır. Bunun için kaynak kitapların çoğaltılması esastır. Ders kitapları çeşitlendirilmeli ve aralarında seçim yapılabilmesi sağlanmalıdır.

Programın uygulanmasında başlıca eksiklik görsel ve deneysel imkanların kullanılmamasıdır. Çağımızın teknolojisini okullarımıza yaygın bir şekilde yerleştirmeliyiz. Bilgisayar kullanımının gelişmiş ülkelerde anaokulunda başladığını hatırlatmak isterim. Her türlü görsel, işitsel, laboratuvarlı ve bilgisayarlı eğitimin yürütülmesini içeren programların düzenlenmesi başta gelmelidir. Bu arada anaokullarının yaygınlaştırılıp ilköğretimin bir parçası haline getirilmesi planlanmalıdır. İnsan ilişkilerinin, hürriyeti paylaşmanın, bir milletin bir parçası olduğunun, ilk ahlak ve terbiye bilgilerinin bu aşamada verilmesi çok yararlı olur görüşündeyim.

Kaynakların geliştirilmesi ile öğrencinin bir konuyu araştırma yeteneği de gelişecek, kendiliğinden bir bilgiyi bulup çıkarma özelliği kazanacaktır. Tekdüze ödevler, soru sorulmaksızın geçirilen dersler, kavrama ve anlama olmaksızın okul bitirmeler, eğitim sisteminin en belirgin aksaklıklarından sayılabilir. Verilen ödevin kişinin yeteneğinin en büyük ölçüsü, o kişinin tüm kapasitesini kullanarak ortaya koyabildiği başlıca eseri olarak değerlendirilmesi gibi yaklaşımlar anlamayı ve kavramayı artırıcı özelliklerdir. Elbette ezberlemenin bazı konularda gerekliliği inkar edilemez ama düşünce ve yaratıcılık yönünü hiç kullanmayan ve geliştirmeyen bir eğitim sisteminin muhakkak yeniden düzenlenmesi gerekir. Yeni teknolojiler üretmek, çağın önünde ilerlemek; yaratıcı, araştırmacı ve daima kendini yenileyen bir kitle ile mümkün olacaktır inancındayım.

K.K.K. LIĞINA BAĞLI ORTA DERECELİ ASKERİ OKULLARDA UYGULANAN EĞİTİM ve ÖĞRETİM SİSTEMİ

Tuğgeneral Volkan Kaplama

Sayın Konuklar,

K.K.K.lığı adına hepinize saygılar sunuyorum.

Böylesi seçkin bir topluluğa K.K.K.lığına bağlı Orta Dereceli Askeri Okullarda uygulamakta olduğumuz eğitim ve öğretim sistemini tanıtmaya imkanını yarattığı için öncelikle sayın Tınaz TİTİZ'e şükranlarımı sunmak istiyorum.

Takdimimin temel yapısını sempozyumun amacıyla bağlantılı olarak Orta Dereceli Askeri Okullarımızda 1996-1997 eğitim-öğretim yılından itibaren fiilen uygulamaya başladığımız ve temelde ezbersiz bir eğitimi amaçlayan "Öğrenmeyi Öğrenme Modeli" oluşturmaktadır. Bu nedenle takdimimin başında Orta Dereceli Askeri Okullar terimi hakkında kısa bir açıklamayı müteakip "Ezbersiz Eğitim" kapsamında bu okullarımızda uygulamakta olduğumuz "Öğrenmeyi Öğrenme" modeli ile ilgili bilgiler sunacağım.

Değerli konuklar; K.K.K.lığı bünyesinde halen başkanlığını yapmaktaki olduğum Eğitim ve Okullar Daire Başkanlığına bağlı üç Askeri Lise ve üç Astsubay Hazırlama Okulu bulunmaktadır. Bunlardan Askeri Liseler yaygın tanımı ile Süper Lise, Astsubay Hazırlama Okulları ise Meslek Lisesi programlarını uygulamaktadırlar. Askeri Liselerimizden mezun olan öğrencilerimiz; Kara ve Hava Harp Okulları ile Gülhane Askeri Tıp Fakültesi ve Silahlı Kuvvetler adına ilgili fakültelere gönderilirken, Astsubay Hazırlama Okullarından mezun olan öğrencilerimiz ise Astsubay Sınıf Okulları ile yine Silahlı Kuvvetler adına ilgili fakültelere gönderilmektedir.

Bilindiği üzere insanlığın içinde yaşadığı "Bilgi Toplumu"na geçiş sürecinde itici gücü bilgi ve bilgili insan oluşturmaktadır. Bu nedenle "Bilgi Çağı'nın insanı, bilgiye nasıl ulaşabileceğini bilen, ulaştığı bilgiyi kullanan ve edindiği bilgiler aracılığı ile öğrenme yaşantıları arasında ilişkiler kurarak yeni bilgiler üretebilen insandır. Bu husus yedinci beş yıllık kalkınma planının "Eğitim ve Kültür Politikası" bölümünde de "21 nci yüzyıl insanının; düşünme, algılama ve problem çözme yeteneği gelişmiş, bilgiyi yaratıcı bir şekilde kullanabilen, bilgi çağı kimliğine uygun, bilim ve teknoloji üretimine yatkın, kendini tanımaktan ve açıklamaktan korkmayan bireyler olarak yetiştirilmeleri amaçlanmıştır" şeklinde ifade edilmiştir.

Kültür politikamızda çizilen bu insan profiline paralel olarak, T.S.K.'nde eğitim politikası dahilinde de iletişim becerisi gelişmiş, yaratıcı düşünce yapısına sahip, ilgi ve yeteneklerini tanıyan, eleştirel düşünceye sahip ve bunu yaşamında uygulayabilen, sorunlara çözüm oluşturabilecek kişilik özelliklerine sahip "Kendini Gerçekleştirmiş" bireyler yetiştirilmesi amaçlanmıştır. Çünkü "Kendini Gerçekleştirmiş" insan bilginin ürünlerini değil, kendisini kullanan, kullandıkça da yeni bilgiler üreten insandır.

Dolayısı ile bu şekilde "kendini gerçekleştirmiş" bir "bilgi çağı insanı" nı yetiştirmeye yönelik eğitim modelini gerçekleştirecek eğitim ve öğretim ortamını yaratma sorumluluğu biz eğitimcilere düşmektedir. Genel olarak incelediğimizde, eğitim sistemimizde şu ana kadar bu amacı yaygın olarak gerçekleştirecek bir model oluşturamamamızdaki en büyük engelin, ailede, toplumda ve dolayısıyla okullarımızda kullanmakta olduğumuz eğitim modelinden kaynaklandığını görmek mümkündür.

Ülkemizde halen “ataerkil” aile düzeni oldukça yaygındır. Ataerkil aile yapısında çocuk; konuşandan çok söyleneni yapan, saygı duyulandan çok saygı duyan konumundadır. Hatta “ağzı var dili yok”, “söz gümüşse sükut altındır” gibi deyişler de kullanılarak konuşmamaya yönlendirilmiştir. Bu durum bazı sosyo-ekonomik kesimlerdeki ailelere göre değişmeler göstermekle birlikte ülke genelinde geçerliliğini korumakta ve bireyleri otorite varlığını kabullenmeye zorlamaktadır. Ailedeki bu durum toplum ve okula da yansımakta, öğrenci ve öğretmen ilişkilerinin otoriter bir hava içinde yürütülmesine neden olmaktadır. Öğretmenler de dünün küçüğü bugünün yetişkini olduğu için yaygın olarak aynı tavrı sınıf atmosferine taşıyarak bilgi ve doğruları kendi tekelinde görmekte, bu ise tek yönlü bir iletişim modelinin yaygın olarak kullanılmasını beraberinde getirmektedir. Ayrıca beynin en temel fonksiyonu düşünmektir. Öğrenci ilgili konuları düşünmek için eğitilmesi gerekirken, ağzına kadar bilgi ile doldurulacak kaplar olarak görülmekte, kabın ağzına ulaşıldığında daha fazla ve bilgi ve gerçeklerle doldurulmak için baskı yapılmaktadır. Bu baskı ezberdir. Ne yazık ki bugünkü eğitim, beynin daha az önemli olan bir fonksiyonu olan hatırlamanın üzerinde dururken göreceli de olsa onun asıl fonksiyonu olan düşünmeyi gözardı etmektedir. Okullarda yaygın olarak kullanan düşünme, kesin cevapları olan problemleri çözmeye kullanılan düşünmedir. Kesinlik prensibi olarak ifade edilen bu gibi yöntemlerle çocuklara düşünmeyi öğretmek mümkün değildir. Ezberin uygun bir eğitim yaklaşımı olamayacağı gibi, bu şekilde kazanılmış davranışların da bilgiyi elde etmede uygun bir yöntem olmadığı malumlarımızdır. Kesinlik ve ezberleme; düşünmenin, yaratıcılığın ve orjinalliğin düşmanıdır. Böyle bir anlayışta bilgi, kendilerini bilgili sayan kişilerin, hiçbirşey bilmediklerini kabul ettikleri kişilere lütufta buldukları birer armağan olmaktadır.

Bu yaklaşımla ezberin tanımını şu şekilde ifade etmek mümkündür. Ezber; herhangi bir öğrenme konusunun aile ve okul ortamında yer alan tek yönlü iletişimin neden olduğu otoriteye duyulan inançla şekillenen değişmez bir tutumla, daha önce edinilen bilgiler arasında ilişki kurmaksızın, doğruluğuna şüphe etmeden inanılarak, yanlış da olabileceği konusunda merak bile duymadan, sorgulamaksızın, kavramadan bilgi düzeyinde benimsenmesidir. Oysa ki bilginin böyle bir süreç sonucu değil de ancak çift yönlü bir iletişim modeline dayanan, öğretmenlerin bilgi ve doğruyu kendi tekelinde görmeden girecekleri sınıflarda oluşturacakları gerçek bir etkileşim süreci yoluyla yapılacak görüşme ve tartışmalar sonrasında elde edilebileceği, bilgi toplumu insanı modelinin de bu sayede gerçekleşebileceği açıktır. Özet olarak belirtilmesi gerekirse sınıf içi iletişimde öğretmenden öğrenciye yönelen iletişim modelinin, her birini aynı anda hem öğretmen hem de öğrenci kılacak bir iletişim modeline dönüştürülmesine ihtiyaç vardır. Böylece, bilginin öğretilmesinde ve bilgi çağı insanının yetiştirilmesinde “öğrencilerin öğretmeni” ve “öğretmenin öğrencileri” kavramlarının “öğrencileşen öğretmenler” ve öğretmenleşen öğrenciler” kavramları ile yer değiştirmesi zorunlu hale gelmiştir.

Dolayısı ile Kara Kuvvetleri Komutanlığı dahilinde yukarıda arzettiğim bu gerçeklerden hareket ederek; “öğrencileşen öğretmenler” ve “öğretmenleşen öğrenciler”e duyduğumuz özlemin bir sonucu olarak 1995 yılından itibaren başlamış olduğumuz çalışmalarla;

1. Her türlü eğitim ve öğretim etkinliği açısından; öğretmen merkezli ve öğretici değil, öğrenci merkezli ve etkileşime dayanan,
2. Öğretmenlerin rolü açısından; bilgi verici ve uzman değil, katılımcı ve gerektiğinde öğrenici,
3. Öğrencilerin rolü açısından; dinleyici ve daima öğrenici değil, katılımcı ve gerektiğinde öğretici,
4. Ders içerikleri açısından; bilgi düzeyindeki bilgilerden ziyade, ilişkilere, kavramaya, analiz ve senteze ağırlık veren,
5. Öğretim yöntem ve teknikleri açısından; ezber ve hatırlamaya dayalı uygulamalar

yerine, kendini ifadeye olanak vererek yaratıcılığı geliştirecek sorgulama ve ilişkilendirme yoluyla "öğrenmeyi öğrenme" yi sağlayacak bir model oluşturulmuştur.

Bu modelin aksaksız yürütülmesi amacıyla hazırlık dönemi olan 1995 - 1996 eğitim ve öğretim yılında okul sisteminin ana öğeleri olan öğrenci, öğretmen, okul yönetimi ve fiziki imkanlara yönelik bir seri önlemler alınmıştır.

1. Öğretmenlere yönelik olarak;
  - a) Etkili Öğretmenlik İçin Sistemli Çalışma Programı,
  - b) Sınıf Ortamı Yönetimi,
  - c) Ezbersiz Eğitim ve Bu Kapsamda :
    - (1) Dayanıklı Bilgilerin Belirlenmesi,
    - (2) Öğretmen Kılavuz Kitapların Yeniden Düzenlenmesi,
    - (3) Soru Sorma Teknikleri,
    - (4) Ölçme - Değerlendirme,
2. Öğrencilere yönelik olarak;
  - a) Psikolojik Danışma ve Rehberlik,
  - b) Lider Danışmanlığı,
  - c) Öğrenme Sorumluluğu,
  - d) Yaratıcı Düşünce ve Eğitici Drama Klübü Faaliyetleri.
3. Okul yönetimine yönelik olarak;
  - a) Okullarda Örgüt İkliminin İlimanlaştırılması,
4. Fiziksel yapıya yönelik olarak;
  - a) Dershane Ortamının Güzelleştirilmesi,
  - b) Bilgisayar Destekli Eğitim Programı,
  - c) İnternet,
  - d) Multi Medya,
  - e) Kapalı Devre TV. Sistemi,
  - f) Kütüphane,

konularında gerçekleştirilmiştir. Bunlardan özellik arzedenler hakkında özet bilgiler aktaracağım.

Öğretmenlere yönelik faaliyetler

Etkili Öğretmenlik İçin Sistemli Çalışma : Öğretmenlere motivasyon, iletişim, disiplin problemleri, grup önderliği gibi konularda rehberlik yaparak bunlara yönelik becerilerini geliştirmek, Çift Yönlü İletişim Modelini etkin bir şekilde kullanarak sağlıklı bir iletişim ortamı oluşturmalarını sağlamak, bu suretle de demokratik bir sınıf atmosferi yaratmak amaçlanmıştır. Bu faaliyet tüm öğretmenlerin katılımı ile sürekli bir hizmetiçi eğitim anlayışı ile sürdürülmektedir.

Ezberin olmadığı, yaratıcılığın, düşünme ve öğrenmenin önemli olduğu yeni modelimizde her şeyin öğrenilmesi yerine dayanıklı tüketim malı gibi ömür boyu kalıcılığı olacak, öğrencilerin günlük yaşamlarında sıklıkla kullanacakları ve kullandıkça özümseyerek

kendilerine mal edebilecekleri nitelikte; fonksiyonel ve dayanıklı, bu özellikleri ile de yeni karşılaştıkları durum ve sorunlara da uyarlayarak kullanabilecekleri transfer edilebilir bilgilere dayalı bir program oluşturulmuştur. Bu maksatla, öğretmen kılavuz kitaplarındaki ünite/konular amaç ve davranışlar bazında tek tek incelenerek dayanıklı ve dayanıksız bilgiler olarak tasnif edilmiş ve öğrenme süreci ağırlıklı olarak dayanıklı bilgilere tahsis edilmiştir.

Öğrenmeyi öğrenme modeli yapısı itibariyle aynı zamanda sokratik (sorgulamalı) model olarak ta tanımlanmaktadır. Bu yönüyle ezbersiz bir eğitim sisteminin oluşturulabilmesi açısından oldukça önemli bir öğeyi oluşturan “soru sorma teknikleri” konusunda öğretmenler hizmetiçi eğitim uygulamaları ile yetiştirilmiş, öğrencilerin bilimselliğe dayalı kuşkuculuklarının gelişmesi konusunda kullanacakları soru sorma teknikleri ile ilgili yeterlilik kazanmaları sağlanmıştır: Böylece eğitim-öğretim ortamında soru yağmuru, odaklayıcı, destekleyici ve irdeleyici soru sorma becerisi gelişmiş öğretmenlerle dersane ortamında tartışmaya zemin oluşturularak öğrencilerin sorgulayıcı ve eleştirel bir kişilik özelliği kazanmalarını sağlayacak öğretmen tutumları geliştirilmiştir.

Ezbersiz eğitimin bir diğer unsuru da tek doğru cevaplara dayalı kesinlik prensibi dışında bir ölçme-değerlendirme sistemi oluşturmaktır. Bu maksatla, sınavlar bilgi düzeyindeki davranışlardan ziyade kavrama, analiz, sentez ve uygulama düzeyindeki davranışları ölçebilecek şekilde düzenlenmektedir. Buna yönelik olarak açık uçlu durumsal soruları esas alan sınavlar uygulamaya konmuştur. Bu sistemde öğretmenin sorumluluğu soru bankasına soru hazırlamaktır. Sınav bukleti hazırlamak ve değerlendirmek ölçme-değerlendirme şubelerinin görevidir. Bu suretle öğretmen ile öğrenci arasındaki iletişimin düzeyi not korkusuna dayalı olmaktan kurtarılmıştır.

Öğrencilere yönelik faaliyetler

Öğrencilere yönelik önlemlerin başında psikolojik danışma ve rehberlik ile lider danışmanlığı faaliyetleri gelmektedir. Bu kapsamda;

Öğrencilerimizin kendilerini fiziksel, duygusal, zihinsel ve sosyal yönden tanımalarına, bu sayede etkin ve doğru kararlar vererek her yönden sağlıklı ve uyumlu birer kişilik özelliği kazanmalarına yardımcı olmak amacıyla psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri etkin bir yapıya kavuşturulmuş, bu paralelde lider danışmanlığı hizmetleri organize edilmiştir.

Ayrıca, öğrencileri özellikle iletişim ve kendini ifade konusunda etkin bir hale getirmek amacıyla okullarımızda “yaratıcı düşünce ve eğitici drama klüpleri” kurularak faaliyete geçirilmiştir. Bu uygulama ile öğrencilerin suskunluklarından dolayı değil de katılımlarından dolayı ödüllendirilmeleri esas alınmış ve bu yolla benlik algıları, kendilerine olan güvenleri, empati ve işbirliği gibi duyuşsal davranış özellikleri geliştirilerek, pekiştirilmek suretiyle problemlere değişik açılardan bakarak yaratıcılık özelliklerinin ortaya çıkarılması hedeflenmiştir. Gerek yaratıcı düşünce ve eğitici drama klübü etkinlikleri, gerekse danışmanlık hizmetleri ile öğrencilerin herbirine kişi olarak değer verildiği ve saygı duyulduğu hissi yaşatılmak suretiyle duygu, düşünce ve bilgilerini her ortamda paylaşarak katılımcı olmaları için gereken zemin oluşturulmuştur.

Okul yönetime yönelik faaliyetler

Öğrenmeyi öğrenme modelinin aktif olarak işletilmesi büyük ölçüde örgüt iklimine bağlıdır. Kişilerin sınıf ortamında yaratıcı gücünü kullanabilmesi; iletişim engellerinin ortadan kaldırıldığı, kişilerin birbirine sevgi ve hoşgörü ile yaklaştığı, karşılıklı güven duygusunun tam olarak hakim olduğu ılıman bir örgüt iklimi ile mümkündür. Bu yönüyle askeri okullarımızda tesisine çalıştığımız ılıman örgüt iklimi yapısı içinde, öğrencileri-

mizin düşüncelerini kendilerini güvende hissederek dürüstçe çekinmeden ifade edebilecekleri bir iletişim ortamında, önyargılardan bağımsız, özgürce düşünebilmenin ve düşündüklerini özgürce ifade edebilmenin değerini yaşayarak benimsemeleri sağlanmıştır.

Fiziksel yapıya yönelik faaliyetler

Tüm bu çalışmaların yanı sıra her türlü eğitim teknolojisine dayalı eğitim ve öğretim ortamı dahilinde öğrencilerin kendi kendilerine bilgiye ulaşmalarını sağlayacak bilgisayar destekli eğitim, kütüphane hizmetleri, internet ağı, özel dersane ve laboratuvarlar gibi her türlü imkan öğrencilere sunulurken bunlardan geniş şekilde istifade etmeleri sağlanmıştır.

Bunlara ek olarak çağdaş eğitim ortamlarının vazgeçilmez unsurları olan öğretim alt sistemlerinin sürekli bir koordinasyon içinde faaliyetlerini sürdürmesi için program geliştirme, AR-GE, Otomatik Bilgi İşlem Merkezi, Bilgi Toplama ve Yayın, Kapalı Devre TV ve Yayın Sistemi, Eğitim Yardımcı Malzemeleri gibi unsurların faaliyetleri öğretimi destekler nitelikte olarak yeniden düzenlenmiştir.

Uygulama ve Sonuçlar

Değerli konuklar, şu ana kadar ezbersiz bir eğitim sistemi anlayışına paralel olarak okullarımızda uygulamakta olduğumuz "öğrenmeyi öğrenme modeli"ne neden ihtiyaç duyduğumuzu ve bu modelin uygulanmasına yönelik altyapının oluşturulması amacıyla yapmış olduğumuz uygulama öncesi hazırlıkları açıklamaya çalıştım. Şimdi ise bu modele ilişkin şu anki uygulamalarımızı ve elde ettiğimiz sonuçları aktarmak istiyorum.

Okul sistemimize yeni katılan personel ve öğrencilerin yetiştirilmesi, eski personelin ise kazanmakta olduğu tutum ve davranışların pekiştirilmesi amacıyla, 1996-1997 Eğitim ve Öğretim yılı başlangıcından itibaren hazırlık döneminde yürüttüğümüzü ifade ettiğim faaliyetlere devam etmekle birlikte, öğrencilerin yaratıcı düşünme gücünü geliştirmek ve bu modelden amaçlanan verimi alabilmek maksadıyla, ders içi ve ders dışı etkinliklerinde birazdan özetle açıklayacağım şu uygulamalara da yer verilmektedir;

- Toplum Bilimleri ve Davranış Bilimlerine en az Fen Bilimleri kadar önem verilmesi,
- Felsefeye özel önem verilmesi,
- Tarih derslerinin sistem yaklaşımı ile işlenmesi,
- Ön notlar,
- Ön koşullar eğitimi (Bilgide homojen sınıf ortamı),
- Ünite sonu izleme testi ve geri besleme,
- Yaşamsal örnek,
- Durumsal (case) çalışma,
- Grup toplantıları (Ders ortamının senaryosunu hazırlama).

Bu kapsamda madde mühendisliğinin önüne geçen insan mühendisliği üzerinde önemle durulmakta ve toplum bilimleri ile davranış bilimleri konularına en az fen konuları kadar önem verilmektedir. Özellikle sorgulayıcı ve eleştirel düşüncüyü geliştirebilmek için felsefe konuları üzerinde hassasiyetle durulmaktadır. Kalıplaşmış ve ezbere dayalı bir eğitim anlayışından uzak kalabilmek için tarih gibi özellik arzeden dersler sistem yaklaşımı ile işlenmekte ve geçmişte meydana gelen olayların bugünkü şartlarla nasıl ortaya çıkabileceği, sonuçlarının nasıl olabileceği üzerinde durularak öğrencilerin bilgiyi muhakeme yoluyla yorumlayıp, değerlendirerek özümsemeleri sağlanmaktadır.

Öğrencilerin “öğrenmeyi öğrenmesi”ni sağlamak maksadıyla, derse ilişkin hazırlanacakları konu iki hafta önceden ön notlarla bildirilmekte, bu suretle ilgili konuda derslere hazırlıklı olarak gelmeleri sağlanmakta, işlenecek olan konuyla ilgili kaynaklar hakkında referans vererek bilgiye kendilerinin ulaşması konusunda yönlendirilmekte, ulaşılan kaynakların yetersiz olması halinde ise öğrenciye tamamlayıcı ders notları dağıtılmaktadır. Ayrıca ön notlarda konuya ilişkin özel görevler verilmek suretiyle bütün öğrencilerin derslere hazırlıklı ve aktif olarak katılmaları sağlanmaktadır.

Öğrencileri araştırmaya yöneltmek bilgiye kendilerinin ulaşmasını sağlayacak, iletişim becerilerini artırarak toplum karşısında ürkekliğe ve çekingenliğe kapılmadan kendilerini ifade etmelerine ortam yaratacak grup çalışmalarına geniş şekilde yer verilmektedir.

Okullarımıza yeni katılan tüm öğrencilerimize eğitim ve öğretim yılı başında hazır bulunuşluk düzeylerini belirlemek maksadıyla, giriş testleri uygulanmaktadır. Bu sınavlara ilişkin sorular, öğrencilerin birinci sınıflarda okuyacakları tüm derslere ön koşul teşkil eden ortaokul öğretim programlarında işlemiş oldukları konulardan oluşturulmaktadır. Bu esaslar dahilinde giriş testi sınavları sonucunda yapılan değerlendirmelere göre hangi öğrencilerin hangi ön koşul bilgileri açısından yetersiz oldukları tespit edilerek bu öğrencilere yalnızca yetersiz oldukları konularda telafi programları hazırlanarak uygulanmaktadır.

Ayrıca ünite sonlarında izleme testleri yapılarak ihtiyaç duyulması halinde, geri besleme ve telafi programları planlanmaktadır.

Her türlü eğitim ve öğretim etkinliği öğretmenlerin ne bildiğinden değil de öğrencilerin ne bildiği düşüncesinden hareketle öğrenci merkezli olarak planlanmakta ve yürütülmektedir.

Derslerde işlenen konuların günlük hayat ve askeri alanda nasıl kullanıldığı, uygulandığı yaşamsal örneklerle somutlaştırılmakta böylece edinilen bilgilerin yaşamla ilgisinin kurulması sağlanmaktadır.

Ezberciliği önleyen ve öğrenci katılımına geniş bir özgürlük tanıyan bir yöntemin de durumsal çalışma (case study) olduğu gerçeğinden hareketle gerçek bir takım problemlerin bir senaryo içinde tartışılması sırasında kavram ve ilkelerin öğrenciler tarafından kullanılarak öğrenilmesi sağlanmaktadır.

Mevcut sistemde durumsal çalışmayı kısıtlayıcı üç etkenden bahsedilebilir. Bunlar konuların çokluğu, dershanelerin yapısı ve mevcutlarının çok kalabalık olmasıdır. Bu nedenle daha önce açıkladığım şekilde konular dayanıklı ve dayanıksız bilgiler olarak tasnif edilmiş ve temelde yoğunluğumuz dayanıklı, fonksiyonel ve transfer edilebilir bilgilere yöneltilmiş, dersin özelliğine uygun olarak tek boyutlu statik ve çok boyutlu dinamik durumsal çalışmalar ile hedef davranışların daha kalıcı olarak kazandırılması sağlanmıştır. Diğer bir kısıtlayıcı olan dershanelerin fiziki yapısının değişimi için kaynak ihtiyacımız vardır. Bu kapsamda sınıfları U düzeninde oturtmayı amaçlıyoruz. Sınıflarda tartışma ortamı ve katılımı çoğaltmak üzere sınıf mevcutları 24 kişi olarak yeniden düzenlenmiştir. 50-60 kişilik sınıflarda bu tarz bir uygulamanın olamayacağı malumlarımızdır.

Bugün gelişmiş ülkelerde derslerin değil sorunların yer aldığı, ders kitaplarının yerine referanslara ve araştırmaya dayanan “CORE” programları uygulanmaktadır. Böyle bir programın faydaları tek kelime ile gerçek öğrenmedir. Bu yönüyle yoğun durumsal çalışmalar ile “CORE” programlarına geçişin alt yapısını oluşturmayı da hedefliyoruz.

Cuma günleri ders bitimini takiben her sınıfın ders grupları en kıdemli branş öğretmenin koordinatörlüğünde toplanarak uygulanan haftanın değerlendirmesini yapmakta, program geliştirmeye yönelik sonuç raporlarını hazırlamakta, ayrıca müteakip hafta

işlenecek olan konuların ders planları ve ders notlarını hazırlamak suretiyle dersane ortamının senaryosunu oluşturmaktadırlar.

Sonuç olarak orta dereceli askeri okullarımızda öğrenci merkezli bir eğitim anlayışı paralelinde;

- Çift yönlü bir iletişim modelinin sunduğu demokratik ve ılıman bir örgüt iklimi içinde,
- Dayanıklı, fonksiyonel ve transfer edilebilir bilgilerden yola çıkarak,
- Her türlü eğitim teknolojisinin işe koşulduğu bir ortamda,
- Öğrencilerin fikirlerine ve düşüncelerine büyük değer verildiği hissi her fırsatta yaşatılmak suretiyle en değerli varlıklarımız olan evlatlarımızın “öğrenmeyi öğrenmesi” sağlanmaktadır.

Öğrenci başarısının değerlendirilmesinde ve uyguladığımız bu modelin verimliliğinin ölçülmesinde üzerinde durulması gereken en önemli hususun öğrenci niteliği olduğu bilinciyle Orta Dereceli Askeri Okullardaki bütün faaliyetler öğrenci başarısının nitelik boyutunu artırmaya yöneltmiştir.

Hazırlık dönemi de dahil bir buçuk yıllık uygulama sonuçlarının değerlendirilmesi sonucu öğrenci başarısının nitelik boyutunda gözlediğimiz sevindirici artış, ezbersiz eğitim yolundaki uygulamalarımızın isabetliliğini ortaya koymuştur.

Kara Kuvvetleri Komutanlığı olarak bu konudaki tecrübe ve uygulamalarımızı sizlerle paylaşma konusunda yarattığımız fırsat ile beni dinlemeye yönelik olarak gösterdiğiniz ilgi ve sabırdan dolayı hepinize şükranlarımı sunarım.

BEYİN YIKAYAN EZBERCİ EĞİTİM

Prof. Dr. Ali Nesin

Konuşmama ilkokul birinci sınıfların bir okuma yazma kitabından seçtiklerimle başlamak istiyorum.

“Atatürk’ü çok severiz. Cumhuriyet çok yaşa.” (Sayfa 28)

“Ali bak. Bayram geldi. İşte okul. Okul açıldı. Bayram geldi. Fener as. Atatürk’ü çok severiz. Ali gel. Fener as. Cumhuriyet çok yaşa. Atatürk çok yaşa.” (Sayfa 29)

“Atatürk’ü çok severiz. Cumhuriyet çok yaşa. Zafer oyun oynadı.” (Sayfa 65)

“İşte bayram. Zafer koş. Fener al. Zafer fener al. Mete oyun oynadı. Oyun severiz. Koş Zafer koş. Çok fener al, as. İşte bayram işte Cumhuriyet. Yaşa Cumhuriyet yaşa. Atatürk çok yaşa.” (Sayfa 67)

“Yücel yazı yaz. Çok yaz. Güzel yazı yaz. Bu yazı çok güzel. İşte bak. Bu güzel yazı. Bayram çok güzel. Yücel güzel fener as. Zafer bu yazı güzel. Biz Atatürk’ü severiz. Yücel güzel yazı yazacağız. Bak, işte yazı.” (Sayfa 72)

“Pınar, ‘Bu Atatürk’, dedi. İşte Atatürk. Pınar bak. Biz Atatürk’ü çok severiz.”
(Sayfa 114)

Bu alıntıları yapmaktaki amacımı yanlış anlamanızdan çekiniyorum. Umarım Atatürk düşmanlığı yapacağımı sanmıyorsunuz. Hayır Atatürk düşmanlığı yapmayacağım, ama aptal Atatürkçülük düşmanlığı yapacağım.

“Ezberci Eğitim” konusunda düzenlenen bir konferansta bu alıntıları niye verdim? Açıklamaya çalışacağım.

“Atatürk, Cumhuriyet’i kurdu”, “Atatürk mavi gözlüydü” tümcelerinde az ya da çok bir içerik, bir bilgi vardır.

Öte yandan, “Fenerbahçe çok yaşa” ve “Atatürk çok yaşa” tümcelerinin pek içeriği yoktur, bilgi vermezler, ünlemdirler. “Fenerbahçe” yerine “Galatasaray”, “Atatürk” yerine “Abdülhamit” koyulabilir pekala.

Atatürk’ü göklere çıkaran bir yazıda, “Atatürk”leri “Vahdettin” yaparsak ve yazı Atatürk yerine bu kez Vahdettin’i göklere çıkarıyorsa, o zaman o yazıda içerik yok demektir.

Eğer yeryüzünde “beyin yıkama” diye bir şey varsa, işte o, yukarıdaki alıntılar olmalı.

Milli Eğitim Bakanlığındaki Atatürkçülerimizin büyük bir çoğunluğu çocukların Atatürk’ü sevmeleri için beyinlerinin yıkanması gerektiğine inanmışlardır. Oysa, “yaşasın bilim” sloganıyla ne kadar bilimci yetiştirilebilirse, “yaşasın Atatürk” sloganıyla o kadar Atatürkçü yetiştirilir.

Atatürk’ü sevdirmekle Hitler’i ya da Stalin’i sevdirmek arasında bir ayrım olmalı. Milli Eğitim Bakanlığındaki Atatürkçülerimiz ne yazık ki bu ayrımı bilmiyorlar.

Çocuklara ünlemlerle dolu bir kitap yazmak, çocuklara ve zekalarına saygısızlıktır, çocukları ciddiye almamaktır.

Beyin yıkamaya bir başka örnek vermek istiyorum. İlkokul dördüncü sınıfın bir Hayat Bilgisi kitabında “aile” konusu işlenirken, “Türklerde Aile” paragrafında şöyle bir bilgi veriliyor: “Türklerde aile çok önemlidir.” Doğru olduğunu sandığım bu tümce kitapta kanıtlanmıyor. Oysa kolaylıkla kanıtlanabilir bu tümce. Batı ülkelerindeki boşanma oranıyla Türkiye’deki boşanma oranı verilebilir örneğin. Ama yazar böyle bir kanıtı gerek görmüyor. Neden?

Yazar kötü bir insan mı? Çocuklara kötülük mü yapmak istiyor? Sanmıyorum.

Kanımcıca yazar, ezberci eğitimle yetişmiş, düşünmesini bilmeyen, kanıtsız bilgiden rahatsız olmayan bir kişidir. İyilik yaptığını, çocukları eğittiğini sanıyordur. Yanılıyor. Eğitimsiz kalmak, bu tür eğitim görmekten daha iyidir.

Sevgili eğitimciler, biz insanları hayvanlardan ayıran başlıca, belki de tek özellik, düşünme yetimiz, yani aklımızdır. İnsan düşünür. Oysa hayvan düşünemez, içgüdüleriyle hareket eder, düşünse bile ancak çok sınırlı bir çerçevede düşünebilir. (Kargaların dörde kadar sayabildikleri söylenir). İnsanı düşünmekten alıkoymak, insanın düşünmesini engellemek, düşünceyi yasaklamak, düşüneni cezalandırmak, insanın insan olmasını engellemek, insanı hayvanlaştırmaktır. Ezbere dayalı bir eğitim sistemi düşünmeyi engellediğinden, böyle bir sistemle tam anlamıyla insan yetiştirilemez.

Ezberci dayanan eğitim düşünmeyi engellediği gibi, düşündürmeyen bir eğitim de ezberci dayanmak zorundadır. Yani düşündürmeyen eğitim ezberci eğitimidir ve ezberci eğitim düşündürmez.

Düşünmeyen insan itaat eden insandır, yani köledir. Bir insan düşündüğü derecede özgürdür.

Milli Eğitim Temel Kanunu'nun (Kanun No:1739) ikinci maddesi ezberci eğitimden yana. Bakın ne diyor Milli Eğitim Kanunu'nun bu maddesi :

Türk Milli Eğitiminin genel amacı, Türk Milletinin bütün fertlerini,

1. Atatürk İnkılaplarına ve Anayasanın başlangıcında ifadesi bulunan Türk Milliyetçiliğine bağlı, Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren, ailesini vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan insan haklarına ve anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan, milli demokratik [ne demekse], laik, sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek[tir]. [Sürüyor. Ama öbür iki şık bu maddeden çok daha iyi değil.]

Bu amaçtan ne anlaşılıyor? Şunlar anlaşılıyor.

a) Türk Milli Eğitiminin amaçlarından birincisi öğrencilerin kafasına belli bir ideolojiyi sokmaktır. Yani beyin yıkamaktır. Bu ideoloji önce milliyetçilik, sonra Atatürkçülüktür. Uygulamada, amacın aslında Atatürkçülük olmadığını biliyoruz elbet, ama yasada böyle yazıyor, "Atatürk inkılaplarına bağlı" diyor. Zaten kullanılan dilden de amacın Atatürkçülük olmadığını apaçık belli olmuyor mu?

b) Çocuklar Türk Milletinin milli değerlerini benimsemeli ve korumalıdır (evrensel değerlerden hiç söz edilmemektedir). Dilerlerse bu milli değerleri geliştirebilirler ama yok edemezler, değiştiremezler. Eski değerler yok edilmeden yeni değerler geliştirilemez. Yani Türk Milli Eğitiminin amacı yerleşik düzene uygun insan yetiştirmektir.

Eğer Milli Eğitimin amaçları buysa, ezberci eğitim kaçınılmazdır.

Bir bilimci olarak aklın yolunun bir olduğuna inanıyorum. Doğruya (varsa öyle bir şey) herkesin ulaşabileceğine inanıyorum. Yeter ki insanlar özgürce düşünebilsinler ve düşünmeyi öğrenebilsinler. Sloganlara, hazır bilgiye inanmıyorum. Herkes Amerika'yı yeniden keşfetmelidir. Yani herkes kendi doğrusunu olabildiğince kendi bulmalıdır. İşte o zaman doğruya (ve güzele) yaklaşabileceğimize inanıyorum.

Şimdi asıl soruya geleyim. Ezberci eğitimden nasıl kurtulabiliriz?

Eğitimin amacı, dünyanın her yerinde, yerleşik düzeni sürdürmektir. Bundan kuşku duyulmasın. Eğitim sınıflarüstü bir olgu değildir. Umarım bu dediğim bayatlamış marksist bir tümce olarak algılanmaz. Marksist olunsun ya da olunmasın, Marx'ın her konuda yanıldığı düşünülemez. Eğitim konusu ele alındığında egemen sınıfı ve çıkarlarını da hesaba katmalıyız. Bir ülkenin eğitim sistemini o ülkenin egemen sınıfı biçimlendirir,

başka kim biçimlendirecek ki? Eğitim sistemini belirleyen iktidardır, iktidar da elbet egemen sınıfın elindedir. Egemen sınıf, düzenin sürmesi için ideolojisinin propagandasını yapar, kendi düzenine karşı gelmeyecek, tam tersine kendisine hizmet edecek insan yetiştirmek ister...

Türkiye kapitalist bir ülkedir ve Türkiye'nin egemen sınıfı burjuvazidir. Burjuvazimiz 1923 devriminden sonra, daha çok İkinci Dünya Savaşıyla birlikte palazlanmaya başlamıştır. Bugün artık zengin bir burjuvazimizin olduğunu söyleyebiliriz. Tanzimat'tan beri toplumdaki değişikliklerin öncüsü olmuş aydınların pabucu bugün dama atılmıştır. Medyayı elinde bulunduranlara baktığımızda bunun doğru bir saptama olduğunu görürüz. Televizyon kanalları, gazeteler, dergiler sermayenin elindedir. Bir zamanlar gazetelerin sahipleri gazetecilerdi, şimdi artık iş adamlarıdır.

Durum böyle olunca umudu sermayeye bağlamaktan başka çıkar yok gibi görünüyor.

Sermaye ezberci eğitimin kötülüklerini anlamalı. Sermaye, düşündüren bir eğitim sisteminin kendi çıkarları doğrultusunda olduğuna inanmalı. Bir başka deyişle burjuvazimiz artık akıllanmalıdır. Paralanmak, palazlanmak, güçlenmek yetmez, akıllanmak ve incelmek de gerekir... TÜSİAD'ın son raporu burjuvazimizin yavaş yavaş akıllanmaya başladığını da gösteriyor.

Benim dünya görüşüm emekçiden yana ve burjuvazinin karşısındadır. Bugün sermayeyle başa çıkacak gücümüz yok ne yazık ki. Madem burjuvaziyle mücadele edemiyoruz, madem burjuvazi olacak, hiç olmazsa akıllı burjuvazi olsun, diyorum.

Sonuç olarak bu konuşmamda şunu söylemek istedim: Ezberci eğitime sermaye de karşı çıkmalıdır. Sermaye bizden yana olduğu an, bu savaşı kaybedemeyiz.

EZBER - BELLEME - ÖĞRENME

TEMEL ve DOĞAL BİLİMLER

Prof. Dr. Ningur Noyanalpan

Sunuş Planı

- Giriş
- Beynin öğrenme kapasitesi ve alt yapısı
- Beynin gelişimi
- Beynin öğrenme süreçleri
- Ezber x öğrenme

Giriş

Yaklaşık 16 milyar yıl önce enerji yoğunlaşarak elektronları, protonları ve bir atomun diğer alt parçalarını oluşturmaya, Berilyum⁸ ve Karbon¹²'yi yaratmaya başladığında dönülmez bir yola girilmişti. Bu yol gelişme ve ilerleme yoluydu. Karbona kovalan bağlarla diğer karbonlar, hidrojenler, oksijenler ve azot bağlandı. Bu yapı kendi kendine yeniden bağlar oluşturdu, zincirin boyu uzadı, kendi üzerine katlandı ve oluşan elektriksel dengesizlikler bir etkinliği yarattı. Yaşam oluşmuştu, artık durdurulamazdı. Doğa bu büyük gücünü milyarlarca yıl sonra ilk geliştirdiği sinir sistemine armağan etti. O sistem gelişmeliydi. Önce kendi bedenini yönetmesini öğrenmeliydi. Öğrendi de. Dinazorlar gibi büyük bedenler de bile bacakları, boynu, kuyruğu, iç organları eşgüdümlemeyi öğrendi. Refleksif öğrenme oluşmuştu.

Ama yaşam süregidiyordu ve bundan daha çoğunu öğrenmeliydi. Beyinli hayvanlardan birisi iki ayak üstüne kalktı, yürüdü ve o tarihten bu yana yürümesini sürdürüyor. Her olumsuzluğa karşın, arada sırada yeryüzünde oluşan karışıklıklara karşın yine de doğanın gücünü, doğanın gelişme içgüdüsünü arkasına almış yürüyor. Bu gelişme belki de yalnız 100.000 yıl önce en gelişmiş yapının, insan korteksinin oluşması ile en üst noktasına vardı. Her ne kadar insanoğlu önce nesnel korkularla, sonra baskılarla, daha sonra bir takım kanı dizgeleriyle kendine uyruk gördüğü insan beyinlerinin gelişmesini engellemeye çalışmış ise de doğa buna hiç bir zaman olanak tanımamıştır, insanoğlunun kafası gelişmeye devam etmiştir. Öyle ki son yüzyılda beyin ağırlığı bile artmıştır. Yine de bazıları çeşitli nedenlerle insanoğlunun beynini yavaşlatmak ve istekleri doğrultusunda yönlendirebilmek için çareler aramayı sürdürmüştür. Bulabildiği araçlardan birisi ezberletmektir. Britanya İmparatorluğunun yöneticileri tarihin derinliklerinde sahip oldukları sömürgelerde kafaları düşünmekten alıkoymak için ve pusatsız baskıda başarılı olabilmek için logaritma cetvellerini ezberletmişler ve başarılanlara ödül vermişlerdir. Bu kafalar daha sonra Büyük Britanya İmparatorluğuna hizmet eder duruma gelmişler, bazıları vatanlarından binlerce km uzakta Conk Bayırında İngiltere uğruna ölmeyi kabul etmişlerdir.

Beynin öğrenme kapasitesi, alt yapısı

Bir insan beyninde ortalama olarak 10¹² kadar nöron vardır. Her nöronun bir akson uzantısı vardır ve aksonların ortalama çıkış sayısı 1.000 dolaylarındadır. Dolayısıyla toplam olarak 10¹⁵ kadar sinaptik bağ oluşabilir. Sinaptik bağlar belki teker teker değil ama bir kaç tanesi bir arada öğrenme için anahtar oluşumlar diye kabul edilirse insanın

öğrenme kapasitesi yaklaşık yukarıda verilen değer kadardır. Acaba gerçek böyle midir? Beynin yapısı bize bu olanağı veriyorken insanoğlu onu bu biçimde değerlendirebiliyor mu? Aşağıda bu sorunun yanıtları verilmeye çalışılacaktır.

Beynin gelişimi

Çocuk yeteri kadar fazla nöron ile dünyaya gelir. Söz konusu nöronlar innerve edecekleri organlara aksonlar uzatmaya başlar. Bu uzanmada organların salgıladığı tropik hormonlar önemli rol oynar. Boşta kalan nöronlar zamanla körelir ve yok olur. Bu olaya apoptozis denilir. Bu gelişmeyi üst düzeyde tutabilmek için çocukların çok renkli, çok sesli ve hareketli ortamlarda, bir diğer deyiş ile çok uyarımlı ortamlarda tutulmaları gerekir. Yapılan çeşitli deneylerde değişik ortamlarda tutulan hayvanlarda değişik korteks oluşumları gözlenmiştir.

Çocukluktan kurtulan kişide nöron sayısı hemen hemen değişmeden kalır ama akson ve dendrid sayısı öğrenim ve eğitim ile artar. Bunlar öğrenme olayından sorumlu olan ve öğrendikçe artan yapılarıdır.

Beynin öğrenme süreçleri

Beyin bugün bilinen bir kaç mekanizma ile öğrenmeyi gerçekleştirir :

- Uzun süre anımsanan kalıcı bilgiler bir çok kez uyarı sonucu oluşan kanallar yardımıyla elde edilir. Bu kanallara ENGRAM adı verilir. Ezberleme işleminde hemen hemen kapalı devreler yaratılarak oluşan engramlar derin izli oluşumlardır.

- Akson nöron bağlantıları, sinapslar yeteri kadar potansiyel yaratacak ölçüde oluşur.

- Potansiyel yeteri kadar yüksek düzeyde oluşur ve aktarılır.

Yukarıda sayılan yöntemlerden birisi ile kişi öğrenmeyi gerçekleştirir.

Doğru öğrenimde parçalı algılama söz konusudur. Hiç bir nesne bir bütün olarak algılanmaz. Bir kalem bile parçalar şeklinde algılanır ve beyinde kodlanır. Çizgileri, ağırlığı, rengi, kalınlığı ya da algılanabilen tüm özellikleri ayrı ayrı kodlanıp birleştirilir. Böylece aynı yakın özellikleri içeren bir başka nesnenin de kalem olduğu tanısı kolaylıkla konulur. Bunun tersi durumda bu tanıyı koymak mümkün değildir. Beyin algıları birleştirir ve kalem tümcel imgesi oluşur. Bu süreç öğrenme sürecidir. Eğer kalem ezberlenmiş olsaydı yalnız o kalem tanınır diğerlerinin kalem olduğunun ayrıncına varılamazdı. Bu öğrenilmiş bilgiye örnektir.

Beyinde vernici alanı yardımıyla genel yorum yapılır ve bu alan temporal bölgede her iki hemisferde de bulunur. Sol hemisferde daha geniştir.

Hayvanlarda özellikle maymun, kedi, fare, köpek gibilerinde subkortikal yapı, bazal ganglionlar, ekstrapiramidal sistem insanda olduğu gibi vardır. Bu bölgeler refleksif öğrenmeye yararlar. Bu tip öğrenme sözcüklerle açıklanmayan öğrenmedir.

İnsanlara özgü olan düşünme olgusu prefrontal alan işidir. Bu tip öğrenmeye deklaratif öğrenme denilir. Bu öğrenme adından da anlaşıldığı gibi sözcüklerle anlatılabilen öğrenmedir.

Ezberleme ve öğrenmenin düşünme üzerine etkisi

Başlığı yeteri kadar kısa tutmak amacıyla ezberlemeye karşın öğrenmenin, düşünme ve akıl yürütmede (usa vurmada) doğru yargı ve doğru sonuca ulaşmadaki önemi den-

memiştir. Daha önce değinildiği gibi Britanyalıların logaritma cetvellerini ezberletmelerinin örneklerine günümüzde de rastlanmaktadır. En kötü yanı da bu yanlışta gerçekte hiç düşmemesi gereken eğitim kurumlarımızın düşmesidir. Sıradan örneklerden birisi trigonometri konusunda seçilebilir. Pek çok okulumuzda bugün 30-45-60-90 derecenin trigonometrik değerleri ezberletilerek verilmekte hatta bundan daha ileri gidilerek bu ezberin sistematiği aktarılmaktadır. Oysa ki bu değerlerin tümü ikizkenar dik üçgen ya da eşkenar üçgen yardımıyla hiç ezberletilmeden öğretilir, hem de her koşulda ve durumda kişinin kolayca çağrıştıracığı bir biçimde öğretilir.

Bir başka örnek ise tüm yaşamımız boyunca birlikte taşıdığımız bazı yanlışlardır. Türk toplumunda hemen hemen herkes dünyanın,

- En uzun nehrinin,

- Okyanuslara en çok su taşıyan nehrinin,

- En yüksek dağının hangisi olduğunu bilir. Ama hiç birinin nedenleri üzerinde durmamış ya da düşündürülmemiştir. Yağmur ormanlarının ne olduğu, yassı coğrafyanın ne olduğu, Tibet yaylasının hangi tektonik dönemde oluştuğu açıklanmamıştır. Buna karşın insanların pek azı öğrenmesi gereken çağ içinde bir üçgenin alanının NİÇİN yüksekliği ile tabanının çarpımının yarısına eşit olduğunu öğrenebilmiştir. Dikdörtgenin paralelkenar yapısının özel durumu olduğu ve dünyada tüm üçgenlerin bir paralelkenarın yarısı olduğu anlatılmamıştır.

Durum bu kadarla kalsa belki yine az üzüntü duyulurdu ama günümüzde ezber faciası temel ve doğal bilimler alanını da bir kanser gibi kaplamaktadır. Okul kitaplarında görülen en çarpıcı özellik tüm fizik, kimya, biyoloji bilgilerinin ezbere dayanan bir bazda verilmeye çalışıldığıdır. Fizik problemi ile karşılaşan bir çocuk verileri hangi formülde yerine koyacağını şaşkınlığıyla yaşamaktadır. Anlamanın değil ezberlenen formülde yerine koymanın önemli olduğu duruma getirilmiştir.

Oysa ki, ezber, daha önce de belirtildiği gibi kişinin beyinde bir alanın tamamen kapatılması ve kendi içinde kısa devreler yaratılması demektir. Ne o alan bir daha kullanılabilir ne de bu alanın yarattığı kısa devreler aşılabılır. Bu alanla ilgili olsun olmasın bu alanı uyarabilen tüm sorunlarda çözüm bu alan içinde kalan kısır kaynaklarda aranır. Çoğu kez bulunduğu inandır ama hemen hemen gerçeğe hiç ilgisi olmayan çözümler üretilir.

Ezber, beyin bilimsel yaklaşımlarının önüne çekilen bir set gibidir. Ezber ne kadar kalıcı duruma dönüşmüşse setin boyu o denli yüksektir, çoğu kez artık aşılması olanaksızdır.

Temel ve doğal bilimlerde kuşku vardır, sorgulama vardır. Ezberde ise artık o öğeler yok olmuştur. Oluşan kesin çizgiler içinde artık mutlak teslimiyet vardır. Bu sınırların dışına çıkamazsınız, gerçeği sorgulayamazsınız çünkü siz kuşku duymazsınız.

Ezber yukarıda anlatılan mekanizmayla ve nedenlerle düşünmenin ve usavurumun en büyük düşmanıdır. Rakkamlarla ele alınarak insan beyinin öğrenme kapasitesi daha önce verilmişti. Verilen o büyük değerlere karşın bir insanın yetişmesinde söz konusu olabilecek sayısal değerleri de bir kez ele almak da yarar vardır. Bir insanın yetişmesi için gerekli olanlar en iyi biçimde bilimler piramidi içinde verilmektedir. Bilimler piramitinde insanın önce bir dili öğrenmesi gerektiği, sonra matematik, fizik, kimya, biyoloji, tarih coğrafya gibi sosyal bilimleri, daha sonra edebiyat, sanat dallarının yer aldığı bilinmektedir. Felsefe, metafizik ve inanç bunların üstünde yer alır. Ancak bunlardan sonra bir insan "İNSAN" olma niteliğini içerir. Bütün bu bilgilerin ne kadar hacim kapladığı hesaplanabilir. Dil, bir filoloji profesörü için 2 MB dolaylarındadır. Diğer alanlar da 1-1,2 MB

dolaylarında tutmaktadır. Toplam olarak 20 MB içinde bir insan kendisi için gerekli olan bilgileri bir araya getirebilmektedir. Ulaşması gereken noktaya ulaşabilmektedir. Ancak bundan sonra daha önce verilen kapasite devreye girmektedir. Bu kapasiteyi ise düşünce üretmek için kullanmaktadır. Yeni bilgiler yaratmak için kullanmaktadır. Ancak bunun için bir büyük koşul vardır. Kazanılmış olan bu temel bilgilerin kişiyi tutsak eder nitelikte olmaması gerekir. Kişi kendi beyni merkez olmak üzere düşünce evreninin küresel olarak her yönüne doğru özgürce, istediği hızda ve istediği kadar koşabilmeli açılabilir. Koşabiliyorsa "ADAM" dır. Eğer koşamıyorsa, kuldur, köledir, tebadır, ümmettir. Ezbere dayanmayan temel bilgiler, özgürlüktür, bağımsızlıktır, güçtür.

Ezber bir kavrama veya kişiye teslim edilmiş güdülenme olgusudur.

Bunu yaratmayalım.

EZBERSİZ EĞİTİM

Prof. Dr. Mehmet Sağlam

Milli Eğitim Bakanı

Büyüyen, gelişen ve 21'nci yüzyılın başlarında gelişmiş ülkelerin ön sıralarında yer almaya hazırlanan Türkiye'nin en önemli güç kaynağı iyi yetişmiş insangücü olacaktır. Bu gerçeğin hergün biraz daha iyi fark edilmesi sebebiyle, kamuoyunun dikkatinin eğitimde yoğunlaşmasını olumlu bir gelişme olarak görüyorum.

Zaman zaman Türk milli eğitimine ağır, bazen de haksız eleştiriler yöneltiliyor. Haksız da olsa, bu eleştiriler eğitim konusundaki sorunlarımızın gerçek boyutlarıyla ortaya çıkartılmasına, uygulanabilir çözümler üretilmesine ve kamuoyu desteğinin sağlanmasına yardımcı olacaksa, bizleri memnun eder. Bunun için eğitim konusundaki çalışmaların tartışmadan ziyade diyalog ortamında yürütülmesinin gerekliliğine dikkat çekmek isterim.

Açık bir sistem olması sebebiyle bütün ülkelerde eğitim, en çok eleştirilen sistemlerin başında gelir. Eğitimciler ve eğitimden sorumlu kişileri zaman zaman rahatsız edecek boyutlara ulaşırsa da, bu durum aslında eğitimin gücüdür. Yetkililer, sisteme ve uygulamalara yönelik eleştirileri iyi değerlendirerek, kamuoyu desteğini sağlama suretiyle, eğitimin nitelik ve niceliğini yükseltecek fırsatları hazırlayabilirler veya bu fırsatları arttırabilirler.

Cumhuriyet döneminde Türkiye, eğitim alanında hiç kimsenin inkar edemeyeceği önemli gelişmeler sağlamıştır. Elbette bugün önemli sorunlarımız var, gelecekte de olacaktır. Ama, sorunlara bakışımız verilen hizmetleri küçümseme ve karamsarlık yaratma yönünde olursa, en az sorunları gizleme kadar olumsuzluklara sebep olur. Okullarına öğrenci bulamayan bir Türkiye'den, öğrencilerine okul yetiştiremeyen bir Türkiye'ye gelmişsek, bunun sorun olan yönü kadar sistemin eğitime olan talebi yükseltmedeki başarısına da dikkat çekilmelidir. Eğer gençlerimiz okumak istiyorsa, eğer anne-babalar çocuklarını okutmak için büyük fedakarlıklara katlanıyorlarsa; bunun bir problem olarak değil, Yüce Milletimizin Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda çağdaş medeniyet seviyesine ulaşma azim ve kararlılığının bir ifadesi olarak değerlendirilmesi daha doğru olur. Bizlere düşen şikayet etmek değil, talepleri en iyi şekilde karşılayacak tedbirleri almaktır. Çocuklarımıza ve gençlerimize bugünkünden daha uzun süreli ve daha nitelikli eğitim hizmetleri sunmak görevimizdir.

Türk milli eğitimi nicelik sorunlarının çözümünde önemli mesafeler almıştır. Nüfusumuzun yüzde 22'si öğrencidir ve bu oran gelişmiş ülkelerin düzeyine çıkartılmıştır. Genç nüfus yapımızı dikkate alarak sözkonusu oranı en kısa zamanda yüzde 26'ya çıkartmaya çalışıyoruz. Eğitim piramidimizin taban ve tavanını teşkil eden okul öncesi eğitimi ve yüksek öğretimdeki nicelik sorunlarımız diğer kademelere göre daha büyüktür. Ancak, makul bir sürede bunları aşacağımıza inanıyorum.

Nicelik sorunlarının azalması üzerine eğitimde nitelik sorunları ön plana çıkmaya başlamıştır. Bu gelişmelerden son derece memnunuz. Artık gençlerimiz sadece okul değil, nitelikli eğitim görebilecekleri eğitim kurumları istiyorlar.

Memnuniyetimizin ikinci sebebi, eğitimin niteliği konusunda gönüllü kuruluş çalışmalarının yoğunlaşması ile bazı iş adamlarımızın kar amacı gütmeksizin nitelikli eğitim verecek örnek kurumlar oluşturmaya yönelik yatırımlar yapmalarıdır. Bu samimi gayretlerin her zaman destekçisi olacağımız taahhüdünü verirken, çocuklarımızın ve

gençlerimizin daha nitelikli eğitim görmeleri özlemini sadece bir duygu olarak yaşamaktan çıkartıp bu konuda birşeyler yapabilmek için kendi imkanları ölçüsünde harekete geçen herkese teşekkür ediyorum.

Bu vesileyle, "Ezbersiz Eğitimi Sempozyumu"nu düzenleyerek öğrencilerimizin daha nitelikli eğitim imkanlarına kavuşturulmasına katkı sağlayan Beyaz Nokta Vakfı'nın başkan, yönetim kurulu ve üyelerine teşekkür ediyorum.

Ezberciliği esas alan eğitimi savunan bir kişi arasak, galiba bulmakta güçlük çekeriz. Herkes ezbercilikten şikayetçi. Zaman zaman yetkililer ezberciliğe son verileceği taahhüdünde bulundular. Ders kitapları hacminin daraltılması ve müfredattan bazı konuların çıkartılması gibi tedbirler alındı. Ancak, sorunu bütün ağırlığıyla yaşamaya devam ediyoruz. Acaba sorun çözülemeyecek bir hal mi aldı, tanımlanamamış mı? Bu sempozyumdan elde edilecek sonuçların konuya açıklık getirmesini temenni ediyorum.

Kişisel görüşüm, sorunun henüz iyi tanımlanıp üzerinde yeterince çalışılmadığı yönündedir. "Ezbersiz Eğitim" i herkesin farklı yorumladığı bir slogan olarak kullanıyoruz. Nitekim, hemen hemen herkes ezberi esas alan eğitime karşı olduğu halde, böyle bir eğitimin daha da pekiştirilmesi için yoğun taleplerle karşı karşıyayız. Bu çelişki, bir eğitim sisteminde ezberi en önemli yöntem haline getiren unsurlar konusunda kamuoyunun yeterli düzeyde bilgilendirilmesi ihtiyacını ortaya koymaktadır. Böylece kamuoyu talepleri ezberi esas almayan nitelikli eğitim hizmetlerinin yaygınlaştırılması yönünde gelişecektir.

Ezberin eğitimde temel yöntem olarak uygulanmasını gerekli kılan iki husus vardır; birincisi, eğitimin üç temel boyutu arasındaki ilişkiler, ikincisi müfredat programlarıdır.

Eğitimin üç temel boyutu olarak kabul edilen öğretmen, öğrenci ve müfredatın eğitim sürecindeki rolleri ve birbirlerine göre konumları, uygulamalarda ezberciliğin yöntem olarak kullanılma derecesini de belirler.

Benimsenen eğitim yaklaşımı ve tanımı müfredatı ön plana çıkartıp öğrenciye, hatta öğretmene, pasif rol yüklemişse, alınacak hiçbir tedbir ezberciliği ortadan kaldıramaz. Bugün yaygın olarak kullanılan ve sanayi toplumunun değerlerine göre şekillenmiş eğitim tanımları müfredatı ön plana çıkartmaktadır. Bu tanımlara göre, öğrencilere kazandırılması öngörülen davranışların yer aldığı müfredat ön plandadır. Öğretmenin görevi öğrencilere davranışları kazandırmak, öğrencinin görevi de kazanmaktır. Kısaca, öğretmen ve öğrenci pasif konumda kendilerinden beklenen rolleri oynarlar. Öğrencinin öğrenmesi değil, öğretmenin öğretmesi önde yer alır. Öğretmen, müfredattaki konuları aktaracak, öğrenci de onları ezberleyip istenildiğinde tekrarlayacaktır. Bu roller değiştirilip eğitim sürecinde öğrenci aktif konuma getirilmedikçe ezberciliğin önlenmesi mümkün değildir. Bunun için "Öğrenci Merkezli Eğitim" anlayışını yaygınlaştırmanın gayreti içerisindeyiz.

Yaygınlaştırmaya çalıştığımız eğitim anlayışında öğrenci en aktif konuma gelecektir. Artık onlar kendilerine verilen bilgiyi ezberleyen, istenildiğinde tekrar eden kişiler değil; araştıran, bilgiye susamış, bilgisini kullanabilen, yeteneklerinin farkında ve onları geliştirmeye çalışan, Konunun önemli noktalarını vurguladığımı düşündüğüm, öğretmen ile okul müdürü arasında geçen bir diyalogu aktarmak istiyorum.

Öğretmen : Ben aç öğrenciler istiyorum.

Okul Müdürü : Açtan ne kastediyorsunuz ?

Öğretmen : Öğrenmek isteyen çocuklar, soru sormaktan çekinmeyen çocuklar, güç problemleri deneyen çocuklar, araştırmacılar.

Okul Müdürü : Akıllı demek istiyorsunuz.

Öğretmen : Hayır, hiç değil. Aç olmanız için akıllı olmanız gerekmez. Burada aç olmayıp iyi not alan yüzlerce kimse var. Bir okulun büyüklüğü sadece aç olan çocukları olup olmamasıyla ölçülür.

Öğrenmeyi zevk haline getirerek, öğrencileri bilgiye susamış kişiler olarak yetiştirip onlara yeteneklerini kullanma ve geliştirme imkanlarını tanımadığımız sürece, eğitim adına fazla birşey yapmış olmayacağız.

Eğitimde ezberin yöntem olarak kullanılmasını belirleyen ikinci husus, müfredat programlarıdır. Müfredat programlarında konularla birlikte bilginin hangi düzeyde verileceği de belirlenir. Konuların bilgi düzeyinde verilmesi öngörülmüşse, öğrencinin ezberlemekten başka yapacağı iş yoktur. Kavrama düzeyinde verilmesi öngörülmüşse, yine ağırlıklı olarak konuyu ezberleyecektir. Eğer konular analiz, sentez, değerlendirme gibi üst düzeyde verilirse : o zaman öğrenciler kritik düşünme ve yaratıcı düşünmeye yönelmiş olurlar.

Bir konuyu bilgi ve kavrama düzeyinde işlemeden doğrudan analiz, sentez gibi üst düzeylerde işlemek öğrenmeyi kolaylaştırılmaz. Bu sebeple, ezberin tamamen ortadan kaldırıldığı bir eğitim sözkonusu değildir. Sorun, eğitimin ezber düzeyinde bırakılıp, öğrencileri kritik ve yaratıcı düşünmeye yöneltecek düzeye yükseltilememesidir.

Müfredat programları incelendiğinde, konuların genelde bilgi ve kavrama düzeyinde verilmesinin öngörüldüğü anlaşılır. İşte, şikayet edilen ezbercilik buradan kaynaklanıyor. Öğrencilerin bilgilerini kullanamamalarının, onları yorumlayamamalarının ve yeni bilgiler üretememelerinin asıl sebebi budur. Sorunun çözümü için üç yol vardır : Öğrencilerin fiilen sınıfta bulunduğu süreyi arttırmak, müfredat programlarını hafifletmek ve bu iki tedbiri birlikte uygulamak.

Ülkemizde sorun yaşanan her konuya ilişkin bilgilerin müfredata konulması hususunda güçlü eğilimlerin bulunduğu bilinmektedir. Bu yöndeki taleplere cevap verilmesi, müfredat programlarını ağırlaştırmakta, dolayısıyla birçok konunun sadece bilgi düzeyinde aktarılması gibi bir durum ortaya çıkmaktadır. Hangi konuyu müfredattan çıkartmaya kalksanız, kamuoyunun bir kesiminden tepki gelecektir. Çünkü herşeyin okulda öğretilmesi gerektiği görüşü hala yaygın. Halbuki okulun görevi öğrencilere ihtiyaç duyacakları bütün bilgileri aktarmak değil, kendi ihtiyaçlarını fark etmelerini sağlayıp o konudaki bilgilere ulaşmalarını kolaylaştırmaktadır. Kısaca, okuldan beklentilerin yeniden tanımlanmasına ihtiyaç vardır.

Bu anlayışla, müfredat programlarının yeniden yapılandırılması çalışmalarına başlanmıştır.

Türkiye, bir öğretim yılında, öğrencilerin fiilen sınıfta bulunduğu süreyi en aza indirmiş ülkelerden biridir. Sınıf mevcutlarını azaltarak bu süreyi arttırma yönündeki büyük gayretlerimizin sonuçlarının önümüzdeki yıllarda alınacağı kanaatindeyim.

Gerek müfredat programlarının yeniden yapılandırılması, gerek fiili öğretim süresinin uzatılmasıyla, kamuoyunda "ezbercilik" olarak ifade edilen sorundan kurtulma yolunda ciddi mesafeler alacağız.

Üzerinde hassasiyetle durduğumuz diğer bir husus eğitimde modern teknolojilerin kullanılmasını sağlamak ile laboratuvarları yaygınlaştırmak suretiyle öğrencilerimizin uygulamalı eğitim imkanlarını arttırmaktır. Bütün öğrencilerimizi bilgisayar okur,yazar yapmayı amaçlıyoruz. Böylece ezberleme ihtiyaçlarını azaltarak istedikleri bilgilere çok daha kolay ulaşmalarını sağlayacağız. Verilen bilgileri en az uygulama düzeyine yükseltebilmek amacıyla laboratuvarları sadece kurmakla yetinmeyecek, öğrencilerin deney yapma imkanlarını mümkün olduğu kadar uzatmak için bu mekanları sürekli hizmet verir hale fetirmeye yönelik her türlü tedbiri alacağız.

GELECEĞİN SINIFLARI

Dr. Fulya Sarı

2000' li yılların toplumunda okuldan ve öğrenciden beklenen, öğretmenin aktardığı bilgilerle yetinmek yerine teknolojinin sağladığı araçlarla her öğrencinin kendi yetenekleri doğrultusunda yaratıcılığını kullanarak bilgiyi üretmesi.

Öğrenmede devrim

Seymour Pappert 1980 yılında yayınlanan Mindstorms (Akıl Fırtınaları) adlı kitabında tarihsel süreç içerisinde eğitim alanının radikal bir değişikliğe gebe olduğunu ve bu değişikliğin büyük olasılıkla eğitimde bilgisayar kullanımı ile ilgili olacağını öngörmüştü.

Apple'ın "Geleceğin Sınıfları"(Apple Classrooms of Tomorrow -ACOT-) projesinin uygulamalarına ve sonuçlarına bakıldığında bu öngörü kesinlikle gerçekleşecek gibi görünmüyor.

"Geleceğin Sınıfları" projesinin başlama tarihi teknolojinin eğitim sistemine olabilecek katkıları konusunda gerçekten de büyük heyecan duyulduğu zamanlara rastlıyor. Bu sıralarda Seymour Pappert okulda teknolojinin bir gün sınıfta kalem kağıt kadar olağan sayılabileceğini ve diğer birçok eğitimci de Amerika'nın giderek kötüleşen eğitim sistemini teknolojinin yardımıyla kurtarabileceklerini savunuyorlardı.

Ancak, bütün bu öngörü ve iddialar adeta ince bir buz tabakası üzerine oturtulmak istenen bir yük gibi çok az sayıda bilimsel bulgu ve verilerle desteklenmekteydi. İşte bu yüzden 1986 yılında Apple, öğretmen ve öğrencilerin sürekli ve sistematik olarak bilgisayar kullanımının öğrenme ve öğretme süreçlerini nasıl etkilediğini bilimsel araştırmalarla ortaya koyma girişimlerini başlattı. Bu girişimler kazanılan deneyimlerle ve teknolojinin çok yönlü etkilerinin gözlenmesiyle değişerek ve büyüyerek sürmekte.

"Geleceğin Sınıfları" Projesinin hedefleri

"Geleceğin Sınıfları" projesi Amerika'daki ilk ve orta derecedeki okulların bir kesitini yansıtan yedi uygulama sınıfında başlatıldı. Uygulama kapsamına giren sınıflardaki her öğrenci ve öğretmene, biri okulda biri de evde kullanılmak üzere iki bilgisayar verildi.

Okullara yapılan teknolojik desteğin yanısıra, proje uygulayıcılarla sıkı bir ilişki içerisine girdi ve üniversitelerle de projenin gelişmesini ve etkilerini gözleyebilmek için uzun vadeli araştırma programlarını oluşturmaya ve uygulamaya başladı. O zaman yapılmakta olan diğer eğitim teknolojisi araştırma projeleri gibi bu araştırmalarla da üzerine eğilinen en önemli değişken bilgisayar kullanımı ve bunun geleneksel yöntemlerle gerçekleştirilen öğretim faaliyetlerinden farkı idi.

Araştırmalarda ortaya çıkan sonuçlar

Öğretmenler önceden sanıldığı gibi teknoloji karşısında pasif kalmıyorlar, kendilerine sağlanan imkanlar doğrultusunda kolayca bilgisayar kullanımına adapte olabiliyorlar ve olumlu tutumlar kazanabiliyorlar.

Bilgisayar kullanan çocukların korkulduğu gibi sosyal ilişkilerinde arkadaşlarından soyutlanmadıkları da bir gerçek. Aksine bilgisayar kullanımı çocuğa işbirliği yapma ve birlikte problem çözme becerilerini öğretiyor. Aynı ilerde içinde yaşayacağı toplumda yapmak zorunda olduğu gibi. Bilgiye ulaşma, paylaşma ve yaratıcılık öne çıkıyor.

Bilgisayar kullanımının olumlu etkilerinin diğeri bir göstergesi de kullanım sonucu ilginin azalmayıp artması. Öğrenme motivasyonu açısından son derece önemli olan bulgu, giderek daha karmaşıklaşan uygulamalar sonucunda çocukların birer uzman gibi hareket etmeye başladıklarını hatta evde bilgisayar kullanımında anne babalarına yardımcı olduklarını gösteriyor.

Araştırmalar ayrıca okuma yazma bilmeyen küçük yaşta çocuklar için bile klavye ve fare kullanımının göz ve el koordinasyonunu geliştirdiğini, ayrıca yazı yazmayı öğrenmelerini olumlu yönde etkilediğini gösteriyor.

Projede yer alan lise öğretmenleri teknolojinin ders programlarına entegrasyonunda öncü ve yaratıcı rolü hemen üstleniyorlar ve genel verimlilik araçları diye adlandırdığımız sözcük işlem, grafik, veri tabanı, hesap tablosu ve Hypercard gibi yazılımları eğitim amaçlı olarak kullanmaya başlayabiliyorlar.

İlkokul öğretmenleri arasında da araç yazılımları dediğimiz bu yazılımların yararı kısa zamanda görülmüş ve bunların kullanımı hızla artarken alıştırmaya ve uygulama yazılımlarının kullanımı azalmıştır.

Öğrencilerin okuldan uzaklaştırma, disiplin cezaları ve devamsızlıkları bütün uygulama okullarında azalmış ve öğrencilerin kendilerine ve içinde buldukları öğrenme ortamına güvenleri ve motivasyonu artırıcı olumlu tutumları gözle görülecek düzeyde artmıştır.

Diğeri uygulama okullarında ortaya çıkan sonuçlar ise ilginç: Örneğin başarı düzeyinin artıp eksilmediği yani büyük ölçüde aynı kaldığı durumlarda ise ortaya çıkan en önemli bulgu bilgisayar kullanımı sonucunda öğrenilen materyal miktarı ve başarı düzeyi aynı kalsa bile bu öğretim ve öğrenme sürecinin çok daha az zamanda gerçekleştirilebildiği, yani bilgisayarın öğrenme ve öğretilmede verimliliği artırdığı.

Eğitmciler için çok önemli sayılabilecek bir başka bulgu ise öğrenme düzeyi ve başarı düzeyinin aynı kaldığı, öğretim süresinin de aynı kaldığı durumlarda ise öğrencilerin öğrenmeye olan ilgilerinde ve motivasyonlarında büyük artma olduğu.

Örneğin, bu proje kapsamındaki öğrenciler daha fazla yazıyorlar, daha etkili yazıyorlar ve düşüncelerini daha iyi ifade edebiliyorlar. Ayrıca öğretmenler öğrencilerinin önceki yıllara oranla ders ünitelerini çok daha kısa zamanda bitirebildiklerini, bir örnekte o yılın bütün matematik konularının nisan ayında bittiğini ve yılın geri kalan kısmında ne yapalım diye düşündüklerini aktarıyorlar. Diğeri bir deyişle öğrencilerin verimi artıyor.

Niteliksel verilerle ortaya konan diğeri bir değişim alanı da öğretmen davranışları. Öğretmenlerin kendi yazdıkları raporlara ve gözlemlerle toplanan verilere göre öğretmenlerle öğrencilerin arasındaki etkileşimin niteliği değişiyor. Öğretmenler daha az ders anlatan bir 'hoca' gibi ama daha çok bir yol gösterici olarak davranıyorlar.

Öğrenciler sınıfta etkileşiyorlar, birbirlerini eğitiyorlar ve spontane bir şekilde grup öğrenme senaryoları oluşturuyorlar. Böylece herkesin aktif katılımı sağlanıyor, kimse boş durmuyor ve herkes hayatından memnun. Tek problem ders saatleri bitiminden sonra bile sınıfta kalıp birşeyler yapmak isteyen ısrarcı öğrenciler.

Öğretmenler eski sisteme göre daha uzun saatler ve daha fazla çalıştıklarını ama hayatlarından daha memnun ve kendilerini daha başarılı hissettiklerini açıklıyorlar.

Ortaya çıkan bu genel tatmin ve heyecana rağmen, projenin bu ilk iki yılı tamamlandığında öğretmenlerde geleneksel rollerini bırakıp bırakmama konusunda bir sorgulama ortaya çıkmış. Araştırma projelerinden birisinin belirttiği gibi öğretmenler şu hislerin etkisi altında kalmışlar:

"Bilgisayar başında çalışırken öğrenciler birbirleriyle daha fazla etkileşiyorlar. Etkileşimleri de daha farklı. Anında birbirlerine yardım ediyorlar. Birbirlerinin ne

yaptığını merak ediyorlar. Kendi yaptıklarıyla heyecanlanıyorlar. Gerçekten öğrenme aktivitesinin içine giriyorlar. Ancak bu davranışları etraftaki yetişkinler tarafından tutarlı bir şekilde desteklenmiyor. Aynı davranış bazen ödüllendirilirken bazen hoş karşılanmıyor. Yani açıkçası bu yeni davranışların desteklenmesi ya da desteklenmemesi konusunda bir karışıklık var.”

Düşünce yapısında ve eğitimde kökten değişiklik

Proje üçüncü yıla girdiğinde yeni deneyimler ve bulgular kazanılmaya devam edildi. Öğrencilerin düşünce mekanizmalarının nasıl değiştiği derinlemesine incelendiğinde düşünce şekilleri ve iş yapma şekillerinde anlamlı farklılıklar ortaya çıktığı gözlemlendi. Öğretmenler ise ekipler halinde çalışmaya, disiplinlerarası çalışmalara ve yaratıcı sınıf projelerini gerçekleştirebilmek için okul programlarını değiştirmeye başladılar. Ayrıca öğretmenlerin çoğu teknolojiyi kişisel işlerini kolaylaştıracak bir verimlilik aracı olarak kullanmaya başladılar.

Giderek öğretmenlerin hazırladıkları dersler ve öğrencilerin hazırladıkları projeler teknoloji kullanımı açısından daha gösterişli ve daha profesyonel görünümler kazanmaya başladı, giderek birden fazla medya bir arada kullanılmaya başladı.

Öğretmenler bilgisayarı ilk kullanmaya başladıklarında eskiden yaptıkları her şeyi aynen bilgisayarda yapmaya çalıştıklarını ama giderek eskiden yaptıklarını sorgulamaya başladıklarını söylüyorlar. Yani bir anlamda öğrenilmiş olanların tamamen değiştirilmesi süreci yaşanıyor.

Bu deneyimi paylaşan öğretmenler için teknolojiyi sınıflarına entegre edebilmek için harcadıkları kişisel çabalar bir anlamda bütün öğretme felsefelerini ve öğrencilerine tanıdıkları imkanları yeniden tanımlamalarına yardımcı oluyor.

Dördüncü yılın sonunda uygulama sınıfları gelenekselle geleneksel olmayan yenilikleri bünyesinde barıştıran ortamlara döndü. Öğretmenler öğrencileri yeni hedeflere doğru yönlendirme yeni aktiviteleri yaptırma deneylerine giriştiler. Meslektaşları ile olan ilişkileri ve öğrencileriyle olan etkileşimleri de yeni boyutlar kazandı.

Sınıfların fiziki tasarımı da bu yenilikleri içlerinde barındıracak şekilde yeniden düzenlendi. Diğer bir değişiklik de günlük çalışma programlarının değişmesi. Ayrıca öğrencilerin kullanımına sunulan öğrenme ve iletişim araçları da çeşitlilik kazanıyor.

Öğrenciler yeni öğrenme hedefleri doğrultusunda öğrendikleri yeni becerileri örneklerken, yeni uygulamaları gerçekleştirirken ortaya çıkan adeta geleneksel eğitim sistemini kökünden sarsan bir sonuç da yeni ölçme ve değerlendirme yöntemlerine duyulan gereksinim. İşte çoktan seçmeli ya da sadece hatırlamaya dayalı sorulu cevaplı yöntemlerden uzaklaşarak portfolyoya dayalı değerlendirme sistemlerine geçiş çalışmaları da bu sırada böylece başlıyor.

“Geleceğin Sınıfları” projesinin diğer önemli bir başarısı da bu gibi projelerin sadece lise öğrencilerine yaptırılıyor olmaması. İlk ve ortaokul düzeylerinde de geleneksel okuma, ezber ve ‘oturduğu yerden öğrenme’ (seatwork) öğretim yöntemlerinin yavaş yavaş disiplinlerarası projeye dayalı yaratıcı projelere kolaylıkla bırakılabildiği gözleniyor. Bu düzeylerde kullanılan teknoloji de aynı lise projelerindeki gibi yüksek düzeyde.

İlkokul düzeyinde ise çocuklar herşeyden önemlisi temel becerileri bireyselleştirilmiş ortamlarda öğrenip uygulayabiliyorlar. Çeşitli sözcük işlem yazılımlarını kullanarak bilgisayarda raporlar yazıyorlar, bu raporları masaüstü yayıncılık yöntemleri ile yayınlıyorlar. Bazen, raporlarını video kamera, VCR, videodisk, canlandırma araçları, tarayıcılar, ses kayıt araçları kullanarak görsel formatta hazırlıyorlar ve sunuyorlar.

Başarılı Sonuçlar ve engeller

Öğrenme ortamlarında uygulamaya konan bu değişiklikler çocukları gerçekten olumlu yönde etkiliyor mu?

Projede yer aldıkları dört yıllık eğitimleri sonunda, geleneksel eğitimden geçen diğer 216 öğrenci ile karşılaştırıldıklarında bu öğrencilerin bütün notları ve başarı düzeyleri çok üstte.

Örneğin, ortalama devamsızlık %50 azalıyor ve proje kapsamındaki mezunların %90'ı üniversiteye devam ediyor. Dahası, proje mezunlarından 21'i 27 akademik ödül alıyor. Ayrıca tarih, calculus, yabancı dil ve kompozisyon ve kendini yazı ile ifade etmede üstün başarılar elde ediyorlar.

Fakat daha da önemlisi, bu öğrencilerin başarılarının mezuniyetten sonra da devam etmesi. Mezuniyetten dört yıl sonraki başarı düzeyini incelemeyi hedefleyen araştırma bulguları bu mezunların buldukları ortamlarda gösterdikleri organizasyon becerileri, işi yürütme ve tamamlama becerilerinde akranlarına göre çok daha başarılı olduklarını gösteriyor.

Geleneksel liselerden mezun olanlara göre bu öğrencilerin farkı tutarlı olarak araştırmacılık, bir arada çalışma, birlikte problem çözme, yaratıcılık ve teknik beceriler gibi konularda yoğunlaşıyor.

Temel dil ve bilgisayar okuryazarlığı becerilerinden başka toplum ayrıca lise mezunlarından bilgi kaynaklarını organize edebilmelerini, başkalarıyla uyum içerisinde çalışabilmelerini, gerekli bilgiyi arayıp bulma ve bilgiye etkili yöntemlerle ulaşma becerilerini, karmaşık sistemleri anlama ve çeşitli teknolojileri kullanma becerilerini öğrenmiş olmalarını bekliyor.

Sözü edilen bütün bu başarılı sonuçlarla birlikte hatırdan tutulması gereken en önemli nokta bu sonuçlara ulaşabilmenin, eğer eğitim sisteminde üst düzeyde kapsamlı destekler sağlanamamışsa çok zor olacağı ya da mümkün olamayacağı. Çünkü bu tip iddialı proje ve programlar ancak eğitimde gerçek anlamda liderlik görevini yüklenmiş üst düzey yöneticilerin destek kaynak ve rasyonel bilgilere dayanarak aldıkları ve uygulayabildikleri kararlarla amaçlarına ulaşabiliyor.

Örneğin "Geleceğin Sınıfları" projesinde öğretmenler gerektiğinde sınıf ve ders programlarını değiştirmek, daha esnek hale getirmek istediklerinde bunu ancak kendilerini anlayıp destekleyen okul müdürlerinin yardımlarıyla gerçekleştirebildiler. Bu örnekteki ilke sınav yerine proje ile değerlendirme, ya da disiplinlerarası çalışma uygulamaları için de geçerli. Özellikle öğretmenlere örneğin planlama ve yeni rollerine kendilerini hazırlama gereksinimleri için sağlanacak zaman konusundaki esneklikler de ancak böyle bir sistemik yaklaşım içinde ve bakış açısıyla gerçekleşebilir.

Metre ile ışık hızı ölçülmez

Yönetimin sistemik destek gereksiniminden başka, projenin başarıyla sonuçlanmasına çoğunlukla engel oluşturabilecek başka bir alan da öğrenci ve öğretmenlerin değerlendirilmesi.

Öğretmenlerin en zorlandıkları konu öğrenciler kazandıkları bu yeni becerileri yaratıcı problem çözme ortamlarında sergilerken, bu davranışları kendisine hedef olarak tanımlamış test sınav not ekseninde dolaşan ölçme değerlendirme sistemine göre bu davranışların 'deftere geçirebilecek not' olarak sayısal bir takım göstergelere nasıl çevrilebileceği. Hatta bazı örneklerde öğretmenlerin ziyarete gelen müfettişlere hoş görünmek için yeni öğretim yöntemlerinin doğal akışını bozup eski sisteme göre sınıf önünde ders anlatma moduna girdiği bile gözlenmiş.

Sonuç olarak bu başarıların gerçekçi olarak eğitim sistemine yerleşmesi ve sürmesi için ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin başta yeni hedefler ve bu hedeflere varmak için kullanılan yöntemleri yansıtacak şekilde yeniden düzenlenmesi gerekiyor.

Çıkarılan Dersler

1980'lerin miyop bakış açısına göre teknolojinin öğrenme üzerine etkisi sadece öğrenmeyi bireyselleştirme, yazı ile kendini ifade edebilme ve uygulama ve pratiği kolaylaştırma işlevlerinde düşünülüyordu. Teknolojinin motivasyonu arttırdığı bilinmekteydi ve teknolojinin öğrencilere sağladığı kendi süreleri içerisinde öğrenme olanağından başka geleneksel sınıflara hiç bir şey değiştirmeden girebileceği ve entegrasyonunun kolayca yapılabileceği düşünülüyordu.

Kısacası, bu yeni öğretim aracıyla sadece aynı miktarda aynı bilginin daha kısa zamanda 'aynen aktarılabilmesi' düşünülmekteydi.

Ancak beklenen bu sonuçlara kolayca ulaşılabildiği gibi ortaya çok daha önemli ve eğitim sistemlerini kökünden sarsabilecek çok yeni sonuçlar da çıktı.

Bu sonuçlardan en önemlisi sınıfa giren teknolojinin bütün öğrenme kültürünü değiştirecek güçte olması. Öğretmenlerin öğretim felsefelerinden uygulamalarına herşey bir evrim geçiriyor ve bunun sonuçları öğrenci başarılarında direkt olarak görülüyor. Öğrenci başarılarının en fazla arttığı uygulamalar öğretmenlerin doğrudan öğretim stratejileriyle bir arada araştırmaya dayalı bilgiyi üretme stratejilerini dengeli bir şekilde kullanmaya başladıkları ortamlarda gözleniyor. Bu örnek sınıflarda öğrenciler arasındaki anlamlı etkileşim, öğrencilerin ayrıca kaynak uzmanlar olarak görülmesi ve açık uçlu karmaşık problemlerle güdülenmeleri önemli faktörler. Öğrencileri değerlendirirken öğretmenler kavramların kalıcı bir şekilde anlaşılması, ilişkilerin gözlenip sentezlere ulaşılmasının ve öğrenilen şeylerin yeni alanlara transferinin göstergelerini arıyorlar. Ve tabii ki öğrenciler çok çeşitli teknolojik araçları bilgiyi araştırma, bulma, anlama, derleme ve yaratma için kullanıyorlar.

Bütün bu deneyimin ve birikimin kendisi de küresel, sayısal ve bilgiye dayalı toplumda verimli bireyler olarak yaşayabilmeleri için anlamlı bir ön hazırlık oluyor.

Özet olarak, "Geleceğin Sınıfları" projesinde öğretmenlerin başarısının altı, yeniden tanımlanan roller, yeni öğretim yöntemleri, yeni öğrenme stratejileri, değerlendirmeye yüksek düzeyde bilişsel becerileri içeren yeni bir bakış açısı, sistemik değişikliklere yatkınlık ve olumlu yaklaşım ve teknolojinin yeni kullanımlarıyla çiziliyor. Ayrıca teknolojinin sınıflardaki katalitik etkisi de unutulmamalı.

Görülüyor ki, öğretmen ve öğrencilerin teknolojiyi kullanarak elde ettikleri başarılar, geleneksel eğitim sistemlerini rahatsız eder düzeye gelmiştir. Bu yüzden, eğer eğitim sistemleri ve sınıfların 21nci yüzyıla herhangi bir etkileri olacaksa, o zaman teknolojiyi öğretmenler, öğrenciler ve anne babalar için başarıyı simgeleyen bir sembol olarak görmek ve kullanmak gerekir.

TÜRKIYEDEKİ EĞİTİM SİSTEMİNİN SORUNLARINI BİR AY İÇERİSİNDE TAMAMEN ÇÖZMENİN FORMÜLÜNÜ AÇIKLIYORUZ!

Mümin Sekman

Aklın kelimelerle düşünürken ,değerlendirme yaparken kullandığı en yaygın yol karşılaştırma yapmaktır. Karşılaştırma yaparken de benzerliklere ve farklılıklara göre karar verir. Bundan dolayıdır ki bir kavramın veya davranışın anlamı o kavram veya davranışın zıttı olan kavramlar ve davranışların bilinmesiyle daha iyi kavranır. Yaygın bir ifadeyle söyleyecek olursak; iyinin anlaşılabilmesi için kötüye, gerçeğin anlaşılabilmesi için yalana, aydınlığın kavranabilmesi için karanlığa ihtiyaç vardır. Eğer bu zıtlıklar, farklılıklar olmasaydı insanların soracağı “neye göre iyi “, “neye göre aydınlık “, “kime göre güzel” gibi soruların cevabı bulunamazdı. Ayrıca aklın izafiliği de olmazdı o zaman. Tüm bu anlattıklarımızın yukarıda sorduğumuz sorunun cevabı ile ilgisini merak etmiyor musunuz? İşte size “bir şeyin önemini kavramak için onu zıddıyla değerlendirmek “ ile “milli eğitim sorunları “arasındaki ilişki.

Milli Eğitimin Sorunlarını Çözmenin Yolu :

Bütün Okullar Kapatılsın !

Birçok insanın gündelik hayat yaşadığı, her on kişiden birinin ruhsal çöküntü (depresyon) içerisinde olduğu bir ülkede bir değerın önemi ve işlevi ancak kaybedilince veya kaybedilme tehlikesine maruz kalınca anlaşılabilir. Ülkemiz insanına eğitimin önemini kavratmanın yolu da cehaletin ne olduğunu göstermekten geçiyor.

Bunu yapmanın en pratik yolu da ülkemizdeki tüm okulları bir ay süreyle kapatmaktır. Elbette insanlar bir ay okula gitmemekle hemen cahil olmayacaklardır. Ancak bu süre içerisinde eğitimin önemini sorgulayacakları kesindir. Kanımızca Türkiye’deki öğrenme ve öğretme sorunlarının temelinde bu kavramların öneminin yeterince anlaşılammış olması yatmaktadır. Okulların kapatılması da öğretme ve öğrenme kavramını herkesin kişisel gündemine taşıyacaktır. Eğitimin ve öğrenmenin önemini düşündürecek bir protesto biçimi de tüm Türkiye’nin ışıklarının, bir saat süreyle aynı anda kapatılması olabilir. Bir saatlik karanlık, kafalarda bir ömür süren aydınlıklar yaratabilir. Yukarıdaki önerimizi yarı şaka-yarı ciddi olarak yaparken böyle bir protestonun insanların klasik/duyarsız davranış paternini kıracağını düşünüyoruz. Nitekim sürekli aydınlık için bir dakikalık karanlık eylemi birçok insanın değerlerini koruma duyarlılığını artırmıştır. Benzer şekilde ABD’de kütüphanecilerin aynı anda tüm TV’lerde 10 sn süren bir karanlık sahnesi yaratarak öğrenmenin ve bilginin önemini başarıyla anlattıkları görülmüştür.

Gerçekçi Çözüm : Bir Sistem Bir Liderden Daha Kalıcıdır.

Geleneksel soru çözme politikamız olan “ülkenin meseleleri olabilir. Bir aslan çıkar gerekeni yapar’anlayışı, sisteme değil,kahramana önem vermektir. Oysa Halide Edip Adıvar’ın vurguladığı gibi “Osmanlı systemsizlikten batmıştır.” Ülkemizin eğitim sitesindeki sorunları da milli eğitim teşkilatının alt yapısına uygun sistemler çözebilecektir, kahramanlar değil. Milli Eğitim politikasında yapılacak değişim ve iyileştirmelerde göz önüne alınması gerektiğini düşündüğümüz bazı ilkeler şunlardır.

Daha Kaliteli Bir Eğitim Sistemi İçin Önerdiğimiz Bazı İlkeler

1-Milli Eğitim Bakanlığı ve eğitim politikasına yön verenler daha çok "ne öğretilim" sorusuyla düşünmektedirler,oysa "nasıl öğretilim?" sorusu daha önemlidir. En önemli soru ise " öğrencilerin öğrenmeyi sevmeleri nasıl sağlanabilir?, öğrenmeyi öğrencilere nasıl öğretmeliyiz?" sorusudur.

2-Çağımız artık öğretme değil öğrenme çağıdır. Milli Eğitim Bakanlığı, öğrencilerin düşüncelerden önce düşünmeyi, bilgilerden önce bilgiyi öğrenmesini sağlamalıdır. Öğrencilerin öğrenmeyi öğrenme ve bilgiyi kullanma tekniklerine sahip olmasını sağlamalıdır.

3-Doğru bir ölçme değerlendirme sistemi uygulanmalıdır. Prof.Dr. Acar Baltaş'ın deyişiyle öğrencilerin "yanlışlarını(hatalarını) değil "doğrularını (başarılarını) yakalayan bir değerlendirme anlayışı kabul edilmelidir.

4 -Eğitim sistemimizde başarılı öğrencilerin genellikle soyut (formüller) öğrenme tipine sahip olduğu bilinmektedir. Oysa farklı öğrenme tipine sahip öğrenciler başarısız olmaktadır. Öğretmenler bilgiyi farklı öğrenme tipine göre verebilecek şekilde eğitilmelidir.

5-Çağdaş iletişimde yönlendirmenin ilk adımı uyum sağlamaktır. Milli Eğitim uzman ve yetkilileri "nasıl bir insan yetiştirmek istiyoruz?" sorusunun cevabını araştırırken öğrencilerin de fikrini almalıdır.

6-Eğitim konusunda en önemli gerçeklerden birisi de bir eğitim sürecinde eğitim kalitesinin içerikten çok ilişkiye bağlı olduğudur. Bilginin verilmiş biçimi de verilen bilgi kadar önemlidir. Öğretmenlerin hitabet, başarılı insan ilişkileri ve temel iletişim teknikleri konusunda düzenli seminere katılmaları gerekir.

7-Öğrencilere bilginin taşıyıcı değil kullanıcısı olma alışkanlığı kazandırılmalıdır. Bilgiyi yorumlayarak fikir üretme, yaratıcılık, alışkanlıkları oluşturulmalıdır. Öğrenciler bilgi hakkında bilgi sahibi yapılmalıdır. Öğrencilerin bilginin üretimi, bilginin işlenmesi, bilgiye ulaşma biçimleri, bilginin güce dönüştürülmesi vb. konuların kavramsal ve davranışsal düzeyde algılanması sağlanmalıdır.

8-Eğitimde pragmatik anlayışa daha fazla önem verilmelidir. Öğrencilere hızlı okuma, hafıza eğitimi, beyin kullanma klavuzu, iletişim becerileri, diksiyon, problem çözme teknikleri, düşünme ve karar verme teknikleri gibi gündelik hayat becerileri (Tınaz Titiz'in deyişiyle özyaşam becerileri) kazandıracak şekilde Eğitim programları uygulanmalıdır. Öğrencilerde kavramsal ve davranışsal düzeyde kişisel gelişim algılanması oluşturulmalıdır.

9-En geniş kadroya sahip bakanlık olan Milli Eğitim Bakanlığı'nın sağlıklı bir değişimi gerçekleştirebilmesinin uzun zaman aldığı ve hayli güç olduğu kredili sistem örneğinde açıkça görülmüştür. Buna karşın özel sektörün okulları daha küçük yapıda olduğu için kolayca değişim yapılabilir. Bundan dolayı Milli Eğitim Bakanlığı özel okul açılmasını teşvik etmelidir.

ANKET SONUÇLARI

1.Soru: Ortalama olarak günde kaç saat kitap okuyorsunuz?

Cevapların dağılımı: 1-2 saat okuyorum= 50 kişi / %25

3-4 saat okuyorum=125 kişi / %62,5

4-5 saat okuyorum= 25 kişi / %12,5

Cevapların yorumu: Yukarıda açıklanan süreler içerisinde öğrenciler ders çalıştıklarını, çalışanlar ise gazete veya mesleki yayınlar okuduklarını beyan ediyorlar.

2.Soru: *Kendinizi geliştirmek için neler okuyorsunuz?*

Cevapların dağılımı: Gazete okuyorum=175 kişi / %87,5

Fikir kitapları okuyorum=100 kişi / %50

Kişisel gelişim/Psikoloji kitapları=80 kişi / %40

Roman-Hikaye okuyorum=45 / %25

Cevapların yorumu: Cevaplardaki ağırlıklı yüzdeye göre Türk toplumu kendini geliştirme aracı olarak gazeteyi görüyor. Bu doğru bir tercih sayılabilir. Çünkü ABD Pedagoglar Birliği yaptığı bir çalışmada 5 yıl süre ile kesintisiz bir şekilde bir referans gazetesi okuyan bir kişi bu süre sonunda üniversite mezununa denk bir genel kültür seviyesine sahip olduğunu tespit etmiştir.

3.Soru:A)Okurken çabuk sıkılırmısınız?

B)Sıkılınca ne yaparsınız?

Cevapların dağılımı:A)Evet =80 kişi / %40

Hayır =40 kişi / %20

Konusuna bağlı =80 kişi / %40

B)Kitap okumayı bırakırım =70 kişi / %35

Kitabı okumaya ara verir tekrar başlarım =60 kişi /%30

Israrla okumaya devam ederim =30 kişi / % 15

Diğer cevaplar:TV seyredirim, sigara içerim, birşeyler yerim,

metindeki geçen kişilerle ilgili hayaller kurarım, daha hafif kitaplar

okurum, son sayfaya atlarım, yüzeysel okur hemen bitiririm.

Cevapların yorumu: Rakamlar insanlarımızın büyük çoğunluğunun okurken sıkıldığını göstermektedir. Bize göre okurken sıkılmak bir istek - motivasyon problemi değil okumayı-öğrenmeyi öğrenmemiş olmanın yarattığı problemdir. Nitekim seminerlerimizde en sık karşılaştığımız sorulardan biri de şudur: Kitap okumanın önemini biliyorum. Okumayı çok seviyorum ve daha çok sevmek istiyorum. Ancak yine de okurken çok sıkılıyorum; Bu durumda ne yapmam gerek?"

Kentli İnsanın Okuma Profili

Araştırma Konusu: Kentte yaşayan Türk insanı neyi, ne kadar, nasıl okuyor? Öğrenirken karşılaştığı temel güçlükler nelerdir? En yaygın öğrenme problemleri nelerdir?

Araştırmanın Amacı ve Yöntemi: Temel amacımız toplumumuzun okuma ve öğrenmeye ilişkin problemlerini ortaya çıkarmak ve bunlara yönelik çözüm örnekleri geliştirmektir. Bu çerçevede okuma alışkanlıkları,okumaya yönelik inançlar, okuma yöntemleri, öğrenmeyle ilgili karşılaşılan temel güçlükler incelenmiştir. Araştırma sonuçları "verimli

öğrenme ve hızlı okuma” seminerlerine katılan 200 kişiye uygulanmak suretiyle elde edilmiştir. Anket uygulanan kişilerden 1/4 Anadolu’da yaşamakta diğer kısmı ise İstanbul’da ikamet etmektedir. Araştırma amatör bir çabanın sonucudur, herhangi bir akademik iddiası yoktur.

Araştırmanın Sonuç ve Özeti: Türk okuyucusu ortalama olarak günde 3 saat kitap başında vakit geçirdiğini söyleyen, kendini geliştirmenin yolu olarak gazete okumayı benimsemiş, konuya bağlı olmakla beraber genellikle çabuk sıkılan ve sıkıldığında ya tamamen okumayı bırakan ya da bir süre ara vererek tekrar okumaya başlayan bir yapıya sahip. Sesli ve kalabalık ortamlarda her 4 kişiden 3’ünün dikkati dağılıyor. Büyük bir çoğunluk dikkatini toplayamıyor, ya da sürdürüyor. Kitap okuyan her 4 kişiden ancak bir kişi “okuduğumu hiç sorun yaşamadan anlıyorum” diyor. Büyük bir çoğunluk kelime hazinesini geliştirmesi gerektiği bilincinde. “Okuduklarımı hatırlamakta güçlük çekiyorum” diyenlerin oranı ise % 60.

EZBERSİZ EĞİTİM

M.Tınaz Titiz

BEYAZ NOKTA,, VAKFI Başkanı

A. SORUNLARA GELENEKSEL YAKLAŞIM BİÇİMİMİZİ TERKETMELİYİZ!

Hem tanu hem çözüm yetersizliği!

Eğer çoğu sorunlarımız çözülemiyorsa, bunun çeşitli nedenleri olabilir. Ama bunlardan birisinin, sorunlara yaklaşım biçimimizdeki yetersizlik olduğu da bilinmelidir. Bu yetersizlik, sorunların hem tanılama (teşhis) hem de giderilme aşamaları için geçerlidir.

Tanılama evresindeki en önemli yetmezlik, problemin ortaya çıkış neden(ler)i yani kaynakları ile, sorunun yarattığı sıkıntı(lar)ı (görüntüler) birbirine karıştırmaktır.

Sorunun giderilmesi evresindeki yetersizlik ise, bir önceki yetersizlikle doğrudan bağlantılıdır. Sorun, sıkıntı yaratan durum olarak algılandığına göre çözüm de sıkıntılarının giderilmesidir. Sorun, semptom(görüntü) olarak algılandığına göre, görüntünün ortadan kaldırılmasının amaç olarak ele alınmasını doğal karşılamak gerekir.

Ancak, bunun daima tatminkar sonuç vermeyen bir yaklaşım olduğu, geniş alanda sıkıntılar yaratan sorunlar halinde semptomların ortadan kaldırılmasının bile imkansız olduğu kolayca görülebilir. Sorundan etkilenenler bu tatsızlık dolayısıyla sorunun çözümünü konusunda arayışlara girmekte, ve böylece ortaya çeşitli yaklaşımlar atılmaktadır.

Bir sorunun "görüntü" mü yoksa "kaynak" mı olduğu konusunda en pratik ölçüt, giderildikten sonra, yol açtığı çeşitli sıkıntıların tekrarlayıp tekrarlamadığıdır. Kaynak Sorunlar giderildikten sonra, yol açtığı sıkıntılar tekrar ortaya çıkmazlar. Görüntü Sorunlar -ki aslında sıkıntılardır- ise tekrarlar ve de daha ağır olarak tekrarlarlar.

Sanal çözüm: "tersleme"!

İşte bu "sorun giderme" yaklaşımlarının başlıcası, sorunun yarattığı sıkıntıların "terslenmesi" (negation) dir. Örneğin eğitim alanındaki, "üniversite girişindeki yığılmalar", "eğitimin işe yarar beceriler kazandıramaması" ya da "okullaşma oranının düşüklüğü" gibi sıkıntılara karşı, "üniversite girişindeki yığılmalar giderilmelidir", "eğitim, işe yarar beceriler kazandırmalıdır" ya da "okullaşma oranı yükseltilmelidir" gibisinden çözümler(!), sık önerilen çözümlerdir.

Bu yaklaşımın doğrudan sonuçlarından birisi, toplumun, sorunların çözülebileceği, daha iyi bir gelecek tasarlanıp bu yoldaki engellerin (sorunlar) kaldırılabilmesine ilişkin inançlarının giderek zayıflamasıdır. Sorunlar çözülemeyeceğine göre, "sorunlarla birlikte yaşama", "kurtarıcılar arama", "yasa ve/ya ahlak dışı yollardan sorunların çevresinden dolaşma" gibi motiflerden oluşan yeni bir yaşam biçimi ortaya çıkmaktadır.

İşte, çoğu sorunumuzun çözülemeyişinin altında yatan gerçek, sorunun gerçek kaynaklarına eğilmeyi imkansız kılan bu "yanlış yere bakış" olgusudur.Yıllardır eğitimin sorunları olarak konuşulan "görüntüler", kaynak sorunlar nelerdir? sorusunun sorulabilmesini engellemiştir.

"Eğitimin sorunları" ile "eğitim sektöründe çalışanların sorunları" arasında kuşkusuz bazı ilişkiler vardır. Ama, bunların arasındaki derin fark artık farkedilebilmeli, "eğitim sorunları"nın kaynaklarına yönelik "soyut" bakışlar üretebilmeliydi. Eğitim felsefecilerimizin yetersizliği -eğer varsa- bir kere daha acı biçimde görülmektedir.

Bu yaklaşımı değiştirebilmeliyiz!

Sorunların görüntüleri ile kaynaklarını kolayca ayırdedebilmek için, bir “moda” kadar hızlı yayılabilen bir akıma gerek vardır. Herkes, her konuda “bu sorunun kaynakları nelerdir?” sorusunu sorabilmeli, hayaletlerle -diğer dillerde görüntü sorunlara phantom-problem denilmektedir- uğraşmayı bir yana bırakıp, hangi düzeydeki kaynak sorunları nasıl giderebileceğine, hatta istediği bir geleceği tasarımılamak yolundaki sorunları nasıl çözeceğini tartışmaya başlamalıdır.

B. NE HEDEFLENDİ, NE OLDU?

Bugün yürürlükte bulunan ve kısmen bilinçli tasarıma, büyük ölçüde de zaman içinde kendiliğinden oluşuma dayanan “eğitim sistemi”nin acaba hedefleri nelerdi? Şimdi nelerdir? Bunlara ne ölçüde erişilmiştir? Erişilmişse nasıl, erişilmemişse neden?

Üç “tasarım amacı”: Cumhuriyet, eğitim birliği ve özgür birey!

Parçalanmış bir imparatorluğun enkazı üzerinde, bin türlü yokluk ve uzlaşmazlık ortamında kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin eğitim alanındaki bir numaralı hedefi kuşkusuz “her türlü koşul altında cumhuriyeti korumaya muktedir ve de kararlı bireyler yetiştirmek” olmuştur. “Cumhuriyet, yüksek seciyeli (karakterli) muhafızlar ister” sözü, bizzat M.Kemal Atatürk'ün, bu yoldaki açık direktifini göstermektedir. O günün yerel ve genel koşulları ile yerleşik değer ölçüleri karşısında, bu anlaşılabilir bir amaçtır.

Cumhuriyetle birlikte tasarımılanan eğitim sisteminin ikinci amacı, dini ve akademik eğitim yapan kurumların, eğitim birliği ilkesi uyarınca birleştirilmesiydi.

Üçüncü tasarım amacını ise, “ilmi hür, irfani hür, vicdani hür” deyimini özetlemektedir. Bilimi, anlayışı ve vicdani özgür bireyler, bugün de eğitim sisteminin vazgeçilmez tasarım ilkesi olmalıdır.

Her şey olduğu gibi bu amaçlar da tartışılabilir artı ve eksileri içermektedir. Ama her ne olursa olsun, bu üç amacı birleştiren hedef ister istemez, “belirli bir tipte insan yetiştirmek üzere eğitim” biçiminde olmak zorunluğundadır.

Amaçlar gerçekleşmedi ama amaçlanmayanlar oluştu!

Bugün bu hedefe giden yoldaki amaçlara erişilemediğini kanıtlamak üzere fazlaca araştırma yapmaya gerek yoktur. Ayrıca da, başlangıçtaki tasarım hedefi içinde bulunmamakla ve de hiç bir şekilde arzu edilmemekle birlikte, eğitim sistemi bir başka tür kişiliklerin oluşmasına yol açmıştır: Bu, kendisine öğretilenler konusunda kuşkusuz bulunmayan, bilgilerinin dayanağı yalnızca onları öğretilene duydukları güvenden ibaret olan bir kişiliktir. Bu tür kişilikleri, güven yaratmak şartıyla herhangi bir “doğru”ya, “iyi”ye ya da “güzel”e yönlendirmek kolayca mümkün olabilmektedir.

Eğitim sisteminin başlangıçtaki tasarım amaçları içinde bulunmamakla birlikte yine bir “yan ürün” olarak ortaya çıkan ikinci bir kişilik özelliği de, ihtiyacı olan bilgi, beceri, tutum ve davranışları öğrenmeye olan eğilimin donması, ancak başkalarının kendisi için uygun gördüklerinin kendisine öğretilmesini beklemesidir.

Yalnız toplumumuzda değil, ama tüm Dünya’da derin olumsuzlukları görülmekte bulunan bir düşünme biçimi, olayları yalnızca siyah ve beyazlar yoluyla açıklamaya çalışmaktır. Bu düşünme biçiminde yalnızca evet ve hayırlara yer var, “gri tonlar” a yani, “belki”, “olabilir” gibi kavramlara yer yoktur.

Bu düşünme biçimi eğitim sistemimize, ve eğitsel sonuçların ölçme ve değerlendirmesinde neredeyse testten başka metot kullanmayan bugünkü eğitim sistemimize son derece uygundur.

Onlarca ara çözümü, yorucu uzlaşma çabalarını bir anda gereksiz kılan ve böylece toplum yönetimini kolaylaştıran bu tek boyutlu düşünme biçimi sonuçta, "benden yana" ve "bana karşı" lardan ibaret kutuplaşmış toplum kesimleri yaratmıştır.

"Laikler ve laik olmayanlar", "çalışanlar ve çalıştıranlar", "aleviler ve sünniler", "Türk'ler ve Türk olmayanlar", "biz ve Dünya" kutupları böylece ortaya çıkmıştır. Bu düşünme biçiminde, bu karşıtlıkları çatıştırmadan yaşatmanın imkanı da yoktur. İşte, sistemin baştan amaçlanmayan bir olumsuz ürünü de bu "kutuplaştırma" olgusudur.

Kutuplaşma olgusu yalnızca, toplumsal uzlaşma denilen sihirli reçeteyi bozmamış, bir "insan topluluğu" nu bir "sosyal organizma" ya dönüştürebilecek az sayıdaki öğeden başlıcası olan "iyi ahlak"ı ve onun araçlarından birisi olan din kurumunu işlevlerini yapamaz duruma getirmiştir.

Kendisine öğretilenleri kuşku süzgecinden sürekli süzerek mevcut bilgileriyle ilişkilendirmeyi okul içinde öğrenemeyen, kuşkulanmayı ayıp sayan ve sadece kendisine belletilenleri hatırlaması istenilen çocuk ve gençlerimiz, fiziğin, coğrafyanın ve bu arada dinin öğretilerini ezberlemiş, ama onları yaşamında kullanabileceği somutluğa dönüştürememiştir(Bkz.EK-1).

A.W.Northead'in sözü, bu açıdan çok anlamlıdır: "eğitim, edinilen bilgilerin hayata uygulanması sanatının kazanılmasıdır"..

Günümüzde, toplum dokumuzu oluşturan tüm ögeler, kendi doğruları yolunda kıyasıya çatışıyorsa bunun bir numaralı nedeni, kendi doğrularını belletmeye ve onun karşıtlarını reddetmeye dayalı eğitim sistemimizdir. Böylesine bir çatışma ortamında ege-men olabilecek güçler, her kesimin "uzlaşmaz", "buyurgan", "tek doğrulu" fanatikleridir. Neyi savunurlarsa savunsunlar ve nasıl savunurlarsa savunsunlar!

İşin daha da acı yanı, bu tür bir uzlaşmazlık eğilimi, toplum çıkarlarına yönelik gerçek tehditlerin gözden kaçırılmasına, hatta -hiç amaçlanmamış olsa da- bu tehditlere yardımcı olunmasına yol açmıştır.

Toplumun sessiz büyük çoğunluğu ise şaşkın, ama bir uzlaşma arayışı içindedir. "İnanç" ile "aklın", "bireycilik" ile "toplumculuğun" "çalışan" ile "çalıştıranın", kısacası birbiriyile boş yere çatışan kesimlerin uzlaşabildiği bir "yeni düşünme biçimi"nin arayışı!

Amaçlanmayanların oluşması sebepsiz değildir

Amaçlanmamakla birlikte eğitim sisteminin yapısından dolayı üreyen olumsuz kişilik özellikleri bunlardan ibaret değildir. İnsanın doğuştan sahip olduğu öğrenme enerjisini, onun kendi ihtiyaçları yönünde kullanarak "öğrenmesini" engelleyip, ona kendi doğrularını "öğretmeye" çalışan bir yöntem, çeşitli yanlışların üremesi için uygun bir ortam yaratmıştır. Yukarıdaki üç yanlış kişilik ve ondan üreyen toplumsal özellikler, bu "uygun ortam"ın ürünlerinden yalnızca birkaçıdır.

C.EĞİTİM SORUNUNUN YENİDEN TANIMLANMASI

"Sorun'un Yeniden Tanımlanması" : Sorun çözmeye bir hazırlık adımı!

Hemen her tür sürecin ilk adımı, -kısa ya da uzun- mutlaka bir çeşit "hazırlama"dır. Sorun çözme sürecinin de ilk adımı, sorunun çözülmeye uygun hale getirilmesi, yani "hazırlanması"dır. Bu aşamada sorun, "belirli", "tekil" ve "açık" hale getirilmelidir.

Eğitim sorunu (ES) olarak adlandırılan -ki aslında birer sorun değil "sıkıntı"dırlar- sorunlar bu halleriyle ne belirli, ne tekil ve ne de açık'tırlar.

Çeşitli kesimlerce ES kapsamında şikayete neden olan sorunlar, gruplar haliyle şunlardır:

1. Müfredata ilişkin şikayetler:

1.1-Müfredat, gereksiz ve kısmen de çağdışı bilgilerle şişirilmiştir,

1.2-Müfredat, devletin kendi doğrularını empoze edecek biçimde tasarlanmıştır,

1.3-Müfredat, yaşam becerilerine sahip insan değil, belirli bilgileri hem ezberlemiş hem de bellemiş insan yetiştirmeye yöneliktir,

1.4-Müfredat, hükümetlerin ideolojik ve/ya siyasal tercihlerine göre sıkça değişmektedir..

2.Öğretmenliğe ilişkin şikayetler:

2.1-Öğretmenlik mesleğini ancak düşük puan alan öğrenciler tercih etmekte, bu da öğretmen kalitesini düşürmektedir,

2.2-Maaşları düşüktür,

2.3-Kendi istekleri dışında tayin edilebilmektedirler,

2.4-Belirli yörelerde can güvenlikleri yoktur,

2.5-Müfredatı işlemede müfettişlerin çizdiği kalıpların dışına çıkamamaktadırlar,

3.Fiziki alt-yapı açısından şikayetler:

3.1-Alt-yapı genelde yetersiz, yer yer yok denecek durumdadır,

3.2-Bilgisayar vb teknolojiler yeterince yaygın değildir.

4.Kaynak yetersizliğine ilişkin şikayetler:

4.1-Eğitime devletçe ayrılan kaynaklar yetersizdir,

4.2-Ayrılan kaynaklar verimli kullanılmamaktadır.

5.Dershanelere ilişkin şikayetler:Dershaneler okul sisteminin boşluğu nedeniyle ortaya çıkmış, öğrenme yerine tekrara dayalı ezber kurumlarıdır. Sistemi giderek dersane bağımlılığına sokmuşlardır.

6.Sınavlara ilişkin şikayetler:

Kurumlar arasındaki geçiş sınavları ve özellikle üniversite giriş sınavları, sistemi bozmakta, öğrenme yerine ezberlemeyi özendirmektedir.

7.Eğitim birliği (tevhid-i tedrisat) açısından şikayetler:

7.1-İmam-hatip okulları, amacı dışına çıkmıştır (aksi de savunulmakta, sayılarının azlığından yakınılmaktadır),

7.2-Din dersi zorunludur (aksi de savunulmakta, diğer okullardaki dini eğitimin zayıflığından da yakınılmaktadır),

8.Sonuçlara ilişkin şikayetler:

8.1-Okullaşma oranları düşüktür,

8.2-Toplumun ortalama eğitilmişlik düzeyi düşüktür.

8.3-Bir okulu bitiren, işe yarar bir beceri kazanmamaktadır.

Bütün bunlar, ES çerçevesinde kastedilen sorunların küçük bir bölümüdür.

ES'nun çeşitli yanları olarak dile getirilen bu sorunlar "belirli" değildir. Örneğin, yaygınlıkla dile getirilen "müfredat şişikliği"nin, hangi ölçütlere göre "şişik" olduğu, ya da alt-yapı yetersizliğinin çerçevesi pek "belirli" değildir.

Bu sorunlar aynı zamanda "tekil" de değildirler. Çoğu birbirinin ya nedeni ya da sonuçlarıdır.

Örneğin, "kaynak yetmezliği" sorunu, "kaynakların verimsiz kullanımı" ve "öğretmen nitelik düzeyi" sorunlarıyla yakın ilişkilidir.

Sorun Kimyası denilebilecek yaklaşıma göre sıkıntılar da birer sorundur, ama Kaynak Sorun olarak ele alınıp "bir daha ortaya çıkmayacak biçimde" giderilebilecek sorunlar değildirler.

Buradan çıkarılabilecek ilginç ve o derecede üzücü sonuç, çözümü uğruna emek ve para harcadığımız ve sorun olarak adlandırılmalı olan "sıkıntı"ların, gerçekte çözülmesi gereken ES olmadığıdır. Bunlar ES'nın gölgeleri ya da sıkıntıları'dırlar. Bu "sıkıntı"larla uğraştıkça, bunlara yol açan sorunlar daha da kök salmakta, aralarında yeni sorun bileşikleri yapmaktadırlar. Böylece, eğitimin Kaynak Sorunlarını tanımlayarak işe başlama noktasına geri dönmüş bulunuyoruz.

Eğitim Niçin Yapılır?

Sorulması gerekmeyecek kadar yanıtı açık sanılabilecek sorulardan birisi de budur ve "eğitimin Kaynak Sorunları nelerdir?" sorusuna doğru yanıt verilebilmesi için önce cevaplanması gereken soru budur. Burada, şu seçenekler arasında bir seçim yapılmak zorunluğudur:

(a)Eğitim, iyi vatandaş yetiştirmek üzere yapılır,

(b)Eğitim, kişinin yaşamı boyunca karşılaşılabileceği sorunları çözebilmesi için gereksineceği çözümleri öğretmek için yapılır,

(c)Eğitim, şu 3 amaca dayalı bir süreç olarak anlaşılır:

- (1)Öğrencinin, mevcut ve gelecekteki ihtiyaçlarının farkına varmasına yardımcı olmak,
- (2)Kendi fiziksel ve zihinsel yeteneklerini ve sınırlarını keşfetmesine ve bunları kendi öğrenme profiline uygun olarak kullanmasına yardımcı olmak,

(3)İhtiyaçlarının gerektirdiği bilgi-beceri-tutum-davranışların, öğrenme profiline uygun olarak kendisince kazanılmasına yardımcı olmak.

Bu üç amacın da, "bilgi öğrenmeye" değil, "öğrenmeyi öğrenmeye" dayalı olduğuna dikkat edilmelidir. Bellenen bilgi miktarını ölçen türdeki sınavlara hazırlanmak ise, bir "alışkanlık kazandırma" süreci olup ayrı düşünülmelidir. Ancak, bu ayrı süreçteki başarı dahi, yukarıdaki biçimde tanımlanan eğitime ne denli uyulduğuna bağlı olarak yükselecektir.

Bugüne kadar uygulayageldiğimiz eğitim sisteminin felsefesi, yukarıda (a) ve (b) ile tanımlanan seçeneklerin (b) ağırlıklı bir bileşimi olmuştur. Bir hedef ve ona bağlı amaçlar tanımlanırken dikkatten kaçırılmaması gereken bir kural, "tekil olmayan biçimde koyulan amaçların yanlış araçlara yol açacağı, bunun da doğru amaç saptamak için gerekli

belirlilik ortamını bozacağı” biçiminde özetlenebilir.

Bu seçenekler içindeki iyi vatandaş yetiştirmek hedefi, (c) seçeneğinin doğal sonuçlarından birisi olacaktır. Bu nedenle yalnızca (c)nin seçilmesi, eğitim sistemimiz için yeterli bir hedef olacaktır. Bu seçenek aynı zamanda “nasıl bir insan istiyoruz?” sorusunun da yanıtını vermektedir.

Eğer eğitimin bu çağdaş amaçları benimseniyorsa, mevcut eğitim sistemimizin bir kısım Kaynak Sorunları da ortaya çıkmış olmaktadır. Mevcut sistem uyarınca;

(1)Öğrencinin gerek mevcut gerekse gelecekteki ihtiyaçları, eğitsel hedef ve bunların içeriklerini (müfredat) belirleyenlerce tahmin ve telkin edilmektedir. Bu, öğrencinin bir özgür kimliği olduğunun kabul edilmeyişi demektir.

Çocuğun doğası gereğince ortaya çıkması olası kimlik kanıtlama dürtülerinin bu tahmin ve telkine dayalı yaklaşımı bozmaması için tek yol, merak denilen doğal yeteneğin yok edilmesidir.

Tahmin ve telkin edilen bilgi-beceri-tutum-davranışlar, meraka dayalı bir kuşku tarafından sorgulanmaksızın öğrenci tarafından kabullenilmelidir. İşte “ezberleme” (yürektenlik*) bu yaklaşımın doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.

Tanım olarak yürektenlik, bir bilginin “değişmez tek doğru” olarak benimsenmesi, öyle olduğuna ilişkin kalben duyulan güvenin akıl yoluyla tahkik edilmeyiştir. Merak kökenli kuşku ile birleşik olmayan her bilgi «yürekten bilgi» olup, bir öğrenme yöntemi olan «akılda tutma (belleme)» değildir.

(2)Öğrenci, kendi yetenek ve sınırlarının farkına varamamakta, kendini acız, başkalarının yardımına daima muhtaç bir kişi olarak görmektedir. Ne yapacağını, neleri bilmesi gerektiğini daima başkaları söylemeli, güç durumlarda mutlaka başkalarınca “kurtarılmalı”dır.

(3)Öğrenci, daima başkalarınca öğretildiği için öğrenmeyi öğrenemez. Öğrenci (ve ileride erişkin) için her öğrenme gerektiren durum bir an önce kurtulması gereken tatsız bir durumdur. Öğrenme bir zevk değil bir eziyettir. Dolayısıyla değişim -ki yeni bilgi-beceri-tutum-davranışlar kazanmayı gerektirir- bir eziyettir. Her yeniliğe -acı vereceği için- karşı çıkılmalıdır.

(4)Öğrenci bütün bunların -bilinç altında dahi olsa- farkındadır ve bunları bir yolla telafi etmek zorundadır. Bunları telafi etmenin en kolay yolu, bir “sözel kimlik” geliştirmektir.

Bu kimliğin belirgin özelliği çok, hoş ve boş konuşması, sürekli tepkisel ama olağanüstü de beceriksiz oluşudur.

(5)Nadir kaynaklardan birisi olan okul bina ve donanımlarının halen %84, öğretmenlerin ise % 50 kadar kapasiteleri kullanılabilir durumdadır. Yılın en uygun iklimli aylarının tatil olarak geçirilmesi, eğitime bu denli ihtiyacı olan bir toplum için açıklanamayacak bir lükstür.

Bunlar, eğitimle doğrudan ilgili sorunlardır. Bir de toplum yaşamımızın tüm kesitlerini etkileyen Kaynak Sorunlarımızdan* eğitim alanına yansıyanlar bulunmaktadır. Şöyle ki;

(6)Sorun Çözme Kabiliyeti düşüklüğü: İnsan organizmasının bağımsızlık sisteminin gerek bireysel gerekse toplumsal organizmadaki karşılığı Sorun Çözme Kabiliyeti'dir. Toplumumuz bu bağlamda sorunlarını çözememektedir. Çözülemeyen sorunlar kendi aralarında yeni bileşikler yaparak sorun stokumuzu artırmaktadır (Bkz. EK-2).

Eğitim alanındaki sıkıntıların bu alanın sorunları olarak anlaşılması, Sorun Çözme Kabiliyetimizin ne denli sınırlı olduğunu göstermektedir.

(7)Doğru kural koyma ve uygulama becerisi yetmezliği: Kural koymanın ve konulan

kuralların uygulanmasının bir bilim dalı olabilecek kadar önemli olduğu gerçeği gözardı edildiği için konulan kurallar dejenere olmuş ve toplumun hemen hemen bütününde kurallara uymama bir alışkanlık haline gelmiştir.

Buna paralel olarak kural koyma, giderek daha az nitelikli fakat daha kalabalık alt kadrolara doğru yayılmış ve bir kural kırıcılığı ortamı doğmuştur. Çok sayıda kurala rağmen bireylerin uydukları kuralların sayısı son derece sınırlıdır. Bir anlamda toplumumuz kuralsız yaşayan bir toplum durumundadır.

(8)Kavramların belirsizliği: Dilimizin, başta Arapça ve Farsça olmak üzere yabancı dillerin istilasına uğrayıp yozlaşmış olması, herkesin kendi kavramlarını kendisinin tanımlaması gibi bir Kaynak Sorun ortaya çıkarmıştır.

(9)Nitelik Dokusu yetersizliği: Kişinin zeka, bilgi-beceri, ruh sağlığı ve ahlak'ının bileşkesine "nitelik", toplumu oluşturan kişilerin niteliklerinin oluşturduğu bütüne ise "nitelik dokusu" denilebilir. Buradaki her bir ögenin birer dağılıma sahip olduğu, bu dağılımların alt ve üst uçları ile en sık rastlananlarla betimlenebileceği doğaldır. Toplumumuzdaki çeşitli belirtiler bu dağılımların, çağdaş toplum denilebilecekler göre "sorunlu" olduğunu göstermektedir (Bkz.EK-3).

(10)Kamu yönetiminde süreksizlik: Kamu yönetimi kadrolarının sık sık değişmesi, bundan da önemlisi her değişen idare ile birlikte doğru ya da yanlış tüm yapıların değişmesi ve hattâ aynı idare zamanında dahi yönetsel sürekliliğin sağlanamaması dolayısıyla daima herşeye yeniden başlamak zorunluğu doğmaktadır. Bu ise vakit ve diğer kaynakların kaybına yol açtığı gibi kamu yöneticilerinin yanlış tutumlar (gelenin de eskisini değiştirmesi, bulunulan makamda uzun süre kalmanın çarelerinin aranması, bu imkânların zorlanması gibi) içine girmelerine de yol açmaktadır.

(11)Kültürel kimlik bunalımı: Osmanlı İmparatorluğunun çoğunlukla dine dayalı mozayik kültür yapısından, Türkiye Cumhuriyetinin laik düzenine geçen toplumumuz, çağın gerekleri ile geride bıraktığı çağın geleneklerini yeni bir yoruma kavuşturma sürecini henüz tamamlayamamıştır.

Bir yanda, bir toplumu "ulus" yapan bir arada yaşama isteği duyma, birbirini anlayabilme, ortak bir tarihe sahip olma, ortak ulusal değerlere sahip olma gibi ortak kültür özellikleri; diğer yanda ise bir ulusun kültürel renkliliğini oluşturan kültür mozayigi kavramı arasındaki denge henüz tam çözümlenip özümlememiştir.

Görüldüğü gibi bu sorunların bir bölümü genel, bir bölümü ise eğitim alanına özgüdür. Kolayca görülebileceği gibi, eğitim sorunlarının bütünüyle ortadan kalkması, eğitimin özgün sorunları kadar genel Kaynak Sorunlarımızın da çözülmesine de bağlıdır.

D.2000'E DOĞRU BİR EĞİTİM POLİTİKASI ÖNERİSİ

Yukarıdaki Kaynak Sorunların ilk 5'i, 2000'li yılların standartı haline gelmesi çok olası bir eğitim sisteminin ana ilkelerini içinde barındırmaktadır. Müfredatın esnekleştirilmesi Milli Eğitim Bakanlığınca çözülebilir bir sorundur. Müfredat belirlemeyi temel ilkelerle sınırlı tutup bu ilkelere uyulmak kaydıyla her okulun kendi özgün koşullarına göre ders programlarını yapmalarına izin vermek, pratik olarak gerçekleştirilebilir bir ilk adımdır.

Bu adım atılıncaya kadar beklemek yerine harekete geçmek, ezberi sistem dışına çıkarmak da mümkündür. Bu yolla müfredatın esnekleştirilmesi için bir ortam da yaratılmış olabilecektir. Bunun için ilk yapılması gereken, ezberin bellekten ne denli farklı olduğunun anlaşılması, öğrencilerin öğrenmesi istenilen her bilginin meraka dayalı bir kuşkuyla birlikte öğrenilmesini bir kural olarak benimsenmesinin sağlanmasıdır.

BEYAZ NOKTA® VAKFI tarafından yürütülen "Ezbersiz Eğitim" projesi içinde, bunun teknik ayrıntılarını içeren belgeler hazırlanmış olup, arzu eden okullara verilmektedir. Ezberi bir öğretim yöntemi olarak benimsemiş eğitim kadrosunun "biz zaten ezber

yaptırmıyoruz” tutumu içine girdiği genel bir gözlemdir. Olası uygulamalar sırasında bu noktaya dikkat edilmeli, öğrenciye, öğretmene, veliye ve okul idarelerine büyük kolaylık sağlayan ezberden kurtulmanın ısrarlı bir tutumu gerektirdiği unutulmamalıdır.

Ezberin savunulmasının ikinci bir nedeni ise, Anadolu Liseleri ve ÖYS gibi genel sınavlarının bilgi ölçme ağırlıklı oluşudur. Bilgi ağırlıklı sınavlar ise bellemeye yol açmakla birlikte, bu bellemenin muhakkak ezbere dayalı olmasını gerektirmez. Tam aksine, ezbere dayalı olmayan öğrenmede belleme gereksinimi çok daha azdır. Çünkü öğrenci, bellediği bir bilgiden, bellemeye gerek duymadığı çok sayıda ilişkili bilgiyi türetebilir. Bunu yapabilmesi için öğrendiği bilginin kaynaklarını, kendi bilgi örgüsüne bağlamalıdır. Bu ise ezber gereğini ortadan kaldırır.

Özet olarak, kazandırılması istenilen her bilgi-beceri-tutum-davranışın, niçin öyle olduğu, öğrencinin mevcut bilgi örgüsüyle tam bir bağlantı kurulana kadar öğrenci tarafından sorgulanmalı, öğretmen de bu sorgulamayı teşvik etmelidir.

Yukarıdaki 11 Kaynak Sorundan iki ve üçüncüsü, Öğrenci Merkezli Eğitim (ÖME) yaklaşımıyla aşılabılır (Bkz.EK-4). Bu yönetime ilişkin açıklamalar BEYAZ NOKTA® VAKFI tarafından hazırlanan bir dizi belgede yer almıştır.

Kaynak Sorunlardan “kullanılmayan donanım ve öğretmen kapasitesi” ile ilgili olan için alınması gereken önlem bellidir. Eğitim harcamalarında küçük bir artışla, öğrenci kapasitesinde %50 civarında bir artış sağlamak mümkündür. Yılın en uygun aylarını - Türkiye bir tarım toplumu iken- tarlada çalışmaya ayırmış olan idare, halen 3 ay tatil gibi bir lüksü sürdürmektedir.

Ezbersiz Eğitim de olduğu gibi Öğrenci Merkezli Eğitim’de de edinilmiş alışkanlıklardan kurtulma 1 numaralı sorun durumundadır. Ancak, her öğretmenin en büyük arzusu olan “öğrenmiş öğrenci” idealinin gerçekleştiğini görmesiyle bu sorunu aşılabilecektir.

Bu iki temel değişikliğin dışında 2000’li yıllarda birçok ülkede ve büyük bir olasılıkla ülkemizde de yaygınlaşacak olan Bilgisayar Destekli Eğitim (BDE) ve İNTERNET Destekli Eğitim (İDE) de devreye girecektir. Nitekim daha şimdiden bazı okullarda böylesine bütünleşik bir sistem uygulanmaya başlanmıştır. Örneğin ÖZEL İZMİR LİSESİ bu tür bir programı EĞİTİM 2000 adı altında uygulamaktadır (Bkz. EK-5). Bununla beraber, önerilen sistemin özü, “Ezbersiz Eğitim” ve “Öğrenci Merkezli Eğitim”dir. Bu iki yaklaşımın benimsenmesi, bilgisayar ve İnternet de dahil birçok bilgi kaynağının kullanımına yol açacaktır.

Aksi halde, yani merak ögesi eğitimin ana motifi olmadan ve öğretme denilen pasifleştirme yaklaşımı sürdürüldükçe hiçbir reform girişiminin başarılı olması mümkün değildir.

(*)Ezber , Farsça kökenli olup göğüsten demektir (ber=göğüs, ez=...den)İngilizce “by heart”, Fransızca “par coeur”, Almanca “auswendig können” kalpten anlamına gelmektedir. Buna dayanarak, gerçek anlamını gizleyen ezber sözcüğü yerine “yürekten” sözcüğünün kullanımı önerilir.

EK - 1

FEN VE DİN EĞİTİMİ

Tınaz Titiz

“Ezber Hayır” sloganıyla yürütülen ve “açık defter açık kitapla sınav”ı ilk adım olarak öneren kampanyayla ilgili olarak başta öğretmenler olmak üzere öğrenci ve velilerden büyük bir ilgi var.

Düşünebilme yeteneğini yok eden ama yok ettiği de kolayca anlaşılmayan bu belletme yöntemi başkalarına muhtaç insan yetiştirmenin en garantili metodudur.

Karşılaştığı her sorunun, başkalarının oluşturulacak kalıplar yardımıyla çözümlenmesini bekleyen bir insan tipi, herhalde diktatörlerin çok arzuladığı bir vatandaş tipidir. İnsanın bir gerçeğin farkına varır gibidir ve bu yüzden de kampanyayı desteklemektedir.

Bir kısım eğitimci ise iki grup dersin bu kampanya dışında kaldığını, birisinde ezberin zaten olmadığını, ikincisinde ise ezbersiz eğitimin olamayacağını savunmaktadır. Bunlardan birincisi fen, ikincisi ise din dersleridir.

Matematik, fizik, kimya gibi derslerde ezberin kullanılmadığı inancı -her neden kaynaklanıyorsa- tamamen yanlış bir kanaattir. Ezberin dik alası bu derslerde yaptırılır.

Bu üç dersin ortak özelliği olan “problem çözme” de öğrencilere derslerde en çok yaptırılan ve çalışkan öğrencilerin de evde en çok yaptıkları temrin, örnek problem çözmektir. Sınavlarda başarılı olan öğrenciler, farklı yazarların kitaplarından çeşitli problemleri bulup onları çözmeyi öğrenmiş olanlardır. “Örnek problem çözme”, ezberin fen derslerine özgü adıdır.

Bu metotla “öğretilen” -çünkü eğitilmemektedirler- öğrenciler örneğin alfa taneciklerinin enerji yüklerini hesaplayabilir ama mesela viraj alan bir trenin iç ve dış tekerleklerinin nasıl olup da farklı yollar katedebildiklerini açıklayamazlar.

Bu şekilde “öğretilmiş” öğrenciler mühendis olduklarında, aynı kökten gelen elektrik, su, hava ve trafik akımlarının aynı temel denklemlerle çözümlenebileceğini bilmezken, hukuk fakültesini bitirenler de komşuyu rahatsız eden olgunun köpek, bebek ya da müzik sesi değil bunların kaynakları durumunda olan “sahiplerinin saygısızlığı” olduğunu teşhis edemez ve Yargıtay kararında olduğu gibi apartmanda köpek beslemeyi yasaklamaya kalkarlar.

Bir insan için en talihsiz durum, yapabildiği işin bir makine tarafından yapılabilmesidir. Nitekim sanayi devriminin başında, işlerin makineler tarafından yapılabilmesini farkederek işçilerin isyanının altında ekmek paralarını kaybetme korkusundan çok bu aşağılanmışlığın etkisi daha büyük olsa gerektir.

Ezber, makinelerin en kolay ve hatasız yapabildikleri işlerdir. Bir termostat, bir çalar saat ya da bir bilgisayar programı, itirazsız ezberleyen ve hiç hata yapmadan ezberlediğini tekrarlayan araçlardır.

İnsanlar bu işleri bu denli sadakat ve doğrulukla yapamazlar. İnsanlar, bu tür işleri yaptırmaya kalkmak “sen başka bir işe yaramazsın” demenin bir yoludur. Günümüzde matematik, fizik ve kimya için öyle bilgisayar programları yazılmıştır ki en karmaşık problemleri dahi kolayca çözebilmektedirler. Ama bu programları yazan kişiler, bu problemleri ezberlemiş olanlar değil, o problemlerin doğasını anlamış, farklı görünüşteki problemler arasındaki ilişkileri farkedebilmiş, bu birlikteliği düzenleyen az sayıdaki doğa yasasını iyi “anlamış” olan kişilerdir.

Çocuk ve gençlere papağanlar gibi yüzlerce problemi “ezberleten” ve sonra da sınav adı altında onları “geri isteyen” fen öğretmenleri, bu beyhude ve zararlı çabalar yerine, onların doğa düzenine hayran olmalarını sağlayabilecek “gözlem yapma”, “ilişkilendirme”, “sonuç çıkarma”, “bilgiye erişme” gibi becerilerini geliştirmeye çalışmalıdırlar.

Ezberin, tek zorunlu öğretim yöntemi olduğu sanılan din derslerine gelince: buradaki durum, fen derslerinden daha ciddidir. Din dersleri yoluyla öğretilmek istenilen aslında “ahlak”tır. Güzel ahlak konusunda, yaratıcının sembolik bir dille vahyettiği doğrular demek olan din kitapları aslında ezberin katıyen kullanılmaması gereken bir alandır.

Yüksek seviyeli gerçekler, yani çok sayıda “doğru” türetebilecek olan “temel doğru”lar konuşma diline çevrildiğinde -ki vahiy yoluyla olan budur- zorunlu olarak sembolik olmaya başlarlar.

Aslında daha basit olmakla birlikte dünyevi bilgiler alanında da durum böyledir. Çok sayıda fiziki doğruyu ifade eden bir fizik kanunu, ilk bakışta anlaşılacak ya da her yorumlayanın ayrı anlam yükleyebileceği kadar semboliktir. Örneğin elektrik alanı ve manyetik alan gerçekleri ayrı ayrı ifade edildiği zaman kolay anlaşılabilirken, elektromanyetik alan teorisinde daha sembolik hale gelir.

Dini öğretilerin yüksek düzeyde sembolizm içermesinin nedeni budur. Kuran’ın herkes tarafından anlayış düzeylerine göre anlaşılmasının ve öyle murad edilmesinin (islamda ruhban sınıfının bulunmayışı bu yüzdendir) sebebi, kişilerin farklı gelişmişlik düzeyine göre bu sembolizmi çözmesinin istenilmesi nedeniyledir.

Aynı bir ayet, onu okuyan çeşitli kişiler tarafından, bu sembolizmi çözme yetişkinliklerine göre ayrı ayrı anlaşılması, bir karmaşa yaratmak için değil, insanların geliştikçe kaynaktaki doğrulara -ve giderek tek doğruya- ilerlemelerini temin içindir.

Konuya böyle bakınca din eğitiminde ezberin kullanılması, yaratıcının çizdiği yolun tam aksine, herkesin, sadece öğretmenin o sembolizmi çözümlediği ölçüde anlam yüklemesine yol açacağı görülecektir. Fen eğitiminde ezber olsa olsa fizik Dünya gerçeklerinin anlaşılmayışına yol açar.

Din eğitiminde ezber ise çok daha ciddi yanlışa neden olur ve Allah anlayışının kavranamamasına, insanların niçin Dünyaya geldiklerinin, kendilerinden neler beklendiğinin düşünülmemesi sonucunu doğurur.

İşte ezber din eğitiminde bunun için olmamalıdır. Din eğitimini ezbersiz, anlayarak yapmak belki daha güçtür. Ama, ancak bu şekilde eğitilmiş din adamları topluma gerçek ahlakı gösterebilirler. Herhangi bir din ve özellikle de bireysel sembolizm çözümlemesine dayalı islam, ezber yoluyla basit bir kalıplığa dönüşür.

Dinin, insanlığın gelişmesinde doğru bir araç olmasını isteyenler, bu noktaya dikkat etmeli, herkesten önce onlar “ezbere hayır, anlayarak öğrenmeye evet “ demelidirler.

EK - 2

“SORUN KİMYASI”

Tınaz Titiz

Toplumumuz sorunların ağırlığı altında kaldıkça, yeni bir kavramın giderek daha çok konuşulur olması beklenmelidir. Bu kavram “Sorun Kimyası”dır.

“Madde Kimyası”, çeşitli maddelerin hangi elementlerden oluştuğu, bunların aralarında nasıl bileşikler yapıp ayrıştığı, sıcak, soğuk, basınç gibi dış etkenlerin bunları nasıl etkilediği gibi soruları açıklar ve bu yolla da insanoğlunun gereksindiği yeni maddeleri nasıl yapabileceği konusunda ona yol gösterir.

“Madde Kimyası” bütün bunları, maddeleri oluşturan “elementler” ve bu elementlerin birleşip ayrışmalarını düzenleyen “kanunlar” yoluyla yapar.

“Sorun Kimyası” da benzer şekilde sorunların hangi elementlerden oluştuğuna, aralarında nasıl yeni bileşikler yaptığına, mevcut bir sorun bileşiğinin onu oluşturan elementlerine nasıl ayrıştırılabileceğine, bir sorunun bileşik mi yoksa temel element mi olduğuna nasıl karar verileceğine ilişkin konularla uğraşır.

“Madde Kimyası”nda olduğu gibi o da bütün bu işleri, sorunları oluşturan “sorun elementleri” ve bu elementlerin birleşip ayrışmalarını düzenleyen “kanunlar” yoluyla yapar.

Uygulamalı bilimlerde bir alan için geliştirilen tekniklerin bir başka alana uyarlanması pek kullanılan yaygın bir yöntemdir. Örneğin, elektrik akımı için geliştirilen analiz yöntemleri, su ve hava akımlarının tahlili için, hatta trafik akımlarının çözülmesi için kullanılır.

Sosyal bilimlerle uğraşanlar genellikle bu yalınlıktan rahatsız olurlar ve “içine insan ögesi giren olaylar kolay anlaşılmaz” diyerek kendilerine biraz pay çıkarırlar. İçinde insan davranışı bulunan olayların çözülmesinin güç olduğu doğru ama o tür olayların da kendine özgü kurallarının bulunmadığı ve bulmaya çalışmanın boş iş olduğu da bir o kadar yanlıştır.

“Sorun Kimyası” Kimin İşine Yarar?

Her bilim dalı ve her yeni metot bir ihtiyaçtan doğmuştur.

“-75 derecede yorgandan dışarı çıkan ayağın nasıl üşümeyeceği” eskimoların sorunudur. Eskimoların yapmaları gereken rasyonel davranış, başka kimseyi ilgilendirmeyen bu sorunu anlamaya ve sonra da çözmeye çalışmaktır.

“Sorun Kimyası” ise, yukarıdaki gibi bir sorunu bulunan ve çağdaşlaşma konusunda pek bir iddiası bulunmayan toplumların değil, bizim gibi sorunu çok ve özellikle de onları çözmekte yetersiz kalan toplumların meselesidir. O halde diğer bilim dallarının geliştiği ülkelerin değil bizim, sorunlarla ilgilenen bir bilim alanı tanımlamaya çalışmamız gerekmektedir.

Çağdaş toplumlar, sorunları bulunmayan değil onları çözebilen toplumlardır. Toplumumuz da çağdaş olma arzusundaysa onları çözmek, çözmek için anlamak, anlamak için anladığını sanmaktan vazgeçmek ve bunun için de onları anlayabilmek için bir metotlar dizisi (adına bilim diyemsek de) geliştirmek zorundayız.

“Sorun Kimyası” ‘nın Temel Kanunları!

“Madde Kimyası”nın temel yasası Lavoisier Kanunu’dur: “Hiçbir madde yok olmaz, yoktan da var olmaz, ancak şekil değiştirir” biçiminde ifade edilebilecek bu kanunun “Sorun Kimyası” ‘ndaki üç karşılığı şöyledir:

Kanun 1- Sorunlar yoktan var edilebilir. Her akılsızca davranış en az bir sorun üretir.

Kanun 2- Hiç bir sorun onu meydana getiren nedenler ortadan kaldırılmadıkça çözülmez, ancak şekil değiştirir. Nedenleri yok etmeye dayalı olmayan her çözüm girişimi yeni sorunların üremesine yol açar.

Kanun 3- Bir sorun çözülmediği sürece doğurma ve başka sorunlarla birleşme yoluyla çoğalma eğilimindedir.

Görüldüğü gibi iki kimya arasındaki başlıca fark “yoktan var etme” konusundadır. O da, işin içine insanın (insanın akılsızca davranışlarının) girmesi nedeniyledir.

Bu yeni kavramı ve onun kanunlarını öğrenmek zorundayız. Sorunlar ağırlaştıkça, ortaya çok sayıda kurtarıcının çıkması geleneksel bir eğilimdir. Bu yeni kimyayı öğrenmekten ve böylece sorun çözme kabiliyetimizi geliştirerek onlardan kurtulmaktan başka çıkış yolu yoktur.

EK - 3

“NİTELİK”, “DOKU” VE “İZLERİ”!

Tınaz Titiz

Giderek artan sayıda insan, birey ve kurum, yine giderek artan sorunlarımızı konuşuyor. Bu “konuşma”lar her ne kadar sorunların nedenlerine değil de hep çözümlerine yönelik ve dolayısıyla boş yere ise de, zaman ve enerji kaybı açısından aralarında bir fark yoktur.

Bu denli yoğunlaşmış sorunlarla başa çıkabilmek için önce onların “kimya”sını iyi anlamaya çalışmaktan, bazı özel gözlüklerle onları incelemeye çalışmaktan başka çare yoktur. Bu özel gözlüklerden birisi de, çeşitli sorunlarla insanlarımızın nitelikleri arasındaki ilişkiyi görmemizdir.

Bir tanım olarak “nitelik” deyiimiyle bir bireyin tutum ve davranışlarını belirleyen özelliklerinden başlıca dördü kastedilmektedir: Bireyin zeka düzeyi, bilgi- becerisi, ruhsal sağlığı ve ahlak düzeyi!

Zeka'nın kolay ölçülebilir bir özellik olmadığını, bireyin içinde bulunduğu sosyal, ekonomik ve kültürel iklimden etkilendiğini, yine de kişilerin, sahip oldukları bilgi ve becerileri, içinde buldukları durumların gereklerine göre kullanabilme yeteneklerinin yani “zeka”larının çeşitlilik gösterdiği bilinmektedir.

Bilgi-beceri boyutu ise öğrenimle elde edilen özelliktir.Öğrenme yeteneği zeka ile ilişkili ise de, işin içine ezber girip “öğrenme”nin yerini “öğretme” alınca, zekadan hiç nasibini almamış kişilerin bile çok yüksek bilgi-beceri yüzeyine erişmeleri mümkün olabilmektedir.

Ruh sağlığı da zeka gibi, kolay ölçülebilir değildir. Ama bu, ruhsal sağlığın, nitelik içinde bir payı olmadığı anlamına da gelmez. Ruh sağlığı bir bakıma bütün diğer özelliklerin içinde yer aldığı parantezin dışındaki genel çarpan gibidir.

İse çeşitli dinler tarafından değişik kapsamlarda tanımlanmasına karşın, hemen tüm ahlak öğretilerinin ortak yanları vardır.

İnsanlar -belki de duyu organlarının yapıları nedeniyle- genellikle olayları -ne denli çok boyutlu olursa olsunlar- tek boyuta indirgemeye, böylece duyu organlarının algılama sınırları içine sokmaya çalışırlar. Örneğin “filanı nasıl bilirsin?” şeklindeki bir soruya “iyidir”, “yaramaz” ya da “eh!” yollu cevap verilmesi, bu eğilimin bir ifadesidir.

Gerçekte ise en az yukarıdaki dört boyutta cevap vermek ve mesela “zeki, az bilgili, ruhsal sağlığı yerinde ve ahlaksızdır” demek gerekirdi.

Kişinin bu dört özelliğinin kendi arasında derecelenebileceği dikkate alınırca yüzlerce “nitelik tipi” nin ortaya çıkacağı görülecektir.

Bu “tip”lerin en yararlı ve yararsızlarının hangileri olduğu sosyologların işidir. Ama herhalde tehlikeli tipler ruhsal sağlığı veya ahlaki bozuklar, en tehlikelileri ise hem ahlaksız ve hemde ruh sağlığı bozuk olanlardır.

Tek tek bireyler için söz konusu olan “nitelik” deyiimi, o bireylerden oluşan bir toplum için “nitelik dokusu” halini almaktadır. Aynen atkı ve çözümlerden oluşan bir kumaşın dokusu gibi!

İnsanlar nasıl ki her dokundukları yere parmak izi bırakırlar ve uzman polisler de bunların üzerine bir toz döküp bu izleri görünür hale getirirlerse, benzer şekilde herkes yaptığı (veya yap(a)madığı) işlerin üzerine niteliğinin bir “iz”ini bırakır.

Toplum sorunlarımızın üzerlerindeki “nitelik izleri”ni kolayca görünür kılabilecek bir “toz” henüz icat edilmemiştir. Ama çaba gösteren herkes, trafik anarşisi içindeki ruhsal sağlık bozukluğu izlerini, bilgi-beceri eksikliğinin izlerini, ahlak yetersizliğinin izlerini yani nitelik dokusu yetersizliğinin izlerini kolayca görebilir.

Tüm sorunlarımız bu optikle incelendiğinde üzerlerindeki nitelik dokusu yetersizliğinin izleri görülecektir.

Sorunlarımızı çözmek isteyenler içinde “ben zaten biliyorum ama çözüm bulamıyorum” diye direnen ümitsiz tipler hariç, onları önce anlamanın gerekli olduğunu idrak edenler için bu, önemli bir sorun çözme aracı değil midir?

EK - 4

BDE'NİN BAŞARISI DA, ÖĞRENCİ MERKEZLİ ÖĞRENMEYE BAĞLIDIR!

M. Tınaz Titiz

Eğitimden beklentilerimizin hemen hepsinin, çocuk ve gençlerin genetik kaynaklı öğrenme enerjilerinin harekete geçirilmesine bağlı olduğuna bu köşede sık sık değiniyorum.

Amaçla araçların karıştırıldığı daima rastlanan bir haldir, ama bunun eğitimde meydana gelişi, insan girdili tüm süreçleri bozmaktadır. Eğitim, çocuk ve gençlere gerekli anahtar bilgi, beceri, tutum ve davranışları kazandırmak için yapılır. Bu yalın gerçek yerine, eğitimin, öğretmenlerin ders programlarını yetiştirmek için yapıldığı geçerse, amaçla araçlar karıştırılmış olur.

Peki, bu niçin böyle olur? Acaba öğretmenler çocukları önemsemezler, kendi başarılarını öğrencilerin eğitsel hedeflerinin önlerine mi koyarlar?

Bu belki bazı hallerde böyle olabilir. Ama bir olay, aynı anda her yerde oluyorsa, bunu bu tür bir bencillikle açıklamak doğru olamaz. Belli ki bu yanlısın bir başka açıklaması olmalıdır.

Öğretmenlerin, eğitsel hedefleri gerçekleştirmeyi içtenlikle istediklerinden kuşku yoktur. Bunu gerçekleştirmenin biricik yolunun "öğretme" yerine "öğrenme"den geçtiğini bildiklerinden de kuşku yoktur.

Ama, müfredat denilen ve her ne ihtiyaç duyulmuşsa içine doldurulmuş bulunan "öğretilecekler listesi" o denli kalabalık hale gelmiştir ki, bunun belirli bir süre içinde yetiştirilmesi için "öğretme" tek yol haline gelmiştir.

Eğer müfredat planlayıcıları, "bilgi konisi" denilebilecek bir kavramı gözardı etmeselerdi, bu denli çok bilginin öğretilmeye çalışılması -ve tabii ki öğretilmeyişi- gibi bir garip-lik ortaya çıkmaz, birbirinden farklı kabul edilerek öğretilmeye çalışılan bir çok bilginin aslında çok az miktardaki "öz bilgi"nin türevi olduğu anlaşılabilirdi.

Hick Kuralı diye bilinen bir kural, bir kişiye verilen bilgi arttıkça kişinin performansının da arttığını, verilen bilgi daha da artmaya devam ederse performansın pek artmayıp sabit kaldığını, bilgi girişi daha hızlandırılırsa bu defa performansın birdenbire düştüğünü söylemektedir. Halk arasında "ambale oldu" denilen olay budur.

Okul sistemimizin başarısızlığının başlıca nedeni, okul binalarının eskiliği ya da azlığı, öğretmen maaşlarının düşüklüğü ya da sınavlar değildir.

Her akla gelenin içine doldurulduğu müfredatın bir çerçeve olarak yorumlanıp, öğrenci ihtiyaçlarına göre oluşturulacak bir senaryo uyarınca "öğrenci merkezli" yani doğal eğilime uygun biçimde eğitim yapılmasıdır.

BDE birçok okulda eğitim sorunlarının çözümü için bir sihir olarak görülmüştür. BDE, "öğretmen merkezli" bir sistemde yalnızca bilgisayar okur-yazarlığı denilen becerinin kazanılmasını sağlayabilir. BDE'den beklenen ise bu değildir.

BDE'nin de başarısı -eğitimin bir bütün olarak başarısı gibi-, müfredatın bir çerçeve olarak yorumlanmasına ve öğrenci merkezli eğitim anlayışına bağlıdır. Bu ise, yalnız büyük kentlerin modern okullarında değil, mezralarda dahi yapılabilir. Yeter ki birkaç temel gerçek iyi anlaşılmalı ve benimsenmiş olsun.

“EĞİTİM 2000”

1996-97 öğretim yılında Özel İzmir Lisesi (ÖİL)nde EĞİTİM 2000 adı altında bir proje yürütülmektedir. Aşağıda, bu projeye ilişkin açıklamalar yer almaktadır.

A.Ortam

Uzun yıllardır toplum tarafından özlenen ve eğitimciler tarafından tartışılan bir konu eğitim reformudur. Ancak, bunun mevcut koşullar altında pek mümkün olmadığı da aynı çevrelerce ileri sürülmektedir. Müfredatın ve ders kitaplarının bütünüyle değişmesi, öğretmenlik mesleğinin daha prestijli hale getirilmesi, politikacıların eğitimle ilgilenmemeleri gibi, ya pratikte mümkün olmayan ya da doğru olmayan koşullar ileri sürülmektedir. Bunun pratik anlamı, eğitim sisteminde bir gelişme sağlanamayacağıdır.

B.Projenin hedefi ve amaçları

EĞİTİM 2000'nin hedefi;

“mevcut ve kısa vade içinde değişmeyeceği varsayılan koşullar altında da önemli düzelmelerin sağlanması bu gelişmelerin ise dönerek daha önemli değişimleri mümkün kılacak bir iklimi yaratması”dır. Bu hedefe erişmek için benimsenen amaçlar şunlardır:

a.Hemen hemen okullarımızın ve oradan sıçrayarak toplum yaşamımızın hemen her kesitini sarmış bulunan,

“duyum, okul, kendi kendine öğrenme, propaganda ya da herhangi diğer bir yolla edinilen bilgilerin, kuşku duyulmaksızın tek doğru olarak benimsenmesi (yani ezber)” ve bunun sonucu olarak da:

(1) kişilerin, böylece oluşan bilgi tabanlarının üzerine alttakilerle bağlantılı yeni bilgiler inşa edememeleri ve sonuçta, sadece “şeylerin adını bilen” ama bunları yaşamlarında uygulayamayan konuşkan, ihtirash ama beceriksiz tiplerin ortaya çıkması,

(2) bu tür kolay yönlendirilebilen kişilerin, “doğru”, “iyi” ve “güzel” yönünde doğuştan sahip oldukları doğal eğilimleri kaybedip, başkalarının amaçları yönünde kıyasıya mücadele eden “tek doğrulu” hale gelmeleri,

(3) tek doğrulu bu kişiliklerin, dini öğreti de dahil olmak üzere, doğru, iyi ve güzel yönündeki tüm öğretileri, kendi tek doğrularını dayatmaya yarayan birer ideolojik silah haline getirmeleri,

(4) çağımızın sanat ve zenaat alanlarındaki her türlü üretimin başlıca girdisi olan “yaratıcılık” özelliğinin donması ve bunun sonuçları olarak da;

(i) iletişim araçlarının sağladığı yoğun bilgilenme ortamında, tüketim eğilimleri alabil-diğince tahrik olmuş, ama yaratıcılıkları donduğu için üretkenlikleri azalmış ve bu iki etkinin bileşik etkisi altında her türlü yasa ve ahlak dışı yolu kullanmaya eğilimli kişiliklerin ortaya çıkması,

(ii) karşılaştığı sorunları aşabilecek yaratıcı yollar bulamadığı için daima başkalarının kurtarıcılığına muhtaç kişiler yetişmesi.

Buna göre EĞİTİM 2000'in ilk amacı, okul eğitimini ezberden arındırmaktır.

b. Çocukların doğuştan sahip oldukları ve kendi öğrenme profillerine uygun öğrenme yeteneklerini ve bunu besleyen tükenmez öğrenme enerjisini gözardı eden "öğretme merkezli eğitim" yerine "öğrenme merkezli eğitim"i uygulamak,

c. Öğretmenin, "ders programını zamanında yetiştirmek" amacının önüne, "öğrencinin, eğitsel hedeflere ulaşması" amacını alan "öğrenme merkezli eğitim"in gerektirdiği, bilgiye erişme, onu şekillendirme, bilgiyi paylaşma ihtiyaçlarını eksiksiz karşılamak üzere, bilgisayar teknolojisinin imkanlarını sınıfların içine getirmek,

d. Hem bilgiye erişme, onu şekillendirme ve onu paylaşmak için ve hem de Dünyanın, içinde yaşanılan sınırlı çevrelerden ibaret olmadığını göstermek için, her öğrencinin bağımsız olarak İNTERNET'e erişmesini ve kullanabilmesini sağlamak,

e. Eğitimin okul duvarları dışında da sürmesini sağlamak üzere, öğrenci ve öğretmenlerin evlerinde de birer bilgisayara ve İNTERNET bağlantısına sahip olmalarını sağlamak,

EĞİTİM 2000'nin, yukarıda açıklanan "hedefine" yönelik diğer amaçlarıdır.

C.Kullanılan araçlar

Belirtilen amaçları gerçekleştirmek üzere gerçekleştirilen ve/ya planlanan adımlar şunlardır:

(a) Yönetim Kurulu, bu amaçlar doğrultusundaki "tam kararlılığı" nı, benimsediği stratejik hedeflerle ortaya koymuştur,

(b) Öğretmenlerin "ezbersiz eğitim" kavramı ve uygulanması konusundaki duyarlıklarının geliştirilmesi için tüm öğretmenlerle gruplar halinde çalışmalar yapılmıştır,

(c) Okul kütüphanesinin zenginleştirilmesi konusunun bir proje haline getirilip, Fen Lisesi Müdürünün proje sorumlusu kılınmış, çeşitli kaynaklardan beslenen bir fon oluşturulup proje sorumlusunun emrine verilmiştir,

(d) Bilgisayar Destekli Eğitim(BDE) uygulamalarının verimini sınırlayan "bilgisayar laboratuvarı" yerine, üçer öğrenciden oluşan proje gruplarına birer bilgisayar düşecek şekilde "bilgisayar sınıfları" oluşturulmuştur. Bilgisayar donanımlarının %40'ı PC , %60'ı ise Mac'tir. Bu, her öğrencinin iki ayrı teknolojiye de yabancı olmaması içindir. Bilgisayarların tümü full multi-media donanımına sahiptir.

Bilgisayar sınıflarında ayrıca öğretmen bilgisayarı adı altında ve toplu öğretmeye yol açan ayrı bir bilgisayar yoktur. Her sınıftaki 10'ar bilgisayar kendi aralarında birer ağ ile bağlı olup, her bilgisayar bağımsız olarak İNTERNET'e bağlanmıştır.

(e) Öğrencilerin ve özellikle öğretmenlerin evlerinde de birer bilgisayar sahibi olmaları için, her iki bilgisayar firmasından indirimli ve taksitli fiyatlar alınmıştır. Ancak, öğretmen gelir düzeylerine göre bu fiyatlar katlanılabilir ölçülerin çok üzerindedir. Bu girişimin bu yüzden fazlaca başarılı olamayacağı değerlendirilmektedir.

(f) Öğretmenlerin ve öğrencilerin, kısa sürede bilgisayar okuryazarlığı kazanmaları ve bunu sağlamak üzere yoğun bir "yardımlaşmalı öğrenme ortamı" yaratmak için, Coaching Club adlı bir klüp ve 2 öğretmen, 2 öğrenci ve 1 veliden oluşan bir "board" oluşturulmuştur. Board'ın görevi, 6 yetkinlik düzeyi içindeki yükselmelere karar vermek, böylece bir motivasyon ortamı yaratmaktır. Her klüp üyesi, kendinden daha az bilen "coach"ı, kendinden daha çok bilen ise öğrencisi durumundadır.

(g) Her iki tür bilgisayar sistemi için, çoğunluğu İngilizce bir bölümü ise Türkçe yazılım sağlanmıştır. Çeşitli kaynaklardan sağlanan yazılımların toplam satınalma değeri yaklaşık \$25,000 civarındadır. Ayrıca, kütüphane -ki artık yazılımlar da kütüphane ürünü olarak değerlendirilmektedir- zenginleştirme projesi çerçevesinde yeni yazılımlar sağlanmaktadır.

(h) Okul, GLOBALEARN projesinin Türkiye'deki ilk ve tek üyesi olarak kaydolmuştur. 1 Ocak 1997'de başlayacak olan proje için 2 öğretmen görevlendirilmiştir.

(i) Öğretme merkezli eğitimden öğrenme merkezli eğitime geçiş için kılavuzlar hazırlanmış ve öğretmenlerin katkısına açılmıştır. Bu yeni yaklaşımın odak noktasını, öğretmenler tarafından hazırlanacak olan öğrenme senaryoları oluşturmaktadır.

Bu senaryoları hazırlamanın bir bölümünü beceri, bir bölümünü ise sanat ögesi oluşturmaktadır. Bundan sonraki adım, bu senaryoların hazırlanışını kolaylaştırma için araştırmalar olacaktır.

(j) Öğretmenin bu yeni sistemdeki rolü, "öğrenme ortamı hazırlayıcısı, sürdürücüsü ve öğrenme verimini denetleyicisi" olacaktır. Bunun bir yönlendirme gerektireceği değerlendirilmektedir.

ORTA EĞİTİMDE ÖĞRENME, YARATICILIK VE ÜRETKENLİK YETİSİNİ GELİŞTİREN PROJE BAZLI BİR SİSTEM YAKLAŞIMI

Sıddık Yarman, Necmettin Bağcı, Ahmet Aksen

Feyziye Mektepleri Vakfı

1. ÖZET

Fiziksel bir objenin algılanması veya karmaşık bir olayın anlaşılması beyin düzeyinde gerçekleşir.

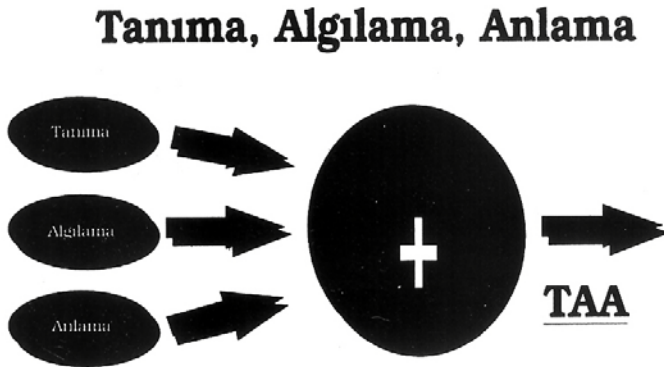
Bu nedenle, eğitim/öğrenme tekniklerini veya yöntemlerini ele alan bir çok bilimsel çalışma, beynin algılama ve bilgi işleme yöntemleri üzerinde durmaktadır. Bu çalışmalar, fizyolojik özellikleri gözönüne alarak, beynin bilgi depolama, bilgi işleme ve bilgi ilintileme yapısını anlamaya dayanmaktadır. Zaman zaman bilgisayar yapılarına benzer modeller kurulmaktadır.

Bu sunuda; Feyziye Mektepleri Vakfı Işık Liseslerinde uyguladığımız yöntemlerle, öğrencilerimizin, Matematik ve Fen Bilimlerini ezbersiz öğrenebilmeleri için, "Öğrenci Odaklı, Grup Çalışmasına Dayalı" proje çalışmaları yaparak elde ettiği bazı mütevazı sonuçları sizlerle paylaşmak dileğindedyiz.

2. ÖĞRENMENİN TEMEL BİLEŞENLERİ VE BİR SİSTEM MODELİ

Öğrenme sözcüğünün alt kavramları; birim obje bazında tanıma, algılama ve anlamadır. Buna kısaca, TAA karmaşık bileşeni adını verebiliriz.

Şekil-1:TAA Modeli TAA karmaşık bileşeni beyinde oluşur.

TAA karmaşık bileşeni beyinde oluşur.

TAA karmaşık bileşenlerinin beyinde işlenmesi, başka bir deyişle; aralarındaki ilintilerin veya bağların oluşturulması, bu ilintiler bazında beyinde sınıflandırılması ve sonuçlar oluşturulması, kısaca; öğrenme olarak adlandırılabilir.

Bu olayların tamamı, beyin düzeyinde gerçekleşir.

Beyinde, yukarıda sıraladığımız olayların gerçekleşebilmesini bir sistem yaklaşımıyla ele alırsak, böylesi bir yapıda beyin, sistem bloğunun kendini; duyu organları ile taşınan işaretler, sistem girişlerini; öğrenme ögesi de bu sistemin çıkışlarından birini oluşturur.

Yaratıcılık adını verdiğimiz öge de; öğrenme çıktısının, beyin içinde geri besleme yaparak daha önce o sistemden çıkmayan yeni bir çıkış vermesi olarak ele alınabilir.

“Düşünme yetisi” ile anılan kavram, yukarıda sistem olarak adlandırdığımız kutunun çalışma kuralları dizisinden başka bir şey değildir.

Bu bakış açısı ile, temel çıkışları; öğrenme, yaratma ve üretkenlik yetileri olan sistemimizi tanımlamaya çalışalım.

* Sistem Girişleri:

Sistem Girişleri görme, işitme, koklama, dokunma temel duygularının türevleridir. Bu türevleri niteleyen bloklara “giriş blokları” adını veriyoruz. Çevre koşulları sistem giriş bloklarını oluşturur.

* Sistem Bloğu:

Böylesi bir yaklaşımla sistem bloğunu, girişleri Çıkışlara transforme eden, nonlineer yapıda bir operatör olarak görmek mümkündür. Bu sistem, kendini yenileyebilen, geliştirebilen, işledikçe öğrenen, Çalışma kuralları sürekli değişen (gelişen veya bozulan) bir yapıdadır.

Sistem işletim kuralları, kendi içinde ve dışında bir çok karmaşık geri besleme blokları üzerinden çalışmayla oluşur. Her olay, her tanıma, her algılama ve anlama bu karmaşık sistem geri besleme blokları üzerinden çalışarak işletim kurallarının oluşmasına katkı verir. Sistem işletim kurallarının gelişmesine katkı veren bu geribesleme bloklarına “uyarı-aktivasyon blokları” adını veriyoruz. İşletim kurallarını oluşturabilecek uyarı blokları “sayılabilen çoklukta” olacaktır. Her türlü problemin çözüm adımları, uyarı bloklarını oluşturur.

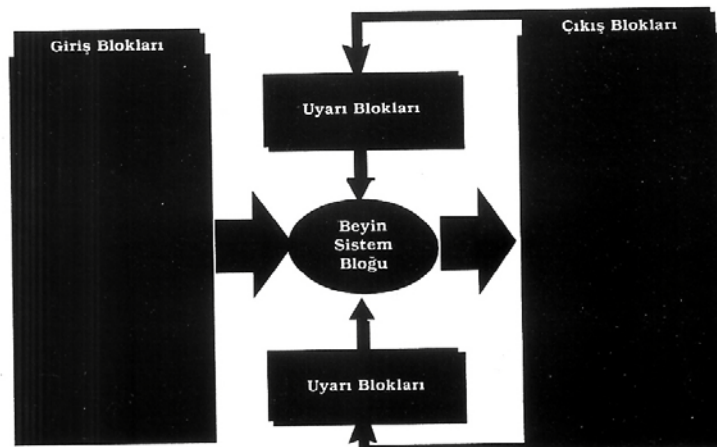
Bu yazıda, sistem adını verdiğimiz beyin, doğuştan ileri yaşlara kadar, yeni işletim kurallarını kendi içinde geliştirir, yaşlandıkça bu kuralları unutabilir veya bunları çelişkili hale getirebilir; yani bozabilir veya tam aksine geliştirebilir.

Sistem işleme kurallarının gelişimi ile, girdiler arasında, non-lineer bağlantılar vardır. Bu yapıları da kendi içinde, karmaşık alt sistemler olarak görmek mümkündür.

* Sistem Çıkışları:

Sistem çıkışlarını, çok değişik bileşenleri içerecek şekilde sınıflamak mümkün olabilir. Yazımızın konusu itibarıyla, bu sistem çıkışlarından sadece öğrenme çıkışı, yaratıcılık ve üretim çıkışları üzerinde durmak istiyoruz. Ancak, hayatın en temel ögesi “mutlu-insan” olabilme yetisi de sistem çıkışlarından birini oluşturur.

Öğrenme, Yaratıcılık, Üretim Sistem Modeli

Şekil-2:
Öğrenme/yaratıcılık/
üretkenlik yetilerinin
oluşturulmasına
ilişkin bir sistem
modeli.

3. ORTA EĞİTİMDE MATEMATİK VE FEN BİLİMLERİNİ PROJE BAZINDA ÖĞRENME VE YARATICILIĞI GELİŞTİRME YÖNTEMİ: BAŞARILI BİR UYGULAMA "FMV IŞIK LİSELERİ"

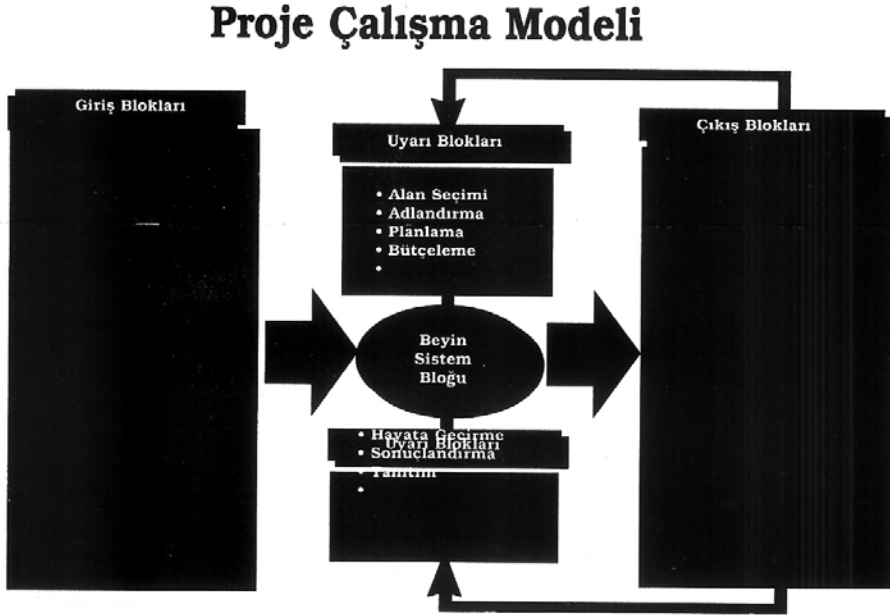
İşletim sistemi kurallarını geliştiren "uyarı geri besleme veya aktivasyon blokları" çevremizde gelişen hertürlü problem çözüm olayını kapsamaktadır.

Beyin sisteminin geliştirilmesindeki temel amaçların içinde, öğrenme, yaratıcılık ve üretim çıkışlarının verimliliğinin esas alındığı varsayımı ile, bu çıkışları eniyileyen öğelerin veya blokların üzerinde çalışılması tercih sebebi olacaktır. Çıkışları eniyileyen bloklar "giriş" ve "uyarı" bloklarıdır.

Sunumuzun konusu olan proje bazında Matematik ve Fen Bilimleri Eğitiminin amacı, doğayla uyumlu bir beyin sistemi geliştirmektir. Bu yaklaşımda esas, sisteme ilişkin giriş ve uyarı bloklarını sistematik bir yolla geliştirmektir. Böylece, ana hedef olan "Öğrenme/Yaratıcılık ve Üretkenlik yetileri" eniyilenmiş olacaktır.

Proje bazlı öğrenme yönteminde, giriş ve uyarı bloklarını kapsayan çözüm koşullarından bazıları bir bakıma kontrollü bir şekilde laboratuvar ortamı olarak adlandıracağımız koşullar altında oluşturulmuş olmaktadır.

Şekil-3: Proje Çalışma Modeli

FMV Işık Liselerinde, proje bazında öğrenme ve yaratıcılık geliştirme çalışmaları aşağıdaki gerçek adımlardan oluşmaktadır.

PROJE ÇALIŞMASI ADIMLARI: SİSTEM UYARI BLOKLARI

Şekil 3'de görülen proje çalışma modelinin adımlar aşağıda verilmiştir. Proje adımları sistem yaklaşımında uyarı bloklarını oluşturur.

* ALAN SEÇİMİ (Uyarı Bloğu-1)

Öğrenci eğilimi olan çalışma alanını belirler. Örneğin fizik, kimya, biyoloji ve bunların alt alanları gibi.

ALAN SEÇİMİ

PROJENİN ADLANDIRILMASI

PROJENİN PLANLAMASI

PROJE BÜTÇESİNİN HAZIRLANMASI

PROJENİN HAYATA GEÇİRİLMESİ

PROJENİN SONUÇLANDIRILMASI VE TANITIMI

* PROJENİN ADLANDIRILMASI (Uyarı Bloğu-2)

Seçilen alanda, proje çalışması adlandırılır. Bu aşamada, öğrenciye danışman öğretmeni veya ülkemizin nadide araştırma kurumları veya üniversitelerinden gönüllü sağlanan bir öğretim elemanı yardım eder.

Seçilen proje konusunun hayata geçirilebilmesi önemlidir. Öğrenci yapacağı proje çalışmasının uygulama alanını görebilmelidir. Yaptığı çalışmanın faydasını hissedebilmelidir. Bu amaç hem danışman hem de öğrenci için bir motivasyondur. Bu adımda, öğrenci danışman hocaları ve arkadaşları ile tartışarak ikna olur. Bu işlem de modelimizde uyarı bloğu olarak yer alır.

Ön çalışma olarak;

* Varsa benzeri bir projeler incelenir.

* Görsel bilgiler araştırılır (Kitaphk)

* Duysal bilgiler araştırılır (Yetkililer)

* Çalışmanın hayata uygunluğu ve yan etkileri incelenir. Tartışılır.

Bir projenin halen çevrede uygulanır olması elbette onun özgün olma özelliğini kaldırır; fakat her çalışmanın alanına getirdiği bir gelişme söz konusudur. Bazen başlanan bir projenin kullanılmakta olan bir ürüne tıpa tıp uyması çalışmalarını standart ekzersiz hale getirebilir. Yine de çalışmanın adımları öğrenciye çok şey katar.

Bu adımı takiben, proje planlama ve bütçeleme adımlarına geçilir.

PROJE PLANLAMASI (Uyarı Bloğu-3)

Bu aşamada, proje çalışma yöntemleri belirlendikten sonra, kritik iz yolu (CPM: Critical Path Method) benimsenir ve proje zamanlaması yapılır (Tablo-1).

Proje uygulaması için gerekli alt yapının ve satın alınması söz konusu olan mal ve hizmetler belirlenmesi yapılır (laboratuar teçhizatı, tüketim malzemeleri, dışardan satın alınması söz konusu hizmetler gibi) Başka bir deyişle proje fizibilitesi tamamlanır. Bu aşama sonucuna göre projenin yapılıp yapılmamasına öğrenci karar verilecektir.

Öğrenci bu çalışma ile hayatta her zaman kazanmanın mümkün olmadığını da öğrenir. Gene de istenilen sonucu getirmeyen bir projenin çalışmalar sırasındaki eğitici değeri tartışılmaz. Projenin gelişmesi öğretmen tarafından periyodik olarak izlenmeli, gerektiğinde müdahale edilmeli ve bir şerit içinde dalgalanarak giden çalışmaların kritik çizgileri aşmaları önlenmelidir.

Planda kontrol zamanlaması muhakkak CPM de yer almalıdır.

Örnek proje için CPM çalışması aşağıdaki şekilde düzenlenebilir.

ETKİNLİKLER	HAFTALAR								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Malzeme Temini	■	■							
Model Yapımı		■	■	■					
Data Toplama					■	■			
Proje Tanıtımı								■	
Kontrol		■		■		■			
Değerlendirme									■

Tablo-1: Kritik İzleme Yolu-CPM Tablosu

* PROJE BÜTÇESİNİN HAZIRLANMASI (Uyarı Bloğu-4)

Projenin bütçelenmesi planlanmasından sonra gelecektir. Her adımın parasal giderinin hesaplanması öğrenciyi hayata hazırlamada en büyük faydayı sağlayacaktır. Dolayısıyla projenin can damarıdır. Öğrenci bu çalışmanın bu tarafı ile yere basacaktır. Onun için öğretmen veya yol göstericilerin bütçenin hesaplanmasında her olası gideri önce öğrenciye hesaplatır.

* PROJENİN HAYATA GEÇİRİLMESİ (Uyarı Bloğu-5)

Proje planlamasındaki adımlar takip edilerek, proje hayata geçirilir.

Ayrıca iş ilerleme grafiği, CPM tablosuna hafta bazında ayrı bir renkle işlenir. Projenin bitiminde rapor hazırlanır.

* PROJENİN SONUÇLANDIRILMASI VE TANITIMI (Uyarı Bloğu-6)

Tüm sonuçları yazılı hale getirilmeyen proje tamamlanmış sayılamaz. Son aşamada proje makalesi hazırlanır. Bu adımda, öğrenci kendiyile başbaşa kalarak, tüm bilgi ve deneyimlerini süzer beyin bloklarına yerleştirir.

Projenin çekici bir şekilde tanıtılması ayrı bir uzmanlık işidir. Deneyimli öğretmen ve danışman öğrenciye bu çalışmasında gerekli tartışma ortamını hazırlar. Bu adım en önemli uyarı bloğunu oluşturmaktadır.

4. SONUÇ

Yukarda açıklanan proje çalışma adımlarında öğrenci, merkezinde bulunduğu prosesde, temel çıktıları öğrenme, yaratıcılık ve üretkenlik yetileri olan sistemin ana ögesidir.

Sistem yaklaşımındaki temel giriş bloklarını çevre koşulları oluşturur. Proje adımları sistemin uyarı bloklarıdır. Bu blokların çalışması öğrenci beyninin işleme rutinlerinin gelişmesini sağlar. Böylece, öğrenci "sağlıklı veya sistematik düşünce" adını verdiğimiz yapıya ulaşır.

Son toplamda, eğitimin ana hedefi olan mutlu insan oluşturmada, önemli mesafelerden kısa bir adım katedilmiş olur.

Bu uygulama sonucunda, öğrencilerimiz uluslararası ve ulusal platformalarda girmiş oldukları bir çok proje yarışmasında önemli başarılar kazanmışlardır. Projelerden bazı örnekler Kaynaklar listesinde verilmiştir.

Uluslararası proje yarışmalarında "Nobel'e ilk Adım" ödülleri, TÜBİTAK Proje Yarışmalarında değişik dallarda birincilik, ikincilik üçüncülük ve teşvik ödülleri almışlardır.

Sistemimizin önemli çıktıları arasında sayılabilecek özgüven yetisi, bilim sevgisi bu çalışmalarda oluşmuştur.

KAYNAKLAR:

Projelerden Örnekler

Yurtiçi Ödüller

1- KARACIK, Burak, TUTKUNER, Burak: "Sol-Gel Metodu ile SiO₂-ZrO₂ Oksit Filmlerin Hazırlanması", FMV 110.Yıl Araştırma Projeleri Kitabı, pp:15-24, 1995-1996, TÜBİTAK Proje Yarışmasında Kimya Dalında Birincilik Ödülü.

2- YÜCE, Mehti Yavuz, ÖZDOĞAN, Kerem: "Gazların Debisinin Ölçülmesi", FMV 110.Yıl Araştırma Projeleri Kitabı, pp:35-37, 1995-1996, MEF Beşinci Araştırma Projeleri Yarışmasında İkincilik Ödülü.

3- TEKİN, Tolga, BAŞAT, Serkan: "Viskozitesi Büyük Sıvıların Viskozik Katsayılarının Ölçülmesi", FMV 110. Yıl Araştırma Projeleri Kitabı, pp:38-39, 1995-1996, MEF Beşinci Araştırma Projeleri Yarışmasında Teşvik Ödülü.

4- OKUMUŞ, Tonguç, TARI, Rabia: "Kimyasal indirgeme Yöntemiyle Metal-Polimer Kompozit Üretimi", FMV 110. Yıl Araştırma Projeleri Kitabı, pp: 70-73, 1995-1996, MEF Beşinci Araştırma Projeleri Yarışmasında İkincilik Ödülü.

5- MÜLAZİM, Özgür, ÖZKILIÇ, Emre: "Dielektrik Sabitinin Frekansla Değişiminin İncelenmesi", FMV 110.Yıl Araştırma Projeleri Kitabı, pp:42-44, 1995-1996.

6- BİLGE, Ece, PERK, Sinem: "İstanbul'un Gama Radyasyon Haritasının Çıkarılması", FMV 110.Yıl Araştırma Projeleri Kitabı, pp:79-84, 1995-1996.

7- ÖZGÜR, Ediz, BOR, M. Fatih: "Çileklerin Radyoaktif Işınlara Korunması ve Kimyasal Koruma Yöntemi ile Karşılaştırılması", FMV 110.Yıl Araştırma Projeleri Kitabı, pp:87-95, 1995-1996.

8- ERDEM, Gencer, SOYSAL, Çağlar: "Sıvılarda Ultra Ses Hızının Ölçülmesi" FMV 110.Yıl Araştırma Projeleri Kitabı, pp:96-97, 1995-1996.

9- CAN, Naci, AZİZAĞAOĞLU, Fatih, AKAY, Emir: "Çiçeği Bitkisi Kafalarından Pektin Üretimi" FMV 110.Yıl Araştırma Projeleri Kitabı, pp:110-114, 1995-1996.

10- KAVAKLI, Sinem, KARTAL, Seda: "Malzemede Kırıkların Aranması" FMV 110.Yıl Araştırma Projeleri Kitabı, pp:126-127, 1995-1996.

Yurtdışı Ödüller "First Step to Nobel Prize"

1- YARMAN, Can Evren: "Reproduction of Speech Signals Via Computer", FMV 110.Yıl Araştırma Projeleri Kitabı, pp:48-52, 1995-1996.

2- TEKİN, Tolga, "An Infrared Spectroscopic Study of Adsorption of Benzene, Aniline and Pyridine Sepiolite from the Deposits of Eskişehir" FMV 110.Yıl Araştırma Projeleri Kitabı, pp:7-10, 1995-1996.

3- GÜNERİ, Mustafa: "Colouration Effect of Gamma Radiation in Amorphous Glasses", FMV 110.Yıl Araştırma Projeleri Kitabı, pp:26-32, 1995-1996.

BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ

NECATİBEY EĞİTİM FAKÜLTESİ

Öğretmen merkezli eğitimden, öğrenci merkezli eğitime geçişi sağlayabilmek için geliştirilmesi düşünülen ezbersiz eğitim reformu ile ilgili görüş ve öneriler sunulmuştur:

Türk eğitim sistemi incelendiğinde tüm sorunların programlardan kaynaklandığı görülmektedir. Bir programla gerçekleştirilmesi hedeflenen öğrenmeler bilişsel (zihinsel ağırlıklı), duyuşsal ve devinişsel alanda toplanabilir. Özellikle bilişsel alandaki öğrenmeler, ezbere dayalı eğitimden bahsedilmesine neden olmaktadır.

Zihinsel davranışların yer aldığı bilişsel öğrenmeler bilgi, kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme olarak aşamalı sıra izlemektedir. Bu sıralamada bilgi basamağında öğrencilere çeşitli konularla ilgili kavramlar, ilkeler, yöntemler ve benzeri davranışlar sunuş yolu stratejisi ile öğretilir.

Kavrama düzeyi, olayların nedenlerinin açıklanmasını, olaylar arasındaki ilişkilerin benzerlik ve farklılıklarının belirlenmesini gerektiren zihinsel etkinliklerdir.

Uygulama düzeyi ise öğrencilerde, problem çözme becerilerinin geliştirildiği aşamadır.

Analiz düzeyinde, bilgiyi oluşturan parçaların ayrıştırılması, parçalar arasındaki ilişkilerin incelenmesi ve parçalardan bütünün nasıl oluştuğu ortaya konur.

Sentez ise, öğrencinin bu aşamaya kadar elde ettiği bilgilerden yeni bir bütün oluşturulduğu düzeydir.

Değerlendirme düzeyinde öğrenci elde ettiği bilgileri, bilginin içinde veya dışında bilinen kriterler yardımıyla eleştirme davranışını gösterir.

Eğitim sistemimizde okullarda gerçekleştirilen bilişsel öğrenmelerde genellikle ezberi gerektiren görüncü hatırlama, sorulunca söylemeyi içeren bilgi basamağında kalınmaktadır.

Bilgi basamağının üzerinde yer alan; kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme düzeylerindeki zihinsel etkinliklere gereği gibi ulaşılamamaktadır. Asıl sorun buradadır.

Bu basamaklarda yer alan davranışlar öğretmen merkezli düz anlatım yöntemleriyle kazandırılmaz. Öğrenci merkezli, aktif yöntemlerin, buluş stratejisinin devreye sokulmasıyla ve hedefleri gerçekleştirebilecek eğitim ortamının düzenlenmesiyle mümkün olur.

Öğrenmelerin üst düzeylere ulaştırulamamasının nedenleri arasında;

1. Öğretim hizmeti veren elemanların genelde eğitim programları, öğretim ilke, yöntem ve teknikleri konusunda yeterli bilgi ve becerilere sahip olmadıkları;

2. Öğretmen atamalarında öğretmen formasyonu ve nitelikleri kriterlerine yeterince uyulmadığı sadece niceliksel boyutun dikkate alındığı;

3. Milli eğitim bakanlarının politik tercihlerini eğitim uygulamalarına yansıtılmalarında görülen ani karar değişikliklerinin istikrarsız bir eğitim ortamını yaratması;

4. Araştırmalara dayalı program geliştirme çalışmaları yerine program değişikliği (ders, konu ilave ve çıkarma) çalışmalarının ön planda tutulması;

5. Öğrencilerin yetenekleri doğrultusunda en üst düzeye kadar eğitilebilmeleri için okul-aile işbirliğinin yeterince sağlanmadığı;

6. Öğretim programlarında yer alan hedefler ve bunlara bağlı içeriğin bilgi ve kavrama düzeyinde odaklaştığı, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme düzeylerine çıkılmadığı;

7. Öğrenmeleri gerçekleştirmede genellikle düz anlatım yönteminin kullanılması, hedeflerin gerçekleşmesi için gerekli yöntem ve tekniklerin kullanılması;

8. Ders araç-gereç, kitap gibi öğretim materyallerinin yeterince eğitim ortamında kullanılmaması belirtilebilir.

ÖNERİLER:

1. Öğretim hizmeti veren tüm elemanlar eğitim programları ve öğretim ilke, yöntem ve teknikleri konusunda sistematik bir eğitimden geçirilmelidir.

2. Öğretmen ihtiyacını niceliksel ve niteliksel açıdan saptayacak araştırmalar yapılmalı, ülkemizin ihtiyaçları doğrultusunda öğretmenler yetiştirilmelidir. Öğretmen istihdamında, bilimsel ölçütler esas alınmalıdır.

3. Öğretmenin hizmet öncesi ve hizmet-içi yetiştirilmesinde dünyadaki standartlar dikkate alınmalıdır.

4. Hizmet öncesi ve hizmet-içi eğitiminde öğretmen, bilişsel alanda olduğu kadar duygusal alanda da en üst düzeye kadar çıkarılmalıdır.

5. Öğretmenler istihdam edilecekleri öğretim kademesinin özellikleri ve programları dikkate alınarak yetiştirilmeli ve istihdam edilmelidir.

6. Devletin eğitim politika ve felsefeleri açıkça belirlenmeli, partilerin ve bakanların görüşlerine göre, araştırmalara dayalı olmayan değişikliklere gidilmemelidir.

7. Okuldaki eğitim ile ailedeki eğitim birbirini tamamladığından, aile eğitimi konusunda da gerekli önlemler alınmalıdır.

8. Problem çözme yeteneklerinin geliştirildiği, araştırıcı, yapıcı, yaratıcı, üretici nesillerin yetiştirilmesi eğitimin her kademesinde dikkate alınmalıdır.

9. Programların hazırlanırken hedefler ve içerik yatay ve dikey olarak aşamalı ve kaynaşık bir şekilde düzenlenmelidir.

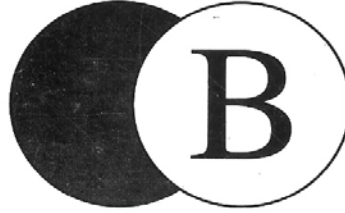
10. Eğitim ortamının hedefler doğrultusunda düzenlenebilmesi için gerekli öğretim materyalleri sağlanmalıdır.

11. Programların uygulanmasında ana sorumluluk okul yöneticilerinin olduğundan; okul yöneticilerinin program planlama, uygulama, değerlendirme konularında hizmet öncesi ve hizmet-içinde eğitilmeleri sağlanmalıdır.

12. Yeterince fonksiyonel olabilmeleri için denetleyiciler program planlama, uygulama, değerlendirme ile ilgili olarak hizmet öncesi ve hizmet-içinde eğitilmelidir.

13. Öğrencilerin ilgi, istidat ve yetenekleri çerçevesinde en üst düzeye kadar eğitilebilmeleri için psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri her okulda profesyonel olarak acilen sağlanmalıdır.

NOTLAR:

BEYAZ NOKTA® VAKFI

İSTANBUL MENKUL KIYMETLER BORSASI

EKİNCİLER HOLDİNG A.Ş.

pakmaya

TATKO

3G GİRİŞİM GÜCÜNÜ GELİŞTİRME VAKFI